ALESSANDRO
BARICCO

AISTRŲ PILYS

Alma littera

ALESSANDRO
BARICCO

AISTRŲ PILYS

Castelli di Rabbia

ALESSANDRO
BARICCO

AISTRŲ PILYS

ROMANAS

Iš italų kalbos vertė
Inga Tuliševskaitė

Alma littera

UDK 850-3
Ba 433

Versta iš: Alessandro Baricco
CASTELLI DI RABBIA
1997 RCS Libri S. p. A., Milano

Pirmasis leidimas 2000 m.
Antrasis leidimas 2004 m.
Trečiasis leidimas 2007 m.

Karinai, *iš toli*

Und wir, die an steigendes Glück...

VIENAS

1

– Ar čia nieko nėra?.. BRATAI!.. Tai nelaimė, gal ten visi apkurto... BRATAI!

– Neplyšok, Aroldai, tau negalima taip rėkauti.

– Kur, po velnių, tu buvai įlindęs... jau visą valandą čia laukiu, kad...

– Aroldai, tavo brikelė visai subyrėjo, nederėtų važinėti tokia...

– Nesirūpink mano brikele, verčiau paimk štai šitą...

– Kas tai?

– Nežinau, Bratai... iš kur man žinoti... tai – siuntinys, siuntinys poniai Reil...

– Poniai Reil?

– Jis atkeliavo šiandien... Atrodo, lyg būtų iš toli...

– Siuntinys poniai Reil...

– Bratai, klausyk, gal pagaliau jį paimsi? Iki vidurdienio turiu grįžti į Kvinipeką...

– Okei, Aroldai.

– Poniai Reil, nepamiršk...

– Poniai Reil.

– Gerai... Bratai, nepadaryk kvailystės... ir retkarčiais pasirodyk mieste, čia sėdėdamas visai iškvėši...

– Aroldai, tavo brikelė tiesiog pasibjaurėtina...

– Pasimatysim, okei?.. Nagi, branguti, važiuojam... Bratai, pasimatysim!

– Šia brikele aš taip greit nevažiuočiau, EI, AROLDAI, ŠITA BRIKELE AŠ... Šita brikele jam nederėtų taip greit lakstyti. Pasibjaurėtina. Pasibjaurėtina brikelė...

– Pone Bratai...

– ...ji gali subyrėti vien tik nuo žvilgsnio...

– Pone Bratai, radau... radau virvę...

– Šaunuolis, Pitai... padėk ją ten, padėk į vežimą...

– Ji buvo grūduose, todėl nesimatė...

– Gerai, Pitai, dabar eik šen... padėk tą virvę ir eik šen, berniuk... man reikia, kad grįžtum namo, nedelsiant, supratai?.. Štai, paimk šį ryšulį. Bėk, susirask Meg ir atiduok jai. Paklausyk... Pasakyk jai, kad tai siuntinys poniai Reil, okei? Pasakyk jai: tai siuntinys poniai Reil, jis atkeliavo vakar vakare ir atrodo, lyg būtų iš toli. Supratai?

– Taip.

– Tai – siuntinys poniai Reil...

– ...jis atkeliavo vakar vakare ir... atkeliavo iš...

– ...ir atrodo, lyg būtų iš toli, taip turi pasakyti...

– ...iš toli, okei.

– Gerai, bėk... o bėgdamas kartok, ką turi pasakyti, kad neužmirštum... bėk, berniuk...

– Klausau, pone...

– Kartok balsu, tai tikrai padeda.

– Klausau, pone... Tai – siuntinys poniai Reil, jis atkeliavo vakar vakare ir... atkeliavo vakar vakare ir atrodo...

– BĖK, PITAI, JUK SAKIAU, BĖK!

– ...lyg būtų iš toli, tai – siuntinys poniai Reil, jis atkeliavo vakar ir atrodo... lyg būtų iš toli... tai siuntinys... poniai Reil... poniai Reil, jis atkeliavo vakar vakare... ir atrodo lyg... atrodo, lyg būtų iš to... toli... tai – siuntinys... tai – siuntinys poniai... jis atkeliavo iš toli, ne, vakar... atkeliavo... atkeliavo... vakar...

– Ei, Pitai, gal tave velnias apsėdo? Kur taip skuodi?

– Sveikas, Eindži... jis atkeliavo vakar... ieškau Meg, gal matei ją?

– Ji apačioje, virtuvėje.

– Ačiū, Eindži... tai – siuntinys poniai Reil... jis atkeliavo vakar... ir atrodo lyg... atrodo, lyg būtų iš toli... iš toli... toli... siuntinys... Laba diena, pone Harpai! ...poniai Reil... atkeliavo vakar... ir atrodo... atkeliavo vakar ir atrodo... tai siuntinys, tai siuntinys poniai... poniai Reil... ir atrodo atkeliavęs... Meg!

– Mažyli, kas atsitiko?

– Meg, Meg, Meg...

– Pitai, ką ten laikai rankoje?

– Tai siuntinys... tai siuntinys poniai Reil...

– Parodyk...

– Palauk, tai siuntinys poniai Reil, jis atkeliavo vakar ir...

– Pitai, palauk...

– ...atkeliavo vakar ir...

– ...atkeliavo vakar...

– ...atkeliavo vakar ir atrodo iš toli, štai.

– Parodyk, Pitai... atrodo iš toli... jis visas aprašinėtas, matai?.. Manau, kad žinau, nuo ko jis... Žiūrėk, Stitai, atkeliavo siuntinys poniai Reil...

– Siuntinys? Parodyk, ar sunkus?

– Atrodo iš toli.

– Nusiramink, Pitai... jis lengvas... lengvas... Stitai, ką pasakysi, argi jis neatrodo kaip dovana?..

– Kas žino, gal ten pinigai... o gal tik pokštas...

– Ar žinai, kur šeimininkė?

– Mačiau ją einant į savo kambarį...

– Klausyk, tu lik čia, o aš einu į viršų...

– Meg, ar galiu eiti kartu?

– Gerai, Pitai, tik greičiau... Stitai, aš tuoj grįšiu...

– Tai pokštas, manau, tai pokštas...

– Meg, ar tiesa, kad tai pokštas?

– Kas žino, Pitai, kas žino.

– Tu žinai, tik nenori pasakyti, taip?

– Aš gal ir žinau, bet tau nepasakysiu, ne... uždaryk duris, nagi...

– Aš niekam nepasakysiu, prisiekiu, kad nepasakysiu...

– Nusiramink, Pitai... vėliau ir tu sužinosi, pamatysi... gal bus ir šventė...

– Šventė?

– Kažkas panašaus... jei čia yra tai, ką aš galvoju, rytoj bus ypatinga diena... o gal poryt ar po kelių dienų... bet bus ypatinga diena...

– Ypatinga diena? Kodėl ypatinga die...

– Šššš! Pitai, lik čia. Ir niekur iš čia neik, gerai?

– Gerai.

– Niekur neik... Ponia Reil... atsiprašau, ponia Reil...

Tuomet, tik tuomet Džun Reil pakėlė galvą nuo rašomojo stalo ir pažvelgė į uždaras duris. Džun Reil. Džun Reil veidas. Kai Kvinipeko moterys žiūrėdavo į veidrodį, jos galvodavo apie Džun Reil veidą. Kai Kvinipeko vyrai žiūrėdavo į savo moteris, jie galvodavo apie Džun Reil veidą. Plaukus, skruostus, baltutėlę odą, Džun Reil akis. Bet labiau nei apie ką kita – nesvarbu, ar jos juoktųsi, rėktų, tylėtų, ar tiesiog būtų, tarsi ko laukdamos, – apie Džun Reil lūpas. Džun Reil lūpos neduodavo ramybės. Jos persmelkdavo vaizduotę. Užvaldydavo mintis. „Vieną dieną Dievas sukūrė Džun Reil lūpas. Tuomet jam ir šovė keista mintis apie nuodėmę". Taip sakydavo Tiktelis, o jis išmanė teologiją, nes buvo dirbęs virėju seminarijoje, bent taip pats sakydavo, tai buvo kalėjimas, sakydavo kiti, kvailiai, juk tai tas pats, atšaudavo jis. Niekam niekada nepavyktų jo apsakyti, sakydavo visi. Džun Reil veido. Jis buvo kiekvieno vaizduotėje. O dabar dar ir čia, pirmiausia čia, pasuktas į uždaras duris, ką tik pakilęs nuo rašomojo stalo, kad pažvelgtų į uždaras duris ir tartų

– Aš čia.

– Ponia, jums siuntinys.

– Užeik, Meg.

– Čia siuntinys... jums.

– Parodyk.

Džun Reil atsistojo, paėmė siuntinį, perskaitė savo vardą, parašytą juodu rašalu rudame popieriuje, pasukiojo, pakėlė akis, akimirką užsimerkė, vėl atsimerkė, pažvelgė į siuntinį, nuo rašomojo stalo paėmė peiliuką popieriui, perpjovė jį juosusią virvelę, išvyniojo rudąjį popierių, po juo išvydo baltą.

Meg žengė žingsnį atatupsta durų link.

– Meg, neišeik.

Atvyniojo baltąjį popierių, paskui raudoną, apvyniotą apie violetinę dėžutę, kurioje Džun Reil rado mažą žalios drobės dėžutę.

Atidarė ją. Pažvelgė. Jos veide nesuvirpėjo nė vienas raumuo. Uždarė. Tuomet pasisuko į Meg, nusišypsojo ir tarė:

– Sugrįžta ponas Reilis.

Taigi.

Meg su Pitu nubėgo žemyn pasakyti *Sugrįžta ponas Reilis,* Stitas pakartojo *Sugrįžta ponas Reilis,* ir per visus kambarius nuvilnijo *Sugrįžta ponas Reilis*, kol pagaliau kažkas sušuko pro langą *Sugrįžta ponas Reilis*, ir taip per visus laukus pasklido balsas *Sugrįžta ponas Reilis*, nuo vieno krašto iki kito, iki pat upės, kur kažkas sušuko *Sugrįžta ponas Reilis* taip garsiai, kad kažkas jį išgirdo stiklo fabrike ir pasisuko į kaimyną, sumurmėdamas *Sugrįžta ponas Reilis,* kol pagaliau šie žodžiai suskambo visų lūpose, krosnys ūžė, kad būtum išgirstas, teko pakelti balsą, *Ką pasakei?, Sugrįžta ponas Reilis*, vis stiprėjantis šurmulys pagaliau suskambo vienu balsu, ir net pats paskutinis iš darbininkų, kiek apykurtis, galų gale suprato, kas atsitiko, kai jam į ausį lyg šūvis trenkė *Sugrįžta ponas Reilis*, *Aa, sugrįžta ponas Reilis,* žodžiu, savotiškas sprogimas, tikrai nuaidėjęs aukštai danguje, akyse, mintyse, jei net Kvinipeke, už valandos kelio nuo ten, net Kvinipeke, nepraėjus nė valandai, žmonės išvydo atšuoliuojant Olivį – jis nušoko nuo arklio, kryptelėjo koją, parvirto ant žemės, iškeikė Dievą ir Mergelę, pakėlė savo skrybėlę ir, sėdėdamas purve, sumurmėjo, – tyliai, lyg jam griūvant naujiena būtų sudužusi, subliuškusi, apdulkėjusi, – sumurmėjo lyg pats sau:

– Sugrįžta ponas Reilis.

Kartkartėmis ponas Reilis sugrįždavo. Paprastai tai įvykdavo praėjus tam tikram laikui nuo tos dienos, kai jis išvykdavo. Tai liudija asmens vidinę, psichologinę ir, galima sakyti, moralinę darną. Ponas Reilis mėgo tikslumą, tiesa, saviškai.

Sunkiau sekėsi suprasti, kodėl jis retkarčiais išvykdavo. Tam nebuvo jokios tikros, pateisinamos priežasties nei ypatingo meto, dienos ar aplinkybės. Jis tiesiog išvykdavo. Ištisas dienas ruošdavosi – nuo pačių svarbiausių iki pačių nereikšmingiausių dalykų: vežimai, laiškai, lagaminai, skrybėlės, kelioninis rašomasis stalas, pinigai, testamentai ir kita, – ruošdavosi kaip visada šypsodama-

sis, vikriai, kantriai, netvarkingai, it koks sutrikęs vabzdys, pasinėręs į tam tikrą namų ritualą, galėjusį trukti amžinai, jei galų gale jo nebūtų nutraukusios žinomos ir privalomos, mažos, vos pastebimos ir labai intymios apeigos: jis užgesindavo žiburį, jiedu su Džun likdavo tamsoje, tyloje, vienas greta kito nakties nežinioj skendinčioje lovoje, ji leisdavo prabėgti kelioms nebūties akimirkoms, paskui užmerkdavo akis ir ištardavo ne

– Labanakt

o

– Kada išvyksti?

– Rytoj, Džun.

Kitą dieną jis išvažiuodavo.

Niekas nežinojo, kur jis važiuoja. Net Džun. Kai kas tvirtino, kad nė jis pats to gerai nežinojo, ir kaip įrodymą primindavo tą garsiąją vasarą, kai jis išvyko rugpjūčio septintosios rytą, o sugrįžo kitos dienos vakare su septyniais nė neatidarytais lagaminais, taip, lyg tai būtų pats įprasčiausias dalykas pasaulyje. Džun nieko neklausė. Jis nieko neaiškino. Tarnai iškrovė lagaminus. Kiek padvejojęs, gyvenimas vėl nutekėjo sava vaga.

Reikia pasakyti, kad kitais kartais jo nebūdavo ištisus mėnesius. Bet tai nė kiek nepakeisdavo vieno tvirčiausių jo įpročių: niekam nieko apie save nepranešti. Jis tiesiog išnykdavo. Jokio laiško, nieko. Džun tai žinojo ir negaišdavo laiko laukdama.

Žmonės, šiaip jau mėgdavę poną Reilį, manė, kad jis iškeliauja su reikalais.

– Tai dėl stiklo fabriko jam tenka ten važiuoti.

Šitaip kalbėdavo žmonės. Niekas nežinojo, kur yra *ten*, bet tai buvo bent šioks toks paaiškinimas. Ir ne visai klaidingas.

Iš tiesų, ponas Reilis kartais sugrįždavo parsiveždamas keistų sutarčių dideliems užsakymams: pagaminti 1500 bato formos taurių (kurios vėliau neparduotos dulkėdavo pusės Europos vitrinose), 820 kvadratinių metrų spalvoto stiklo (septynių spalvų) naujiems Šv. Justino bažnyčios langams, aštuoniasdešimties centimetrų skersmens burbulą karališkiesiems sodams, ir panašiai. Negalima pamiršti ir kaip sugrįžęs iš savo eilinės kelionės ponas Reilis, dar nenusipurtęs kelio dulkių ir su niekuo nepasisveikinęs, per lau-

kus nubėgo į fabriką, o fabrike – iki Andersono kamaraitės ir, pažvelgęs šiam į akis, tarė

– Andersonai, paklausyk... jei mums reikėtų pagaminti stiklo lakštą, bet didelį, supranti, labai didelį... patį didžiausią, kokį tik galima... ir ploną... didelį ir ploną... kaip manai, kokio dydžio galėtume jį pagaminti?

Senasis Andersonas sėdėjo žiūrėdamas į mokėjimų sąskaitas. Jis jų visai nesuprato. Jis, kuris buvo visa ko, kas susiję su stiklu, genijus, neturėjo nė menkiausio supratimo apie mokėjimo sąskaitas. Apstulbęs nustebusiu žvilgsniu žiūrėjo į skaičius. Tad vos išgirdęs apie stiklą, užkibo ant kabliuko kaip žuvis, išsekinta savosios jūros, skaičių jūros, sąskaitų jūros.

– Na, gal metro ilgio, metro ilgio ir trisdešimties centimetrų pločio lakštą, kaip tas, kurį pagaminome Denberiui...

– Ne, Andersonai, reikia didesnio, didžiausio, kokį tik gali įsivaizduoti...

– Didesnio?.. Na, reikėtų pabandyti, sudaužę kokią dešimtį, vienuoliktą pagaliau pagamintume tikrai didelį, gal dviejų metrų... gal net didesnį, dviejų metrų ir metro pločio, stiklo lakštą, kurio ilgis būtų du metrai...

Ponas Reilis atsilošė kėdėje.

– Andersonai, žinai, ką tau pasakysiu? Sugalvojau, kaip galėtume pagaminti triskart didesnį.

– Triskart didesnį?

– Triskart.

– O ką darytume su triskart didesniu stiklo lakštu?

Senis taip ir paklausė: ką darytume, paklausė, su triskart didesniu stiklo lakštu?

Ir ponas Reilis atsakė:

– Pinigus, Andersonai. Daug pinigų.

Tiesą pasakius, reikia pripažinti, kad sistema, kurią ponas Reilis parsivežė nežinia iš kurio pasaulio krašto užsklęstą atmintyje, užrakintą vaizduotėje, kad paskui išklotų ją prieš tyras Andersono akis, toji sistema buvo absoliučiai geniali, o kartu ir visiškai beviltiška. Bet Andersonas buvo stiklo genijus, buvo jau begalę metų, iki jo toks buvo jo tėvas, o prieš jo tėvą – šio tėvo tėvas, pirmasis

šeimoje pasiuntęs velniop savo tėvą ir jo valstiečio amatą, kad išmoktų gaminti tą stebuklingą akmenį, be dvasios, be praeities, be spalvos ir vardo, kurį vadino *stiklu*. Žodžiu, jis buvo genijus, visada buvo. Ir pradėjo galvoti. Akivaizdu, neabejotinai turėjo būti kokia-nors sistema, kaip pagaminti triskart didesnį stiklo lakštą, ir būtent toks buvo genialus pono Reilio sistemos bruožas: nujausti, kad galima jį pagaminti, kol dar niekam nešovė mintis, kad gali jo prireikti. Andersonas dirbo daug dienų, savaičių, mėnesių. Ir pagaliau sukūrė sistemą, kuri vėliau išgarsėjo kaip *Andersono patentas iš Reilio stiklo fabriko,* sukeldama pasitenkinimo atgarsį vietos spaudoje ir šiokį tokį kai kurių įžvalgių protų susidomėjimą šen bei ten pasaulyje. Svarbiausia, kad praėjus keletui metų būtent *Andersono patentas iš Reilio stiklo fabriko* pakeitė pono Reilio gyvenimą ir, kaip pamatysime, paliko ženklą jo istorijoje. Nepaprastoje istorijoje, kuri, vienaip ar kitaip, neabejotinai turėjo baigtis tuo, kuo siekė baigtis, kuo baigtis jai buvo lemta, bet kurios vienas iš svarbiausių posūkių įvyko būtent atsispyrus nuo *Andersono patento iš Reilio stiklo fabriko*. Toks jau likimas: galėtų bėgti nematomas, tačiau ne, prabėgdamas šen bei ten įžiebia keletą gyvenimo akimirkų tarp tūkstančio kitų. Ir jos liepsnoja prisiminimų naktyje žymėdamos lemties bėgimo kelią. Vienišos liepsnelės, kažką pateisinančios, nesvarbu ką.

Todėl *Andersono patentas iš Reilio stiklo fabriko* ir vėlesnis lemtingas jo pritaikymas paaiškina, kodėl gana paplitusi mintis, kad dauguma pono Reilio kelionių susijusios su darbu, atrodė teisinga ir tikėtina. Tačiau...

Tačiau niekas negalėjo užmiršti to, ką visi žinojo, būtent daugybės liudijimų, užuominų, akivaizdžių sutapimų, visai kitokia šviesa užliedavusių tą tvirtą ir nesuprantamą reiškinį: pono Reilio keliones. Daugybės liudijimų, užuominų, akivaizdžių sutapimų, kurių niekas nė nebesivargino minėti nuo tos akimirkos, kai jie, tarsi iš to paties ežero išplaukę tūkstančiai šaltinių, susiliejo į vieną tyrą sausio popietės tiesą, kai ponas Reilis iš eilinės savo kelionės grįžo ne vienas, o su Mormiu ir, pažvelgęs Džun į akis, tiesiog pasakė jai – padėjęs ranką berniukui ant pečių – pasakė jai – kai berniukas stebeilijosi į Džun veidą ir jos grožį – pasakė:

– Jis vardu Mormis, tai mano sūnus.

Ten, viršuje, plytėjo draiskanas sausio dangus. Aplink stovėjo būrelis tarnų. Visi instinktyviai nudelbė akis. Tik Džun to nepadarė. Žiūrėjo į žvilgančią berniuko odą, smėlio spalvos odą, visiems laikams nudegintą saulės, švietusios prieš tūkstančius metų. Ir pirma ją nusmelkusi mintis buvo

„Toji kekšė negrė".

Regėjo ją, tą moterį, kažkuriame pasaulio krašte suspaudusią tarp kojų poną Reilį, nežinia, ar dėl amato, ar dėl malonumo, labiau tikėtina, kad dėl amato. Žiūrėjo į berniuką, jo akis, lūpas, dantis, regėdama ją vis ryškiau, taip ryškiai, kad nusmelkė antra aiški, žaibiška mintis

„Toji kekšė buvo labai graži".

Abi mintys truko tik akimirką. Ir tik akimirką truko tai, ką tas mažas žmonių pasaulis, išplėštas iš platesnės gyvenimo galaktikos, sutrikęs, užsisklendęs savyje neabejotino skandalo akivaizdoje, – tik akimirką truko tai, ką tas mažytis žmonių pasaulis paskyrė tylai. Nes tuoj suskambo jos balsas ir pro kiekvieno sumišimą prasiskverbė į visų ausis.

– Sveikas, Mormi. Aš vardu Džun ir nesu tavo motina. Ir niekada ja nebūsiu.

Suskambo švelniai. Tai gali paliudyti visi. Ji tai pasakė švelniai. Galėjo pasakyti be galo piktai, tačiau pasakė švelniai. Reikia įsivaizduoti švelniai ištartus „Sveikas, Mormi. Aš vardu Džun, nesu tavo motina. Ir niekada ja nebūsiu".

Tą vakarą prapliupo lyti, rodės, užgriuvo dangaus bausmė. Ir lijo visą naktį, kaip prakeikimas. „Atsakančiai šlapinasi", pasakytų Tiktelis, jis išmanė teologiją, nes buvo dirbęs virėju seminarijoje, bent taip jis pats sakydavo, tai buvo kalėjimas, sakydavo kiti, kvailiai, tai juk tas pats, atšaudavo jis. Savo kambaryje Mormis gulėjo užsitraukęs ant galvos antklodę laukdamas griaustinio, kurio vis nesigirdėjo. Jis buvo aštuonerių ir gerai nesuprato, kas jam nutiko. Bet jo akyse liko du sustingę vaizdai: Džun veidas, gražiausias, kokį kada nors jam teko matyti, ir ten, apačioje, valgomajame padengtas stalas. Trys žvakidės, jų šviesa, liauni butelių kaklai, nušlifuoti lyg deimantai, servetėlės su išsiuvinėtomis pa-

slaptingomis raidėmis, iš baltos sriubos vazos kylantys garai, auksuoti lėkščių pakraštėliai, žvilgantys vaisiai ant didelio sidabrinio padėklo. Visi šie daiktai ir Džun veidas. Šie du vaizdai įsispaudė jo akyse lyg momentinis absoliučios ir besąlygiškos laimės pojūtis. Ir jau niekada iš jų neišnyko. Nes būtent taip gyvenimas tave apmauna. Nutveria, kol tavo siela dar apsnūdusi, ir pasėja tavyje vaizdą, kvapą, garsą, kurio jau niekad neatsikratysi. Tai ir yra laimė. Bet supranti tai paskui, kai būna jau per vėlu. Ir jau esi amžinas tremtinys, per tūkstančius kilometrų nuo to vaizdo, garso, kvapo. Atsidavęs likimo valiai.

Toliau, už dviejų kambarių, prispaudusi nosį prie lango stovėjo Džun ir žiūrėjo į didįjį dangaus šlapinimąsi. Stovėjo, kol pajuto pono Reilio rankas, glėbiančias jai šonus, o paskui jo delnus, kurie ją švelniai apsuko, pamatė jo akis, žvelgiančias į ją keistai rimtai, išgirdo jo balsą, tylų ir paslaptingą.

– Džun, jei nori manęs ko paklausti, padaryk tai dabar.

Džun atrišo raudoną skarelę, juosusią jo kaklą, paskui praskleidė švarką ir po vieną atsegiojo tamsios liemenės sagas, nuo apačios iki viršaus, lėtai, iki pačios viršutinės, kuri viena liko ginti tai, kas neapginama, ji ištvėrė akimirką, tik akimirką, paskui pasidavė, tyloje, kaip tik tuomet, kai ponas Reilis pasilenkė prie Džun veido tardamas – kone melsdamas

– Paklausyk, Džun... pažvelk į mane ir klausk, ko nori...

Bet Džun nieko nepasakė. Tiesiog pradėjo verkti, nesujudėjus nė vienam veido raumenėliui, visiškoje tyloje, nuostabiai gražiai, kaip moka tik nedaugelis, kurie verkia vien akimis, lyg taurės iki kraštų sklidinomis liūdesio, šaltomis, kol pagaliau paskutinis lašas jas nugali ir nusirita žemyn, o paskui jį – tūkstančiai kitų lašų, jos žvelgia sustingusios, o jomis srūva mažytis jų pralaimėjimas. Taip verkė Džun. Ir nesiliovė verkusi nei tą akimirką, kai jos rankos rengė poną Reilį, nei vėliau, matydama jį nuogą po savimi ir bučiuodama visur, nesiliovė verkusi, tirpdžiusi savo liūdesio gumulą tomis nejudriomis, tyliomis ašaromis – nėra gražesnių ašarų, – spausdama delnais pono Reilio lytį ir lėtai glostydama lūpomis tą neįtikėtinai švelnią odą – nebuvo gražesnių lūpų, – verkė nenumaldomai, kai praskleidė kojas ir akimirksniu, kone su įtūžiu, įsileido į save

pono Reilio lytį, o kartu tarytum įsileido į save visą poną Reilį, įsirėmusi rankomis į lovą, iš aukštai stebėdama veidą vyro, kuris nukeliavo į kitą pasaulio kraštą, kad pasimylėtų su labai gražia juodaode moterimi, pasimylėtų taip aistringai, jog paliko jos įsčiose kūdikį, stebėdama tą veidą, kuris žvelgė į ją, pradėjo sukti savyje tą užkariautą tvirtovę – pono Reilio lytį, sukti ir aistringai tramdyti, kad ji paliestų visa jos viduje, ir, ritmiškai slysdama į pamišimą, nesiliovė verkusi – jei tik tai galima pavadinti verksmu, – su vis didėjančia švelnia aistra ar įniršiu, o ponas Reilis laikė rankomis jos šonus, bergždžiai ir apsimestinai bandydamas sulaikyti tą moterį, dabar jau užvaldžiusią jo varpą ir aklais judesiais išplėšusią jam iš galvos viską, kas nebuvo vien paprasčiausias troškimas pajusti dar didesnį, vis didesnį pasitenkinimą. Ji nesiliovė verkti – ir tylėti, – verkti ir tylėti nė tuomet, kai išvydo jį, vyrą, kuris gulėjo po ja, užsimerkiant ir nieko daugiau nematant, ir kai pajuto, kaip jis, buvęs joje vyras, išsilieja tarp jos šlaunų isteriškai įsmeigdamas varpą į jos gelmes tuo artimu ir nepaaiškinamu smūgiu, kurį ji išmoko mylėti taip, kaip nemylėjo jokio kito skausmo.

Tik paskui – paskui – kai ponas Reilis žiūrėjo į ją prieblandoje ir glamonėdamas prisiminė savo pakvaišimą, Džun tarė

– Prašau, niekam to nesakyk.

– Džun, aš negaliu. Mormis mano sūnus, noriu, kad jis augtų čia, kartu su mumis. Ir visi privalo tai sužinoti.

Džun gulėjo įsikniaubusi į priegalvį, užsimerkusi.

– Prašau, niekam nesakyk, kad aš verkiau.

Nes tarp jų buvo kažkas, tikrai, kažkokia paslaptis ar kažkas panašaus. Todėl buvo sunku suprasti, ką jie vienas kitam kalbėdavo, kaip gyvendavo, kokie būdavo. Galėjai išprotėti bandydamas paaiškinti kai kuriuos jų veiksmus. Ir metų metus klausti *kodėl*. Vienintelis dalykas, kuris dažnai atrodydavo akivaizdus, sakytume, beveik visada, o gal net visada, taigi vienintelis dalykas, kad tame, ką jie darė ir kaip gyveno, buvo kažkas – jei taip galima pasakyti – gražaus. Taip. Visi sakydavo: „Kaip gražiai pasielgė ponas Reilis“. Arba: „Kaip gražiai pasielgė Džun“. Beveik nieko negalėjai suprasti, tačiau galėjai suprasti bent tai. Tarkime: ponas Reilis iš savo kelionių niekada neatsiųsdavo nė menkiausio laiško

ar žinutės. Niekada. Bet likus kelioms dienoms iki grįžimo visada atsiųsdavo Džun nedidelį siuntinį. Ji išvyniodavo jį ir viduje rasdavo papuošalą.

Ne keletą žodžių ar bent parašą: tik papuošalą.

Aišku, būtų galima rasti daugybę tokio dalyko paaiškinimų, pradedant pačiu įprasčiausiu: ponas Reilis trośko atleidimo ir elgėsi taip, kaip elgiasi visi vyrai – griebdamasis piniginės. Bet kadangi ponas Reilis nebuvo kaip kiti vyrai, ir Džun nebuvo kaip kitos moterys, toks paprastas, logiškas paaiškinimas visiškai netiko, o jo vietą užimdavo pačios fantastiškiausios teorijos, kur nuostabiai susipindavo paslaptinga deimantų kontrabanda, ezoterinės simbolinės prasmės, senovės tradicijos ir poetinės meilės legendos. Viską dar labiau apsunkindavo tai, kad Džun niekada, visiškai niekada nesipuikuodavo jai atsiųstais papuošalais, maža to, atrodė, jie jai visiškai nerūpėjo, tačiau rūpestingai saugojo dėžutes, nuolat šluostydama nuo jų dulkes ir prižiūrėdama, kad niekas nepatrauktų jų iš tos vietos, kurią joms buvo paskyrusi. Ir praėjus daugeliui metų po jos mirties tos dėžutės tebebuvo savo vietoje, tvarkingai sukrautos viena ant kitos, tokios absurdiškos ir tokios tuščios, kad net imta ieškoti jose buvusių papuošalų, ieškota daug dienų, net savaičių, kol pagaliau tapo visiškai aišku, kad niekada, jau tikrai niekada, jie nebus rasti. Žodžiu, tą papuošalų istoriją galėjai svarstyti tūkstančius kartų, tačiau galutinio paaiškinimo nebūtum radęs. Tad kai sugrįždavo ponas Reilis, žmonės klausdavo, „ar atsiuntė papuošalą?“, ir kai kuris nors atsakydavo „atrodo, taip, atrodo, jis atkeliavo prieš penkias dienas, žalioje dėžutėje“, tuomet žmonės šypsodavosi ir galvodavo, „kaip gražiai elgiasi ponas Reilis“. Nes nieko kita ir negalėjai pasakyti, tik tuos beprasmius ir beribius žodžius. Kad tai gražu.

Tokie buvo ponas ir ponia Reiliai.

Tokie keisti, kad galėjai pamanyti, jog kartu juos laiko dievaižin kokia paslaptis.

Taip iš tiesų ir buvo.

Ponas ir ponia Reiliai.

Jie gyveno.

Paskui, vieną dieną, atsirado Elizabetė.

2

„Viešpats gi palaimino paskesnius Jobo metus labiau nekaip pirmuosius. Jis įsigijo keturiolika tūkstančių avių, šešis tūkstančius kupranugarių, tūkstantį jungų jaučių ir tūkstantį asilių. Jis turėjo taip pat septynis sūnus ir tris dukras. Vieną jis praminė vardu Diena, kitą vardu Kasija, o trečią Antimono ragas..."

Pekišas niekada gerai nesuprato, kas čia per vardas. Bet viena buvo aišku – būtent dabar visiškai netiko tai svarstyti. Todėl skaitė toliau, vienodu, neišraiškingu balsu, tarsi būtų kalbėjęsis su kurčiuoju.

„...Nebuvo taip gražių moteriškių kaip Jobo dukterys visoje žemėje; ir jų tėvas davė joms tėvonystės tarp jųjų brolių. Po to Jobas gyveno šimtą keturias dešimtis metų, matė savo sūnus ir savo sūnų sūnus iki ketvirtajai kartai".

Toliau sakinys prasidėjo iš naujos eilutės. Pekišas atsikvėpė, jo balse suskambo nuovargio gaida.

„Paskui Jobas mirė pasenęs ir pilnas dienų".

Pekišas nejudėjo. Nežinojo kodėl, bet jam atrodė, kad bus geriau kelias akimirkas nejudėti. Todėl nors ir labai nepatogioje padėtyje, jis sustingo, tysodamas ant žolės, prispaudęs veidą prie skardinio vamzdžio galo. Vamzdis taip pat tysojo ant žolės („neatleistinas naivumas", vėliau pasakys prof. Dalė), jo ilgis buvo 565,8 metro, o skersmuo kaip puodelio, iš kurio geriama kava su pienu. Pekišas buvo prispaudęs prie jo veidą taip, kad išorėje liko tik akys: idealus sprendimas, kad galėtų skaityti knygą, kurią viena ranka laikė padėjęs ant vamzdžio, atverstą 565 puslapyje. Kita ranka mėgino uždangstyti plyšius, likusius tarp vamzdžio skylės ir

savo veido, nevisiškai apvalaus: „vaikiška gudrybė“, pasakys, ir ne visai klaidingai, jau minėtasis prof. Dalė.

Prabėgo kelios akimirkos, ir Pekišas pagaliau sujudėjo. Jo veide įsispaudė vamzdžio apskritimas, o viena koja gerokai nutirpo. Jis sunkiai atsistojo, įsikišo knygą į kišenę, perbraukė žilus plaukus, kažką pats sau sumurmėjo ir patraukė išilgai vamzdžio. 565 metrai kablelis 8 – ne tas atstumas, kurį galėtum įveikti akimirksniu. Pekišas leidosi risnoti. Bėgo ir stengėsi negalvoti, akimis sekė vamzdį, čia savo kojas, čia vamzdį, žolė greitai slinko jam po kojomis, vamzdis lėkė tarsi ilga begalinė raketa, bet pakėlus akis šiepėsi nejudrus horizontas, viskas reliatyvu, šitai jis jau žinojo, verčiau žiūrėsiu į žemę, verčiau žiūrėsiu į vamzdį, į batus ir į vamzdį – jo širdis pradėjo daužytis. Ramiai. Pekišai, stok. Sustojo. Pažvelgė atgal: šimtas metrų vamzdžio. Pažvelgė pirmyn: vamzdžio begalybė. Ramiai. Eik toliau ir negalvok. Viską gaubia vakaro šviesa. Saulė šviečia tau į šoną, tokia jos šviesa pati maloniausia, nutįsta ilgiausi šešėliai, ta jos šviesa kažkokia švelni – gal tai paaiškina, kodėl vakare paprastai lengviau pasijusti geru, kai vidurdienį galėtum net nužudyti, ar dar blogiau, trokšti nužudyti, ar dar blogiau, suvokti, kad galėtum trokšti nužudyti. Ar dar blogiau: leistis nužudomam. Taip. 200 metrų iki vamzdžio galo. Pekišas eina ir žiūri viena akim į vamzdį, kita prieš save. Vamzdžio gale, tolumoje, pradeda atpažinti mažytį Pento siluetą. Jei nebūtų jo pamatęs, gal būtų galėjęs eiti toliau ir negalvoti, bet jau pamatė, ir tada vėl leidžiasi bėgti tuo keistu savitu būdu, sakytum, su kiekvienu žingsniu nori nusviesti šalin vieną koją, o ši, užsispyrėlė, nieko nenori žinoti, ir kiekvieną kartą vėl pajunta ją už savęs, ir jam tenka kažkaip ją panaudoti, tuo pat metu stengiantis atsikratyti antrąja, nesėkmingai, nes ir ši nė nemano jo palikti, ir vėl iš pradžių. Atrodo neįtikėtina, bet šitokiu būdu galima sukarti ne vieną kilometrą. Pekišas kuklesnis, jis matuoja metrus, vieną po kito. Pagaliau iki vamzdžio pabaigos jam lieka tik dvidešimt metrų, paskui dvylika, aštuoni, septyni, trys, vienas, galas. Jis, Pekišas, sustoja. Širdis šoka iš krūtinės. Alsavimas šokčioja, trūkčioja, stoja, daužosi, veržiasi iš krūtinės. Laimei, viską užliejusi vakaro šviesa.

– Pentai!

Pentas dar tik berniukas. Net jei vilki vyrišku švarku, Pentas dar tik berniukas. Jis tyso aukštielninkas ant žolės, įsmeigęs akis į dangų jo nematydamas, akys užmerktos. Vienu delnu laiko užspaudęs dešinę ausį; kairiąją įkišęs į vamzdį, jei galėtų, įlįstų ten su visa galva, bet net berniuko galva netilptų į vamzdį, kurio kiaurymė kaip kavos puodelis. Nieko nepadarysi.

– PENTAI!

Berniukas atsimerkia. Mato dangų ir mato Pekišą. Gerai nė nežino, ką turėtų daryti.

– Pentai, kelkis, jau baigiau.

Pentas pakyla, Pekišas griūva ant žolės. Pažvelgia berniukui į akis.

– Na?

Pentas pasikrapšto vieną ausį, pasikrapšto kitą, veda žvilgsniu aplink, lyg ieškotų ilgiausio kelio, pagaliau sustoja ties pilkomis Pekišo akimis.

– Sveikas, Pekišai.

– Ką sveikas?

– Sveikas.

Jei nebūtų turėjęs širdies, kuri dabar daužosi jo krūtinėje, Pekišas gal būtų pradėjęs rėkti. Dabar jis tik šnabžda.

– Pentai, prašau. Nekalbėk nesąmonių. Sakyk, ką girdėjai.

Pentas vilki vyrišku švarku. Juodu. Sagų likusi tik viena, viršutinė. Jis kankina ją pirštais, užsega, atsega, atrodo, galėtų tai daryti amžinai, niekad nesiliaudamas.

– Pentai, sakyk. Velniai rautų, sakyk, ką girdėjai vamzdyje?

Tyla.

– Istoriją apie Dovydą ir Galijotą?

– Ne, Pentai.

– Pasakojimą apie Raudonąją jūrą ir faraoną?

– Ne.

– Gal apie Kainą ir Abelį... taip, kai Kainas buvo Abelio brolis ir...

– Pentai, prašau, nespėliok, nėra ko spėlioti. Tik pasakyk, ką girdėjai. Jei nieko negirdėjai, tai ir sakyk, kad nieko negirdėjai.

Tyla.

– Aš nieko negirdėjau.

– Nieko?

– Beveik nieko.

– Beveik nieko ar nieko?

– Nieko.

Pekišas pašoka lyg įgeltas, išskleidžia rankas it vėjo malūnas, trypinėja aplink nepatikliai, visiškai sutrikęs, kosdamas pro dantis žodžius, išliedamas juokingą įtūžį. Žodžių virtinė.

– Po velnių, negali būti... tai neįmanoma, neįmanoma, neįmanoma... negali taip išnykti, kažkur turėjo pasidėti... išlieji į vamzdį kibirų kibirus žodžių ir matai, kaip jie išnyksta, tiesiog akyse... kas sugeria visą tą balsą?.. Kažkur turi būti klaida, tikrai... yra klaida, be abejo... mes kažkur suklydome... gal vamzdis turėtų būti trumpesnis... o gal jis turėtų būti nuožulnus, taip, gal reikėtų nuokalnės... visiškai aišku, jei po kurio laiko gali sustoti, kaip tik vamzdžio viduryje... pasibaigus postūmio jėgai, jie sustoja... kiek pasklando ore, susimaišo, o paskui nusėda vamzdžio dugne, ir alavas juos sugeria... tikrai taip ir yra... gerai pagalvojus, tai turėtų veikti ir priešinga kryptimi... tikrai... jei aš kalbu į vamzdį, kuris kyla į įkalnę, žodžiai pakyla, kol juos veikia postūmio jėga, o paskui nusileidžia, ir aš juos vėl išgirstu... Pentai, genialu, ar supranti, ką tai gali reikšti? ...žmonės galėtų dar kartą save išgirsti, pasiklausyti savo pačių balso... tereikia paimti vamzdį, nukreipti jį į viršų, pakaktų dešimties nuošimčių įkalnės, paskui į jį padainuoti... padainuoti ilgesnę ar trumpesnę frazę, nelygu koks vamzdžio ilgis... padainuoti, o paskui klausyti... balsas kyla, kyla, paskui sustoja ir grįžta atgal, ir jis *girdi* jį, supranti, girdi jį... savo balsą... tai būtų nepaprasta... klausytis savęs... tikras perversmas visose pasaulio dainavimo mokyklose... tik įsivaizduok! *Pekišo saviklausiklis, būtinas įrankis garsaus dainininko formavimui*, sakau tau, juos graibstyte išgraibstytų... galėtume padaryti įvairių ilgių, išstudijuoti palankiausią nuožulnį, išbandyti visus metalus, kas žino, gal vamzdžius reikėtų dirbti iš aukso, reikėtų išbandyti, štai kur paslaptis, bandyti ir ieškoti, niekad nieko nepasieksi atkakliai nebandydamas ir neieškodamas...

– Gal vamzdyje yra skylė ir balsas išėjo pro ją.

Pekišas sustojo. Pažvelgė į vamzdį. Paskui į Pentą.

– Skylė vamzdyje?

– Galbūt.

Tačiau kad ir kokia neabejotinai nuostabi būtų vakaro šviesa, yra kažkas dar gražesnio už vakaro šviesą – kai dėl nesuprantamo srovių žaismo, vėjo išdaigų, dangaus keistenybių, padaužėliško debesų susistumdymo ir daugybės atsitiktinių aplinkybių, tikro atsitiktinumų ir nesąmonių rinkinio, – kai toje nepakartojamoje šviesoje, vakaro šviesoje, netikėtai pradeda lyti. Šviečia saulė, vakaro saulė, ir lyja. Tai – viršūnė. Ir nėra žmogaus, kad ir kaip jį būtų nukamavęs skausmas ar išsekinęs nerimas, nėra žmogaus, kuris tokios nesąmonės akivaizdoje nepajustų nesuvaldomo noro juoktis. Gal jis ir nenusijuokia, bet jei tik pasaulio alsavimas būtų švelnesnis, tikrai prapliuptų juoku. Nes tai panašu į milžinišką visuotinį *pokštą*, tobulą ir žavų. Neįtikėtinas dalykas. Net vanduo, tas, kuris krinta tau ant galvos mažyčiais lašeliais, surikiuotais žemai horizonte kabančios saulės, neatrodo tikras vanduo. Nenustebtum, jei, jo paragavęs, pamatytum, kad jis saldus. Taigi. Šiaip ar taip, ne įprastas vanduo. Visuotinė ir įspūdinga išimtis iš taisyklių, didžiulis akibrokštas bet kokiai logikai. Jaudulys. O tarp visų dalykų, kurie vienaip ar kitaip stengiasi paaiškinti šį juokingą reiškinį, yra įprotis gyventi, irgi simboliškas, vienas tyriausių, vienas švariausių įpročių: būti, kai toje nepakartojamoje šviesoje, kokia yra vakaro šviesa, netikėtai pradeda lyti. Bent vieną kartą būti.

– Po velnių! Skylė vamzdyje... kaip aš nepagalvojau... brangusis Pentai, štai kur klaida... skylė vamzdyje... maža, kažkur pasislėpusi prakeikta skylė, viskas aišku... pro ten ištrūko visas tas balsas... išnyko ore...

Pentas pakėlė švarko apykaklę, susikišo rankas giliai į kišenes, žiūri į Pekišą ir juokiasi.

– Žinai, ką tau pasakysiu? Pentai, mes ją rasime... mes rasime tą skylę... saulė dar nenusileis gerą pusvalandį, mes ją rasime... pirmyn, berniuk, taip lengvai mūsų neapmausi... ne.

Ir jie nueina, Pekišas ir Pentas, Pentas ir Pekišas, grįžta išilgai vamzdžio, vienas kairėje, kitas – dešinėje, lėtai, tyrinėdami kiek-

vieną vamzdžio pėdą, dvilinki, ieškodami to išnykusio balso, ir jei kas pamatytų juos iš toli, pamanytų, ką, po velnių, tuodu ten veikia, vidury laukų, įsmeigę akis į žemę, žingsnis po žingsnio, tarsi vabzdžiai, bet juk jie žmonės, kažin, ką tokio svarbaus pametė, kad taip šliaužia viduriu lauko, kažin, ar kada besuras, būtų gerai, jei surastų, kad bent kartą, bent retkarčiais šitame prakeiktame pasaulyje kam nors ko nors ieškančiam būtų lemta tai rasti, tiesiog rasti, ir jis tartų – radau, tartų šypsodamasis – pamečiau ir radau – ir laimė palyginus tebūtų menkas niekas.

– Pekišai, paklausyk...

– Sūnau, nesiblaškyk, jei nerasime tos skylės...

– Pekišai, tik vienas klausimas...

– Na, ko?

– Apie ką buvo toji istorija?

– Apie Jobą, Jobą ir Dievą.

Jie neatitraukia akių nuo vamzdžio, nesustoja, eina lėtai, žingsnis po žingsnio.

– Pekišai, ta istorija labai graži, tiesa?

– Taip, labai graži istorija.

Buvo trečia valanda ryto ir miestas skendėjo savo nakties bitume. Savo sapnų putose. Savo nemigos mėšle. Ir taip toliau.

Bet Marius Žobaras sėdi prie savo rašomojo stalo / žibalinės lempos šviesa / mažytė studija trečiame aukšte Moskà gatvėje / sienų tapetai vertikaliais žaliais ir kakaviniais dryžiais / knygos, diplomai / mažas bronzinis Dovydas, gaublys iš klevo medžio, metro kablelis dvidešimt vieno skersmens / ūsuoto pono portretas / dar vienas to paties pono portretas / nutrintos grindys ir nešvarus kilimas / dulkių, tabako ir batų kvapas / batai kampe, dvi poros, juodi, numinti.

Žobaras rašo. Jam trisdešimt metų, jis rašo Prūsijos akademijos nario Ernsto Holco vardą ant voko, kurį ką tik užklijavo. Paskui adresą. Nusausina sugertuku. Patikrina voką, padeda jį greta kitų, dešiniajame rašomojo stalo krašte. Tarp popierių ieško vieno lapo, randa jį, perbėga akimis šešis ten surašytus vardus, vieną po kito. Užbraukia gerbiamojo prof. Ernsto Holco vardą. Per-

skaito vienintelį likusį vardą: p. Pekišas, Kvinipekas. Paima p. Pekišui skirtą laišką, parašytą ant kitos minėtojo Kvinipeko miesto topografinio žemėlapio pusės, perskaito jį. Iš lėto. Paskui paima lapą popieriaus ir plunksną. Rašo.

Mielas p. Pekišai,

gavome Jūsų laišką su Jūsų paskutinio eksperimento – garso sklidimo metaliniais vamzdžiais – rezultatais, kuriuos Jūs kukliai pavadinote apgailėtinais. Deja, prof. Dalė šiuo metu negali asmeniškai Jums atsakyti, todėl atleiskite, kad šias eilutes Jums nuolankiai rašo Marius Žobaras, gerbiamojo profesoriaus mokinys ir sekretorius.

Sąžinės verčiamas turiu Jums pasakyti, kad skaitydamas Jūsų laišką prof. Dalė neslėpė savo nusivylimo ir pasipiktinimo. „Neatleistinu naivumu" jis pavadino tai, kad vamzdžiai buvo paguldyti tiesiog ant pievos. Ryšium su tuo jis norėtų Jums priminti, kad jei vamzdžiai neatriboti nuo žemės, aplinkos masės sugeria oro stulpo virpesius ir jie greit užgęsta. „Tiesiog ant žemės padėti vamzdžius – tas pat, kaip smuikuoti su surdina", taip žodis žodin pasakė prof. Dalė. Be to, vaikiška gudrybe (pažodžiui) jis pavadino bandymą uždangstyti delnais plyšius tarp vamzdžio ir veido, klausdamas, kodėl, kaip reikalautų logika, Jūs nepasinaudojote savo burnos dydžio skersmens vamzdžiu, kuris leistų į oro stulpą nukreipti visą balso jėgą. O dėl „saviklausiklio" hipotezės turiu pasakyti, kad Jūsų teorija apie garso judėjimą akivaizdžiai skiriasi nuo prof. Dalė teorijų. Tuos skirtumus gerbiamas profesorius apibūdino teiginiu, kurį pareiga verčia mane pakartoti Jums pažodžiui, būtent „tas žmogus pamišęs". Tas žmogus – sakau tai nenorėdamas nusižengti pasakojimo tikslumui – esate Jūs.

Kadangi prof. Dalė apie Jūsų malonų laišką nepasakė nieko daugiau, tuo ir baigtųsi mano – nuolankaus sekretoriaus – užduotis. Tačiau nors jaučiu, kaip mano jėgos vis labiau senka, leiskite pridurti keletą visiškai asmeniškų žodžių. Didžiai gerbiamas p. Pekišai, manau, kad Jūs turėtumėte tęsti savo eksperimentus, maža to, jie turėtų tapti intensyvesni, atliekami pačiais geriausiais ir išsamiausiais būdais. Nes tai, ką Jūs aprašote, yra absoliučiai genialu ir, jei galiu taip pasakyti, pranašiška. Neleiskite, kad Jums sutrukdytų žmonių kalbos, nei, drįstu pridurti, moksliški akademikų pastebėjimai. Galiu pasakyti Jums, tikėdamasis Jūsų santūrumo, kad tas pats prof. Dalė ne visada veikia skatinamas tyros ir nesavanaudiš-

kos tiesos meilės. Dvidešimt šešerius metus – ir visiškai anonimiškai – jis projektavo mašiną, kuri galėtų kurti amžinąjį judėjimą. Vertingesnių studijos rezultatų stoka, suprantama, palaužė profesoriaus dvasią ir suteršė jo reputaciją. Todėl Jums bus nesunku suprasti, kad tokiomis aplinkybėmis tas palankus atvejis, su didžiule pompa aprašytas laikraščiuose, – toji išradinga ryšio sistema per cinko vamzdžius, kurią profesorius įgyvendino savo brolio Alfredo Dalė viešbutyje Bretonėje, – pasirodė tikra apvaizdos ranka. Juk žinote, kokie tie žurnalistai. Per trumpą laiką, padedamas keleto kruopščiai apgalvotų ir sostinės laikraščiuose atspausdintų pareiškimų, Dalė visiems tapo „logoforo" pranašu, mokslininku, galinčiu „kiekvieną balsą perkelti iš vieno pasaulio krašto į kitą". Bet, patikėkite, prof. Dalė iš logoforo atradimo nedaug tesitiki, nebent, aišku, šlovės, kurios taip ilgai ir bergždžiai siekė, o dabar pasiekė nė nesistengdamas. Nors kai kurie jo atlikti bandymai davė teigiamų rezultatų, jis puoselėja slaptą, bet tvirtai skeptišką požiūrį į logoforą. Dar sykį pasikliaudamas Jūsų santūrumu, pasakysiu, kad asmeniškai girdėjau prof. Dalė prisipažįstant – savo kolegai, ir, matyt, keleto božolė taurių paskatintą, – kad logoforu daugių daugiausia galėtum viešnamio prieškambaryje pasiklausyti garsų, atsklindančių iš miegamųjų antrajame aukšte. Profesoriaus kolegą tai labai pralinksmino.

Galėčiau Jums papasakoti kitų, dar aiškiau jį apibūdinančių anekdotų, tačiau mano ranka, kaip Jūs pats galite matyti, kiekvieną akimirką vis labiau silpsta. Taip pat ir mano protas. Todėl leiskite negaištant laiko pridurti, kad aš visiškai pritariu Jūsų entuziazmui ir palaikau Jūsų tikėjimą logoforo ateitimi. Paskutiniai padrąsinantys ponų Bioto ir Hasenfarco bandymai įrodė, nepalikdami nė menkiausio abejonės šešėlio, kad net labai tylus balsas cinko vamzdžiais gali nusklisti 951 metrą. Todėl galėtume pagrįstai teigti, kad garsesnis balsas turėtų nusklisti šimtą kartų toliau, taigi beveik šimto kilometrų nuotoliu. Prof. Arnotas, su kuriuo praėjusią vasarą turėjau laimės susitikti, parodė man balso dispersijos ore skaičiavimus; jie patvirtina, kad vamzdyje uždarytas balsas be vargo galėtų iš Londono nusklisti iki Liverpulio. Šio akivaizdoje Jūsų laiškas parodo pranašišką Jūsų įžvalgumą. Mes gyvename pasaulio, apipinto bet kokį nuotolį naikinančių vamzdžių tinklu, išvakarėse. Kadangi pagal paskutinius skaičiavimus garso greitis yra 340 metrų per sekundę, komercinis užsakymas iš Briuselio į Antverpeną nueitų per dešimt minučių; karinė komanda iš Pary-

žiaus į Briuselį atsklistų per ketvirtį valandos; arba iš Sankt Peterburgo išsiųstas meilės laiškas būtų gautas Marselyje ne vėliau kaip per dvi su puse valandos. Patikėkite, tikrai atėjo laikas laužyti įpročius ir pasinaudoti stebuklinga varomąja garso jėga, kad suvienytume miestus ir tautas, kad parodytume žmonėms, jog vienintelė tikra tėvynė – pasaulis, o vieninteliai tikri priešai – mokslo priešininkai. Todėl, gerbiamas p. Pekišai, kuo nuolankiausiai meldžiu, neatsisakykite savo eksperimentų, priešingai, visais būdais stenkitės juos tobulinti ir paskleisti gautus rezultatus. Nors esate toli nuo didžiųjų mokslo katedrų ir jų šventikų, Jūs žengiate šviesiu naujosios žmonijos keliu.

Nesitraukite iš jo.

Tikrai žinau, kad daugiau niekuo nebegalėsiu Jums padėti, ir tai nėra vienintelis dalykas, apkartinęs šitas mano gyvenimo akimirkas. Atsisveikinu apgailestaudamas, kad negalėjau asmeniškai su Jumis susipažinti, ir vildamasis, kad teiksitės patikėti, jog visada lieku nuoširdžiai Jūsų.

Marius Žobaras

P. S. Deja, prof. Dalė negali priimti Jūsų malonaus kvietimo į Jūsų vadovaujamo orkestro koncertą Kvinipeke liepos dvidešimt šeštosios dienos šventėje. Kelionė labai ilga, o profesorius jau ne toks jaunas kaip kadaise. Malonėkite priimti kuo nuoširdžiausią jo atsiprašymą.

Nuolankiai Jūsų

M. Ž.

Neskaitydamas Marius Žobaras sulankstė laišką ir įdėjo į voką, ant kurio užrašė p. Pekišo adresą. Nusausino rašalą sugertuku, uždengė rašalinę. Paskui paėmė penkis laiškus, gulėjusius dešiniajame rašomojo stalo krašte, prie jų pridėjo skirtąjį p. Pekišui, atsistojo. Lėtai išėjo ir sunkiai nulipo laiptais tris aukštus. Priėjęs prie sargo durų, pakišo vokus po apačia. Jie tvarkingai sugulė vienas ant kito, išmarginti nepriekaištingu raštu, visi keistai paženklinti įtarimo nekeliančiomis kraujo dėmėmis.

Prie laiškų Žobaras paliko raštelį:

Prašau kuo skubiau išsiųsti. M. Ž.

Kaip ir reikėjo tikėtis, jaunasis prof. Dalė mokinys ir sekretorius užlipo tris laiptų aukštus daug lėčiau ir sunkiau, nei nulipo. Įėjo į minėtojo profesoriaus studiją ir uždarė duris. Kambarys sukosi aplink jį, turėjo kiek palaukti, kol vėl galėjo prieiti prie rašomojo stalo.

Atsisėdo.

Užsimerkė ir keletą minučių pagalvojo.

Paskui įkišo ranką į švarko kišenę, ištraukė ten buvusį skustuvą, atlenkė jį ir perpjovė riešų venas tiksliu ir tvirtu judesiu.

Valandą prieš aušrą policija rado negyvą prof. Dalė kūną Genego gatvės palėpėje. Jis gulėjo visiškai nuogas, išsitiesęs ant grindų, kulkos suknežintu kiaušu. Per kelis metrus nuo jo pareigūnai rado dvidešimtmečio jaunuolio lavoną, kuris vėliau atpažintas kaip Filipas Kajskis, teisės studentas. Kūnas buvo nusėtas pjautinėmis žaizdomis, o viena, gilesnė, pilve, pripažinta mirties priežastimi. Kaip skelbė kruopščiai surašyta policijos ataskaita, kūnas „negalėjo būti apibūdintas kaip nuogas, nes vilkėjo subtiliais moteriškais apatiniais baltiniais“. Kambaryje buvo likę akivaizdžių aršios kovos pėdsakų. Nustatyta, kad prof. Dalė, kaip ir ponas Kajskis, mirė praėjusios dienos vidurnaktį.

Įvykis, kaip ir reikėjo tikėtis, atsidūrė pirmuosiuose visų sostinės laikraščių puslapiuose. Bet neilgam. Iš tiesų policija nesunkiai nustatė, kad abiejų žiaurių žmogžudysčių autorius yra p. Marius Žobaras, prof. Dalė sekretorius, kartu su p. Kajskiu nuomojęs palėpę, kurioje įvyko kruvinoji drama. Per parą surinkti jo kaltės įrodymai buvo tiesiog triuškinantys. Tik viena nemaloni aplinkybė sutrukdė Teisingumui iki galo atlikti savo pareigą: Marius Žobaras rastas negyvas – nukraujavęs – prof. Dalė studijoje, namo Moskà gatvėje trečiame aukšte. Į jo laidotuves niekas neatėjo.

Kad ir kaip būtų keista, bet Pekišas pirma gavo laikraščius su baisiosios istorijos aprašymu, o tik paskui Mariaus Žobaro laišką.

Akivaizdu, kad tai jį pirma šiek tiek sutrikdė, o paskui privertė susimąstyti apie laiko reliatyvumą, tačiau savo apmąstymų taip ir nesudėjo, kaip to būtų norėjęs, į trumpą, bet įžvalgią esė.

– Pekišai, kas nutiko?

Pentas stovėjo ant kėdės. Pekišas sėdėjo prie stalo, priešais jį. Jis tvarkingai padėjo greta Mariaus Žobaro laišką ir iš sostinės gautus laikraščius; žiūrėjo į juos ir tarp dviejų dalykų stengėsi rasti pakankamai protingą ryšį.

– Kiaulystė, – atsakė.

– Kas yra kiaulystė?

– Tai, ko gyvenime nereikėtų daryti.

– O jų daug?

– Kaip pažiūrėsi. Tas, kurio laki vaizduotė, gali pridaryti daug kiaulysčių. O jei kas yra kvailas, tai per visą gyvenimą jam į galvą nė viena gali taip ir nešauti.

Viskas atrodė labai sudėtinga. Pekišas tai suprato. Jis nusiėmė akinius ir paliko ramybėje Žobarą, vamzdžius ir kitas istorijas.

– Tarkime, taip. Žmogus atsikelia ryte, daro tai, ką turi daryti, ir vakare eina miegoti. Tuomet yra dvi galimybės: arba jo siela rami, ir jis užmiega, arba jo sielą kankina nerimas, ir jis neužmiega. Supranti?

– Taip.

– Taigi reikia išgyventi iki vakaro neprarandant sielos ramybės. Štai kur problema. O ją išspręsti labai lengva: reikia išlikti švariems.

– Švariems?

– Vidujai švariems, kitaip tariant, nebūti padarius nieko, ko reikėtų gėdintis. Kol kas nieko sudėtinga.

– Nieko.

– Sudėtinga darosi tuomet, kai žmogus supranta, kad trokšta to, ko turėtų gėdintis: jis beprotiškai geidžia to, ko negalima daryti, kas yra siaubinga ar sukelia kitam skausmą. Okei?

– Okei.

– Tuomet jis svarsto: turiu įgyvendinti šį troškimą ar išmesti jį iš galvos?

– Taigi.

– Taigi. Žmogus pagalvoja ir galiausiai nusprendžia. Šimtą kartų išmeta jį sau iš galvos, kol pagaliau ateina tokia diena, kai jį pasilieka ir nusprendžia padaryti tai, ko taip trokšta; ir padaro. Štai tau ir kiaulystė.

– Juk jis neturėtų tos kiaulystės daryti, tiesa?

– Ne. Bet paklausyk: kadangi mes ne kojinės, o žmonės, tai mūsų gyvenimo tikslas nėra išlikti švariems. Troškimai – svarbiausia, ką turime, ir negalime jų visą laiką atsisakinėti. Todėl kartais verta nepamiegoti, bet įgyvendinti kokį nors troškimą. Padaryti kiaulystę, o paskui už ją sumokėti. Tai ir yra svarbiausia: kai ateina laikas mokėti, žmogus neturėtų galvoti, kaip jam pabėgti, jis privalėtų likti ir oriai už viską sumokėti. Tai yra svarbiausia.

Pentas susimąstė.

– Tai retkarčiais galima jas daryti?

– Daryti ką?

– Daryti kiaulystes.

– Tik nedaug, jei nori retkarčiais miegoti.

– Dešimt?

– Gal kiek mažiau. Jei tai tikros kiaulystės – kiek mažiau.

– Penkias?

– Sakykime, dvi... ir gal dar kokią vieną...

– Dvi?

– Dvi.

Pentas nulipa nuo kėdės. Kiek pažingsniuoja po kambarį perkratydamas mintis ir sakinių nuotrupas. Paskui atidaro duris, išeina į prieangį ir prisėda ant laiptelių. Iš švarko kišenės išsitraukia sąsiuvinuką violetiniais viršeliais – nutrintą, suglamžytą, bet nepraradusį orumo. Rūpestingai atverčia pirmą tuščią puslapį. Iš kišenėlės ištraukia pieštuko galą, paskui sušunka vidun

– Kas eina po *du septyni devyni?*

Pekišas sėdėjo palinkęs prie laikraščio. Jis nė nepakėlė galvos.

– Du aštuoni nulis.

– Ačiū.

– Prašau.

Pentas pradėjo rašyti, lėtai, kruopščiai, sunkiai:

280. Kiaulystės – porą per gyvenimą.

Valandėlę pagalvojo. Pradėjo iš naujos eilutės.

Paskui už jas reikia mokėti.

Perskaitė. Viskas gerai. Užvertė sąsiuvinuką ir įsikišo jį į kišenę.

Kvinipeko apylinkės kaito vidurdienio saulėje.

Sąsiuvinuko istorija prasidėjo – kaip galima spręsti iš išdėstytų faktų – prieš du šimtus aštuoniasdešimt dienų, kitaip tariant, tą dieną, kai Pentas šventė savo aštuntąjį gimtadienį. Reikia pasakyti, kad tuomet berniukas pačiu laiku pajuto, jog gyvenimas – bjaurus dalykas, į kurį paprastai ateiname visiškai ir iš esmės nepasirengę. Labiausiai jį trikdė – ir teisingai – dalykų gausa, kuriuos derėjo išmokti, kad išliktum gyvenimo nežinomybėje: jis žvelgė į pasaulį matydamas begalinį daiktų, žmonių, aplinkybių kiekį ir suprato, kad vien išmokti šio vardus – visus vardus, vieną po kito – prireiktų viso gyvenimo. Neliko jo nepastebėta, kad visame tame slypėjo tam tikras paradoksas.

„Pasaulio yra per daug", – galvojo. Ir pradėjo ieškoti sprendimo.

Mintis jam šovė – taip neretai nutinka – kaip loginė banalios patirties tąsa. Žiūrėdamas į eilinį sąrašą, kurį jam padavė ponia Abeg, siųsdama į prekybos centrą „Fergiusonas ir sūnūs", Pentas dieviškojo apšvietimo akimirką suprato, kad sprendimas slypi katalogavimo gudrybėje. Jei žmogus, mokydamasis įvairių dalykų, vieną po kito juos užsirašytų, galų gale turėtų pilną sąrašą išmoktinų dalykų, kurį bet kada galėtų paskaityti ir papildyti, pasinaudoti atsiradus atminties spragoms. Jis jautė, kad tai, kas parašyta, jau yra tavo – iliuzija, kurią puoselėja ne tokia jau nereikšminga žmonijos dalis. Pagalvojo apie šimtą žodžiais išmargintų lapų, ir pasaulis jam nebeatrodė toks baisus.

– Nebloga mintis, – pasakė Pekišas. – Aišku, tame sąsiuvinuke visko nesurašysi, bet neblogai pasižymėti pagrindinius dalykus. Taigi galėtum pasirinkti vieną dalyką per dieną. Imantis tokių darbų privalu laikytis tvarkos. Kiekvieną dieną po vieną dalyką. Turėtų padėti... Tarkim, per dešimt metų užrašytum tris tūkstančius šešis šimtus penkiasdešimt tris išmoktus dalykus. Jau būtų nemenkas pagrindas. Vienas iš tų dalykų, kurių dėka kas rytą atsibundi ramesnis. Mano berniuk, tavo pastangos nenueis veltui.

Pokalbis Pentui pasirodė įtikinamas. Jis nutarė laikytis taisyklės „Vienas dalykas per dieną". Aštuntojo gimtadienio proga Pekišas jam padovanojo sąsiuvinį violetiniais viršeliais. Tą patį vaka-

rą jis pradėjo savo pedantišką darbą, kurio nesiliovė dirbęs ilgus metus. Perskaityta po daugelio metų, pirmoji mintis rodo į griežtą mokslinę metodologiją linkusį protą.

1. Dalykai – užrašyti, kad nepamirštum.

Pagal šią aksiomą Pento žinių tinklas kiekvieną dieną plėtėsi pačiomis įvairiausiomis kryptimis. Kaip visi sąrašai, taip ir šis pasirodė esąs visiškai neutralus. Pasaulis jame neišvengiamai buvo atspindėtas tik iš dalies, tačiau be jokių hierarchijos pakopų. Užrašai – trumpi, kone telegrafiški – liudijo protą, anksti suvokusį suskaidytą ir daugialypę pasaulio paslapties prigimtį: kodėl mėnulis ne visada vienodas, kas yra policija, kaip vadinasi mėnesiai, kada verkiama, žiūrono prigimtis ir nauda, kodėl paleidžia vidurius, kas yra laimė, kaip greitai surišti batų raištelius, miestų pavadinimai, kam reikalingi karstai, kaip tapti šventuoju, kur yra pragaras, pagrindinės upėtakių žvejybos taisyklės, gamtoje esamų spalvų sąrašas, kavos su pienu receptas, garsių šunų vardai, kur pasideda vėjas, metų šventės, kurioje pusėje širdis, kada pasibaigs pasaulis. Ir panašūs dalykai.

– Pentas keistuolis, – sakydavo žmonės.

– Pats gyvenimas keistas, – sakydavo Pekišas.

Pekišas nebuvo tikrasis Pento tėvas. Tam tikra prasme Pentas neturėjo tėvo. Nė motinos. Kitaip tariant, istorija nebuvo visai paprasta.

Jis buvo rastas suvyniotas į juodą vyrišką švarką prie Kvinipeko bažnyčios durų – gal dviejų dienų amžiaus. Jį priglaudė ir užaugino našlė Abeg, visame mieste gerbiama penkiasdešimtmetė moteris. Tiesą pasakius, ji nebuvo vardu Abeg ir nebuvo tikra našlė. Kitaip tariant, istorija atrodė dar sudėtingesnė.

Prieš geras dvi dešimtis metų per sesers vestuves ji susipažino su gražios išvaizdos ir kuklių siekių jaunesniuoju leitenantu. Su juo susirašinėjo trejus metus, laiškai ateidavo dažnai ir kaskart vis šiltesni. Paskutiniajame iš jaunesniojo leitenanto gautame laiške buvo atsargus, bet aiškus prašymas už jo tekėti. Dėl aplinkybių, panašių į tas, kurios pritrenkė Pekišą skaitant Mariaus Žobaro laišką, toks pasiūlymas pasiekė Kvinipeką praėjus dvylikai dienų po to, kai dvidešimties kilogramų svorio patrankos sviedinys

negrįžtamai užkirto jaunesniajam leitenantui kelią ne tik vesti, bet ir dar ką nors gyvenime nuveikti. Geroji moteriškė nusiuntė į frontą tris laiškus, kuriuose vis primygtiniau rašė sutinkanti tekėti. Visi trys grįžo atgal kartu su oficialiu pranešimu apie jaunesniojo leitenanto Šarliuso Abego mirtį.

Kita moteris gal būtų puolusi į neviltį. Tik ne ši.

Nebegalėdama tikėtis laimingos ateities, ji susikūrė laimingą praeitį. Pranešė Kvinipeko miesto gyventojams, kad jos vyras didvyriškai žuvo mūšio lauke ir kad ji pageidautų nuo šiol būti vadinama našle Abeg. Jos kalbose vis dažniau skambėjo linksmi pasakojimai apie buvusį – tariamą – vedybinį gyvenimą. Neretai jos lūpose lyg iškilmingas įterpinys pasigirsdavo žodžiai „Kaip sakydavo mano brangusis Šarliusas“, kartu su ne paties svarbiausio, bet blaivaus proto padiktuotomis sentencijomis apie gyvenimą. Tiesa, jaunesnysis leitenantas to niekad nebuvo sakęs. Bet buvo parašęs. Tačiau našlei Abeg šie dalykai atrodė visiškai tapatūs.

Trejus metus ji gyveno susituokusi su knyga. Pasitaiko ir keistesnių santuokų. Kaip galima spręsti iš ką tik pateiktų faktų, ponia Abeg buvo lakios vaizduotės ir tvirtų įsitikinimų moteris. Todėl neturėtų stebinti ir Pento švarko istorija, kuri, be kita ko, akivaizdžiai atskleidžia ir jos tikėjimą likimu. Kai Pentui suėjo septyneri metai, našlė Abeg ištraukė iš spintos juodąjį švarką, kuriame jis buvo rastas, ir apvilko juo. Švarkas jam siekė žemiau kelių. Viršutinė saga stirksojo pimpaliuko aukštyje. Rankovės karojo lyg negyvos.

– Pentai, gerai manęs paklausyk. Šitą švarką tau paliko tavo tėvas. Jei jau jis tau jį paliko, turi būti kokia nors priežastis. Todėl pasistenk suprasti. Tu užaugsi. Ir atsitiks taip: jei vieną dieną tapsi pakankamai didelis, kad jis tau tiktų, paliksi šį miesteliūkštį ir išvažiuosi ieškoti laimės į sostinę. O jei neužaugsi pakankamai didelis, tuomet liksi čia, bet vis tiek būsi laimingas, nes, kaip sakydavo mano brangusis Šarliusas, „laiminga yra gėlė gimusi ten, kur ją pasėjo Dievas“. Norėtum ko nors paklausti?

– Ne.

– Gerai.

Pekišas ne visada sutiko su tuo karišku kalbos būdu, kurį ponia Abeg pasitelkdavo ypatingomis progomis – akivaizdžiu artumo su savo vyru, jaunesniuoju leitenantu, palikimu. Tačiau istorijai su

švarku neturėjo ko prikišti. Sutiko, kad kalba buvo protinga ir kad gyvenimo ūkuose švarkas tikrai galėjo būti naudingas ir svarus atsparos taškas.

– Ne toks jis ir didelis. Tau pavyks, – tarė Pentui.

Kad palengvintų užduotį, našlė Abeg pradėjo taikyti racionalią mitybą, kurioje sumaniai derino savo menkas finansines galimybes (niekas nė nesapnavo skirti jai karininko našlės pensijos) ir elementarius berniuko kalorijų ir vitaminų poreikius. Savo ruožtu Pekišas atskleidė Pentui keletą naudingų tiesų, tarp kurių ne paskutinė buvo ir auksinė taisyklė, pagal kurią lengviausias būdas užaugti – stengtis kuo mažiau sėdėti.

– Tai truputį panašu į balsą vamzdyje. Jei vamzdis vingiuotas, balsui sunkiau juo sklisti. Tas pats ir tau. Tik kai esi tiesus, tavyje slypinti jėga gali augti be jokių kliūčių, jai nereikia vingiuoti ir gaišti laiko. Privalai stovėti, Pentai, pasirūpink, kad vamzdis būtų kaip galima tiesesnis.

Ir Pentas rūpinosi, kad vamzdis būtų kaip galima tiesesnis. Tai paaiškina, kodėl jis, aišku, naudojosi kėdėmis, bet tam, kad ant jų stovėtų.

– Sėskis, Pentai, – sakydavo žmonės.

– Ačiū, – sakydavo jis ir atsistodavo ant kėdės.

– Nepavadinčiau to geru išsiauklėjimu, – sakydavo našlė Abeg.

– Šikti irgi ne itin mandagu. Bet turi savų privalumų, – atsakydavo Pekišas.

Taip Pentas ir augo. Valgydamas po kiaušinį per pietus ir vakarienę, stovėdamas ant kėdžių ir užrašydamas po vieną tiesą per dieną į sąsiuvinį violetiniais viršeliais. Vaikštinėjo vilkėdamas tuo milžinišku švarku, kaip keliauja laiškas voke, ant kurio užrašytas jo adresas. Vaikštinėjo vilkėdamas savo likimu. Beje, kaip ir visi, tik jo likimą galėjai matyti plika akimi. Jis niekad nebuvo lankęsis sostinėje ir negalėjo įsivaizduoti, ko siekia. Tačiau suprato, kad, vienaip ar kitaip, reikia užaugti. Ir stengėsi iš visų jėgų. Bet naktimis, po antklode, kur niekas jo negalėjo matyti, kaip įmanydamas tyliau, virpančia širdim susirangydavo kiek sugebėdamas, kaip tik pajėgdamas, ir lyg susuktas vamzdis, kuriuo neprasiskverbtų joks balsas, net jei iššautum iš patrankos, užmigęs sapnuodavo amžinai per didelį švarką.

DU

1

Džun gulėjo padėjusi galvą ant pono Reilio krūtinės. Mylėtis tą naktį, kai jis sugrįždavo, buvo truputį gražiau, truputį paprasčiau, truputį sudėtingiau nei kurią kitą naktį. Juos kažkas skyrė, lyg bandymas kažką prisiminti. Vos apčiuopiama baimė atskleisti nežinia ką. Poreikis, kad viskas būtų gražu. Geismas, truputį nekantrus, truputį atšiaurus, nesusijęs su meile. Juos skyrė begalė dalykų.

Paskui – paskui buvo taip, lyg pradėtum rašyti nuo tuščio lapo. Kad ir iš kokios kelionės po pasaulį būtų sugrįžęs ponas Reilis, ji ištirpdavo toje pusvalandžio meilės vandens stiklinėje. Viskas vėl tęsdavosi nuo tos akimirkos, kai jie išsiskyrė. Seksas ištrina gyvenimo tarpsnius, nors mes to nė nepastebime. Gal tai kvaila, bet žmonės apglėbia vieni kitus su truputį paniška aistra, ir iš to glėbio gyvenimas išeina suglamžytas lyg kumštyje iš baimės nervingai suspaustas raštelis. To suglamžyto gyvenimo klostėse kartais atsitiktinai, o kartais nušvitus laimei pranyksta skausmingo, niekingo, nesuprasto laiko nuotrupos. Taigi.

Džun gulėjo, padėjusi galvą ant pono Reilio krūtinės, viena ranka glostydama jam kojas, kartais sustodama ties jo lytim, perbraukdama ją, paskui vėl nuslysdama tarp kojų – nėra nieko gražiau už vyro kojas, galvojo Džun, kai jos tikrai gražios.

Pasigirdo tylus pono Reilio balsas, jame galėjai justi šypseną.

– Džun, tu nė negali įsivaizduoti, ką nupirkau šį kartą.

Tikrai, ji nė negalėjo to įsivaizduoti. Susirangė ant jo, lūpomis liesdama odą – nėra nieko gražiau už Džun lūpas, galvojo žmonės, kai jos ką nors liečia.

– Galėtum galvoti visą naktį, bet taip ir neatspėtum.

– Man patiks?

– Aišku, kad tau patiks.

– Ar man patiks taip, kaip patinka su tavim mylėtis?

– Daūg labiau.

– Kvailelis.

Džun pažvelgė į jį, palinko prie jo veido. Prietemoje matė, kaip jis šypsosi.

– Na, tai ką nupirkai šį kartą, pašėlęs pone Reili?

Už dešimties kilometrų nuo ten Kvinipeko varpinės laikrodis išmušė vidurnaktį, pūtė šiaurės vėjas, atnešdamas dūžius, vieną po kito, iš miestelio iki pat jųdviejų lovos – tokiomis akimirkomis atrodo, kad dūžiai į skutus sudrasko naktį, o laikas tampa atšiauriais ašmenimis, pjaustančiais amžinybę – valandų chirurgija, kas minutę – žaizda, žaizda, kad išsigelbėtum – laikomės įsikibę laiko, tokia yra tiesa, nes laikas skaičiuoja mūsų pastangas būti tuo, kuo esame, kiekvieną minutę – skaičiuoti reiškia išsigelbėti, tokia yra tiesa ir tai, kas pateisina transcendentinį kiekvieno varpo dūžio švelnumą – įsitveriame laiko, kad dirginančiame kasdieniame pralaimėjime prieš kiekvieną šoką ir po jo būtų tvarka – įsikimbame su žvėriška baime, ryžtu, isterišku pedantizmu ir nežmoniška jėga. Kaip kiekviena siaubo isterija, taip pat ir ši virto apeigomis, nes juk ne kas kita, o apeigos yra milijonų isteriškų baimės krūpčiojimų susijungimas į vieną dievišką šokį, reginį, kur žmogus įgauna galią judėti lyg Dievas, – sakau, apeigomis, tokiomis pat, kokios yra Grand Junction laikrodžio apeigos, – žinokite, kai kiekvienas miestas dar turėjo savo valandą, vadinasi, ir savo laiką, tūkstančius skirtingų laikų, kiekvienas miestas – savo, jei čia būdavo 14 valanda ir 25 minutės, ten galėjo būti 15 valanda, kiekvienas miestas su savo laikrodžiu, – Grand Junction buvo geležinkelio linija, nutiesta viena pirmųjų, ji driekėsi lyg skilimas puošnioje vazoje, sausuma ir jūra, nuo Londono iki Dublino – ji driekėsi nešdama savo laiką, slystantį per kitų laikus, kaip aliejaus lašas per šlapią stiklą, turėjo savo valandą, kuri privalėjo atsispirti visoms kitoms visą kelią ir grįžti nepaliesta – it nepalies-

tas brangakmenis, – kad kiekviena akimirka galėtų žinoti, vėluoja ar pasirodė per anksti, kad kiekviena akimirka galėtų save pažinti, nepasimesti, išlikti – traukinys, lekiantis ir nešantis širdyje savo valandą, kurčią visoms kitoms valandoms, ir tam traukiniui žmogus sukūrė apeigas, paprastas ir šventas:

„Kiekvieną rytą Admiraliteto kurjeris budinčiam pašto traukinio Londonas–Dublinas tarnautojui įteikdavo laikrodį, rodantį tikslią valandą. Holihede laikrodis būdavo įteikiamas Kingstono kelto tarnautojams, kurie nuplukdydavo jį į Dubliną. Grįžę Kingstono kelto tarnautojai pargabendavo laikrodį budinčiajam pašto traukinio tarnautojui. Traukiniui sugrįžus į Londoną, laikrodį įteikdavo Admirolo pasiuntiniui. Ir taip kasdien, šimtus dienų".

Tais laikais Bufalo stotyje kabėjo trys laikrodžiai, kiekvienas rodė skirtingą valandą, Pitsburgo stotyje buvo šeši laikrodžiai, po vieną kiekvienai geležinkelio linijai – tikras laiko Babelis, – todėl visiškai suprantamos pašto traukinio Londonas–Dublinas apeigos – tas laikrodžio gabenimas pirmyn ir atgal, aksomo dėžutėje, perduodant iš rankų į rankas, brangaus kaip paslaptis, brangaus kaip aukso papuošalas...

(Kartą gyveno vyras, kuris išvykdavo, keliaudavo, o grįžtant jį aplenkdavo aukso papuošalas aksomo dėžutėje. Jo laukianti moteris atidarydavo aksomo dėžutę, išvysdavo papuošalą ir žinodavo, kad jis grįžta. Žmonės manydavo, jog tai – dovana, brangi dovana už kiekvieną pabėgimą. Tačiau visa paslaptis – papuošalas visada būdavo tas pats. Keisdavosi dėžutės, o jis būdavo visada tas pats. Iškeliaudavo kartu su vyru, lydėdavo jį visur, kad ir kur jis važiuotų, perkraustomas iš vieno lagamino į kitą, vežamas iš vieno miesto į kitą, o paskui grįždavo atgal. Iškeliaudavo iš moters rankų ir į jas sugrįždavo, lygiai kaip laikrodis sugrįždavo į Admirolo rankas. Žmonės manydavo, kad tai – dovana, brangi dovana už kiekvieną pabėgimą. O jis tebuvo tai, kas saugojo jų meilės ryšį pasaulio labirinte, kuriuo keliavo vyras, lyg skilimas puošnios vazos paviršiuje. Tai buvo laikrodis, skaičiuojantis netaisyklingą, vienintelį laiką – jų meilės laiką. Grįždavo pirma jo, kad ji žinotų, jog tame, kuris parvyksta, to laiko gija nenutrūko. O kai vyras

pagaliau grįždavo, nieko nebereikėdavo sakyti, nieko klausti, nieko žinoti. Ta akimirka, kai jie pasimatydavo, jiems abiem ir vėl būdavo ta pati.)

...brangus kaip paslaptis, brangus kaip aukso papuošalas – laikrodis, jungiantis geležinkelį į vieną visumą, susiejantis Londoną ir Dubliną, kad šie nepranyktų skirtingų laikų ir valandų Babelio jūroje – tai verčia susimąstyti – taip, tai verčia susimąstyti – tai verčia susimąstyti. Apie traukinius. Apie geležinkelio šoką.

Niekas, niekada – anksčiau – nejautė įkyraus laikrodžio poreikio. Niekada. Nes nebuvo traukinio. Jie netgi neturėjo minties apie jį. Todėl kelionė iš čia į ten buvo toks lėtas, nerangus, atsitiktinis dalykas, kad niekas nė nesapnavo priešintis lekiančiam laikui. Liko tik pora bendrųjų gairių – aušra, saulėtekis, o visa kita tebuvo vienoje didžiulėje laiko košėje sumišusios akimirkos. Anksčiau ar vėliau atvažiuodavo, ir viskas. Traukinys... jis buvo tikslus, laikas virto geležimi, bėgiais skriejančia geležimi, tiksli virtinė prieš tai ir po to, nesiliaujama pabėgių seka... ir – svarbiausia – ...greitis ...greitis. Greitis neatleisdavo. Jei būdavo septynių minučių skirtumas tarp valandos čia ir valandos ten, greitis jį pabrėždavo... apsunkindavo... Metų metai kelionių ekipažu taip ir nesugebėjo jo pastebėti, vienas vienintelis važiuojantis traukinys galėjo amžiams nuplėšti nuo jo kaukę. Greitis. Jis sprogo, tam pasauliui jis buvo lyg tūkstančius metų tramdomas riksmas. Kai atsirado greitis, jau niekas nebeatrodė kaip anksčiau. Visi jausmai virto mažomis vėluojančiomis mašinomis. Kas suskaičiuos, kiek būdvardžių akimirksniu pasirodė pasenę. Kas suskaičiuos, kiek aukščiausiųjų laipsnių akimirksniu sutrupėjo, staiga tapo liūdnai juokingi... Pats savaime traukinys nėra kažkas ypatinga, juk jis – tik mašina... tačiau genialu viena: toji mašina gamino ne jėgą, o kažką dar blankiai suvokiamo, kažką, ko dar nebuvo: greitį. Ne mašina, daranti tai, ką kartu galėtų padaryti tūkstantis žmonių. Mašina, daranti tai, ko niekada nėra buvę. Mašina to, kas neįmanoma. Vienas pirmųjų ir garsiausių garvežių, kuriuos sukūrė Džordžas Stivensonas, vadinosi *Rocket* ir važiavo 85 kilometrų per valandą greičiu. Būtent jis 1829 metų spalio 14 laimėjo Reinhilo varžybas. Jose

dalyvavo kiti trys garvežiai, kiekvienas su savo gražiu vardu (tam, kas kelia baimę, visada duodamas vardas, tai rodo ir faktas, jog žmonės jų turi du, dėl atsargos): *Novelty, Sans Pareil, Perserverance*. Tiesą sakant, buvo įrašytas ir ketvirtasis: jis vadinosi *Le ciclopède*, sukurtas tokio Brandreto, varomas arklio, bėgančio judamu kilimu ant keturių ratų, kurie savo ruožtu važiavo bėgiais. Nes kiekvieną kartą, visada, praeitis priešinasi ateičiai, ji sukuria neįtikėtinus kompromisus nė nenujausdama, jog tai gali atrodyti juokinga, beatodairiškai kankinasi, kad išlaikytų dabartį net pasibaigus jos galiojimo laikui, užsispyrusiai, bukai, ir šit kai pranašiški garo katilai virė, plevėsavo savo žvilgančiais kaminais, pupsinčiais ir spjaudančiais baltų garų kamuolius, tas tipas kėlė vargšą arklį ant seno vežimo, supainiodamas priemonę, tai yra bėgius, su tikslu. Šiaip ar taip, jis buvo diskvalifikuotas. Dar prieš pajudant iš vietos. Todėl varžėsi keturiese – *Rocket* ir kiti trys. Pirmoji rungtis – įveikti pusantros mylios. *Novelty* nulėkė nuotolį vidutiniu 45 kilometrų per valandą greičiu, padarydamas neišdildomą įspūdį. Gaila, kad pabaigoje jis sprogo, tiesiog sprogo, ir viskas – turėtų būti nuostabu matyti, kaip sprogsta garvežys, kaip garo katilas išlaksto į šalis it deganti pūslė, kaip skrenda mažas, ilgas, siauras kaminas, staiga tapęs toks pat lengvas kaip ir jame esantys dūmai, o paskui – žmonės, nes kažkas juk turėjo valdyti tą bėgiais lekiančią bombą, ir žmonės skrenda lyg skudurinės lėlės, lyg išspjauti kruvini garų kamuoliai, kasdienė kraujo norma, sutepanti pažangos ratus, turi būti nuostabu matyti, kaip lekia garvežys, o paskui sprogsta. Antrojoje rungtyje reikėjo įveikti 112 kilometrų 16 kilometrų per valandą greičiu. *Rocket* visus paliko užpakalyje, nedvejodamas lėkė 25 kilometrų per valandą greičiu, gražu pažiūrėti. Viską suskaičiavus, jis buvo paskelbtas nugalėtoju. Tas velnio genijus Stivensonas nugalėjo. O visa tai, žinokite, įvyko ne per slaptą sueigą turtuolių, suinteresuotų rasti greitą ir neskausmingą būdą į kiekvieną kampelį nugabenti savo anglies vagonus. Ne. Visa tai neišdildomai įsirėžė dešimties tūkstančių asmenų akyse, kitaip tariant, dvidešimtyje tūkstančių akių, viena daugiau ar mažiau, tiek, kiek jų tą dieną suėjo į Reinhilą iš visų kraštų pasižiūrė-

ti amžiaus varžybų – maža ir milžiniška žmonijos dalis, kurią ten atvedė nuojauta, kad vyksta kažkas, kas netrukus išmuš juos iš vėžių. Jie matė, kaip *Rocket* lekia Reinhilo tiesiąja 85 kilometrų per valandą greičiu. Tai dar nebuvo didžiausia nuostaba, nes greitai lekiantį daiktą kiekvienas kažkada jau buvo matęs: vienišą sakalą, smingantį savo aukos, sraunia upe plaukiantį rąstą, o gal į dangų išspjautą patrankos sviedinį. Tačiau trikdanti, taip, tikrai, trikdanti buvo į galvą šovusi mintis, paprasta dedukcija, kad jei tas garvežys nesprogs, anksčiau ar vėliau istorija privers juos sėsti į jį ir pašėlusiai lėkti tuo geležiniu keliu, o tuomet jie patys, būtent jie, netikėtai taps smingančiais sakalais, rąstais, pavėjui išspjautais sviediniais. Ir neįmanoma, visiškai neįmanoma, kad jie visi, būtent visi, krečiami karštligiško išgąstingo smalsumo, nebūtų pagalvoję: o kaip iš ten atrodo pasaulis? Ir iškart: ar tai bus naujas būdas gyventi, ar greitesnis ir įspūdingesnis būdas numirti?

Paskui pasipylė atsakymai, vėliau, kai visomis kryptimis vienas po kito suspindo bėgiai, kuriais, sulygindami kalvas ir išvarpydami kalnus, lėkė traukiniai, genami žvėriško troškimo pasiekti paskirties vietą. Ausyse skambėjo ritmiškas ratų bildėjimas, viskas virpėjo, lyg iš nuovargio ar susijaudinimo, tarsi nuolatinis sielą gniaužiantis traukulys. O lange – už lango, anapus stiklo, bėgo šukės sudaužyto pasaulio, nuolat kintančio, sutrupinto į tūkstančius tik akimirką trunkančių vaizdų, išplėšto nematomos jėgos. „Prieš išrandant geležinkelį, gamta atrodė sustingusi: ji buvo lyg Miegančioji gražuolė“, taip buvo rašoma. Bet daug vėliau, išmintingai žvelgiant į praeitį. Buvo kuriami eilėraščiai. Akimirksniu, kai Miegančioji gražuolė pirmą kartą leidosi išprievartaujama nuodėmingu greičiu paleistos mašinos, toji prievarta liko įamžinta žodžiuose ir prisiminimuose. Ir baimėje. „Tai iš tikrųjų panašu į skrydį, ir neįmanoma atsikratyti minties, kad mažiausia klaida gali akimirksniu visus pražudyti“, štai kaip jiems tai atrodė. Ir nejučiomis širdyje turėjo rastis tikslus ryšys tarp tos mirties nuojautos ir to iškreipto pasaulio vaizdo, kurį, rizikuodami gyvybe, jie matė lekiant pro langą. Kaip mirštantiesiems, kai prieš jų akis per kelias akimirkas didžiuliu greičiu pralekia visas gyvenimas.

Jiems, važiuojantiems, pro šalį lėkė pievos, žmonės, daiktai, upės, gyvūnai...

Tereikia įsivaizduoti, vienoje pusėje – baimė, o toji vaizdų kruša – kitoje, o gal teisingiau ji, baimė, joje – vaizdų krušoje, lyg koncentriniai vieno dusulio ribuliai, dusulio, keliančio nerimą, o kartu... kažkas, lyg netikėtas jutimo sutrikimas, kažkas, kame turėjo slypėti kažin kokio deginančio malonumo kibirkštis, vis smagesnis pojūčių sukimasis, prasidedantis lėtai ir virstantis neapibrėžtu lėkimu gilyn į daiktus, svaiginama seka vaizdų, kurie stumdydamiesi be tvarkos braunasi į akis, nepagydomos atminties žaizdos, praeinant nubrauktos šukės, objektų virtinės, daiktų dulkės – Viešpatie, juk tai *turėjo* būti *malonumas* – Simelis vėliau tai pavadins „nervų veiklos suintensyvėjimu" – skamba lyg medicinos ataskaita – tikrai, toji regos ir klausos hipertrofija turi ligos pobūdį ir požymius – tavo smegenų tinklai įsitempdavo iki ribos, lyg išsekę voratinkliai, turėję po amžius trukusio snūduriavimo pagauti skrendančius pamišusius vaizdus, paveikslais tarsi greičio sūkuryje susigūžę vabzdžiai, o tu buvai voras, sūpavaisi pusiausvyroje tarp sotaus svaigulio ir tikslaus apibrėžto, apskaičiuoto tikrumo, kad voratinklis jau kitą akimirką sudriks amžiams ir susisuks į gumulą, skreplius, nukarusią niekam tinkamą košę, jau niekada nebeatsirišiantį mazgą, amžinai prarasti tobuli raštai, varganas išsekusių smegenų gniužulas – kiaurai veriantis malonumas nežmonišku greičiu ryti vaizdus ir to iki išsekimo įtempto tinklinio narvo skausmas – malonumas ir duslus skilimo garsas – malonumas, o viduje netikra liga – malonumas, o jame liga, liga, o joje – malonumas – abu persipynę baimės kokone – baimė, o joje malonumas, jame liga, joje baimė, joje liga, joje malonumas – taip tavo viduje daužosi širdis, vienu ritmu su traukinio ratais, pašėlusiai lekiančiais geležiniu keliu – koktus visagalis sukimasis – tai mano viduje daužėsi širdis, traiškydama akimirkas ir metus – koktus visagalis sukimasis – kažin ar kas gali jį sustabdyti, kažin ar reikia jį sustabdyti – ar tikrai lemta, kad būtų taip skaudu ir kur jis prasidėjo, gal žinodamas galėtum ten grįžti, į tos kvapą gniau-

žiančios nuokalnės viršūnę, į bėgių pradžią, kad galėtum ilgiau apie tai pagalvoti – taip viduje daužosi širdis, koktus visagalis sukimasis – kažin ar tai *jėga*, ar tik triuškinantis pralaimėjimas – o jei net būtų *jėga* ir *gyvenimas*, ar tikrai turėjo taip būti? Tavo viduje bręsta detalios ir žiaurios skerdynės – kažin ar yra būdas joms sutrukdyti, arba tokia vieta – bet kuri vieta, kur nejaustum naštos to koktaus sukimosi, veriančio vis glaudesnius ratus, jau niekada nebeišnyksiančio išsekimo, vargana kirvarpa, miltais paverčianti pačių genialiausių siekių tvirtybę – malonumas, o jame liga, joje baimė, joje malonumas, joje liga, joje baimė, joje – teateina kas nors ir tyliai ją sutramdo, užspendžia į pergalingos ramybės kampą, amžinai ištirpdo kasdienio gyvenimo purve, kur laikas jau nebeturi valandų – pribaigia akimirksniu, nepalikdamas atminties – akimirksniu – pribaigia. Traukiniuose, kad išsigelbėtų, kad sustabdytų koktų sukimąsi to pasaulio, kuris kankino juos iš anapus stiklo, kad išvengtų baimės, kad nesileistų įtraukiami to greičio sūkurio, kuris nesiliovė brovęsis jiems į galvą, nė to pasaulio, kuris tęsėsi anapus stiklo niekada anksčiau nematytomis formomis, be abejo, nuostabiomis, tačiau nepakeliamomis, nes vos tik akimirkai jiems atsidavę, vėl instinktyviai pajusdavo baimę, o kartu ir tą sūdrų beformį nerimą, kuris, susikristalizavęs į mintį, pasirodydavo esąs tik buka mintis apie mirtį – traukiniuose, kad išsigelbėtų, įprato atlikti apsisaugojimo veiksmą, beje, pasiūlytą pačių medikų ir garsių mokslininkų, mažą strateginę gynybos gudrybę, akivaizdžią, tačiau genialią, mažytį tikslų – nuostabų – veiksmą.

Kad išsigelbėtų, traukiniuose skaitydavo.

Tobulas tepalas. Tvirtas rašto tikslumas, užgniaužiantis siaubą. Akis, mažuose eilučių kelio vingiuose randanti tiesų trumpiausią kelią, kuriuo gali pabėgti nuo migla aptraukto lango primetamų vaizdų srauto. Stotyse būdavo parduodami tam tikri žibintai, kuriais pasišviesdamas galėjai skaityti. Juos laikydavai viena ranka, ir jie skleisdavo jaukų šviesos kūgį, nukreiptą į atverstą lapą. Tai reikia įsivaizduoti. Dviem geležies ašmenimis pašėlusiai lekiantis traukinys, o traukinio viduje – stebuklingos ramybės kamputis, rū-

pestingai atskirtas šviesos pluošto. Traukinio greitis ir apšviestos knygos nejudrumas. Nuolat kintančios supančio pasaulio formos ir sustingęs skaitančių akių mikropasaulis. Tarsi tylos šerdis griausmo rate. Jei tai nebūtų tikra istorija, galėtum pagalvoti: štai tiksli ir graži metafora. Nes *skaityti*, visada ir visiems, yra ne kas kita kaip žiūrėti į vieną tašką, kad mūsų nesugundytų ir nesužlugdytų nevaldomas pasaulio srautas. Niekas nieko neskaitytų, jei nejaustų baimės. Arba jei nenorėtų atidėti vėlesniam laikui naikinančios troškimo pagundos, troškimo, kuriam, kaip žinome, neįmanoma atsispirti. Žmonės skaito, kad nereikėtų pakelti akių į langą, tokia yra tiesa. Atversta knyga visada liudija, kad prieš tave bailys – akys įsmeigtos į eilutes, kad nereikėtų žiūrėti į liepsnojantį pasaulį – žodžiai, kurie vienas po kito suspaudžia pasaulio gausmą į nepralaidų piltuvą, iš kurio jis išteka į mažytes stiklo formas, pavadintas knygomis – tai pats subtiliausias būdas atsitraukti. Tokia yra tiesa. Kiaulystė. Tačiau *labai miela*. Tai svarbu, to negalima pamiršti, ir tai reikia perduoti nuo vieno ligonio kitam, kaip paslaptį, paslaptį, kurios niekas jokia galia nepajėgs išsklaidyti, kuri išliks bent vienoje išsekusioje širdyje ir suskambės joje kaip nuosprendis, galintis kiekvienam užčiaupti burną: skaityti yra labai miela kiaulystė. Kas gali suprasti malonumą, jei niekad nėra palenkęs savo gyvenimo, visut visutėlio, ties pirmąja pirmojo knygos puslapio eilute? Ne, vienintelė ir pati maloniausia apsauga nuo visų baimių – knyga, kuri prasideda. Ir kartu su tūkstančiais kitų daiktų – skrybėlėmis, gyvūnais, troškimais, lagaminais, pinigais, meilės laiškais, ligomis, buteliais, ginklais, prisiminimais, auliniais batais, kailiais, juokais, žvilgsniais, liūdesiais, šeimomis, žaislais, apatiniais, veidrodžiais, kvapais, ašaromis, pirštinėmis, triukšmais – kartu su tais tūkstančiais dalykų, kurie pakilo nuo žemės ir lėkė stebėtinu greičiu, traukiniai, it pasaulį vagojančios žaizdos, kartu vežė ir neįkainojamą paslapties vienatvę: skaitymo meną. Visos tos atverstos knygos, begalė atverstų knygų, lyg į pasaulį atvertų langų, kuriais nusėta lekianti raketa, atskleidžiančių akims – jei tik užtekdavo drąsos jas pakelti – žaižaruojantį už jų skriejančio pasaulio reginį. Pasaulio vidus ir išorės pasaulis. Pasaulio vidus ir

išorės pasaulis. Pasaulio vidus ir išorės pasaulis. Pasaulio vidus ir išorės pasaulis. Šiaip ar taip, galiausiai ir vėl pasirenkame pasaulio vidų, nors drasko pagunda pagaliau liautis, kartą ir visiems laikams, ir surizikuoti pasižiūrėti į jį, į tą išorės pasaulį, koks gi jis galų gale, ar tikrai toks baisus, nejau niekada neišnyks toji niekinga mirties baimė, baimė numirti, numirti, numirti, numirti, numirti, numirti? Pati absurdiškiausia mirtis, bet, kita vertus, labiausiai savalaikė, teisinga ir atsakinga, ištiko Valterį Haskisoną, senatorių Valterį Haskisoną. Šis senatorius labiau nei kas kitas kovėsi, kad parlamentas, tauta ir visas pasaulis pripažintų geležinių kelių revoliuciją ir visą geradarišką traukinių pamišimą. Todėl ir jam buvo skirta vieta valdžios atstovų vagone, kai 1830 metais pagaliau iškilmingai ir labai prašmatniai buvo atidaryta linija Liverpulis–Mančesteris ir iš Liverpulio vienas paskui kitą išvažiavo aštuoni traukiniai; pirmąjį vairavo pats Džordžas Stivensonas, stovėdamas savo *Northumbrian*, o paskutiniuoju važiavo orkestras, kuris kažką griežė visą kelią, kas žino, gal tai buvo pirmasis orkestras, visiškai tikėtina, pats pirmasis orkestras pasaulio istorijoje, griežęs muziką, judančią penkiasdešimties kilometrų per valandą greičiu. Pusiaukelėje nutarta padaryti pertraukėlę, stabtelėti tarpinėje stotelėje, kad žmonės galėtų pailsėti nuo jaudulio, nuovargio, kratymo, įtampos ir to pasaulio, kuris aplink nesiliovė lėkęs, – žodžiu, nutarta truputį sustabdyti pasaulį, ir pasirinkta tarpinė, vieniša stotelė, vidury niekur. Žmonės išlipo iš vagonų, išlipo ir Valteris Haskisonas iš valdžios atstovams skirto vagono, išlipo pirmasis, ir toji aplinkybė buvo svarbi tolesniems įvykiams, nes tik išlipęs – pirmasis iš valdžios vagono – jis buvo pervažiuotas vieno iš aštuonių traukinių, lėtai judėjusio gretimais bėgiais, bet nepakankamai lėtai, kad būtų galėjęs sustoti prieš senatorių. Teisybę sakant, traukinys jį užkabino. Ir paliko gulėti suknežinta koja ir su nuostaba akyse. Tai galėjo būti pats geriausias pokštas, pats svariausias įrodymas, paspirtis tam, kas skelbė velnišką griaunamąją galią tų pragaro mašinų, kurios be jokios gėdos išdrįso sutraiškyti karščiausią ir nuoširdžiausią savo tėvą ir rėmėją. Tai galėjo tapti galutiniu ir negrįžtamu žlugimu. Tačiau senatorius sutelkė jėgų

likučius ir sugebėjo nenumirti vietoje. Jis laikėsi tvirtai. Taigi traukinys buvo apsuktas – nežinia kaip – ir didžiausiu greičiu paleistas atgal į Liverpulį, pirma pasiėmęs senatoriaus kūną, sumaitotą, bet gyvą, tik plaukeliu susietą su gyvenimu, bet dar gyvą, kankinamą tokio skausmo, nuo kurio galima išprotėti, bet dar gyvą tiek, kad suvoktų, jog traukinys dėl jo skrodžia laiką ir orą. Lėkdamas didžiausiu greičiu geležiniais bėgiais per niekur, kad jį išgelbėtų. Nors, tiesą pasakius, jo neišgelbėjo. Tačiau jis gyvas pasiekė Liverpulio ligoninę ir ten mirė, ten, o ne anksčiau. Todėl kitą dieną visuose laikraščiuose, istorinei inauguracijos šventei skirtuose puslapiuose, pasirodė žinutė kursyvu apie senatoriaus Valterio Haskisono mirtį, pavadinta ne – kaip reikalautų logika – „Traukinys sutraiškė senatorių", o apdairiau – „Traukinys lėkė visu greičiu gelbėdamas senatoriaus gyvybę", kuriame budintis reporteris įkvėptai pasakojo apie lenktynes su laiku, nuostabų mechaninio siaubūno gebėjimą skrosti erdvę ir laiką, kad laiku nugabentų kriokiantį senatoriaus kūną į Liverpulio ligoninę tik per dvi valandas ir dvidešimt tris minutes, nepaprastas žygdarbis, ateities akrobatika, kurios dėka senatoriui neteko numirti padėjus galvą ant akmens vidury laukų, o tauriai užgesti oficialios medicinos glėbyje, tikroje lovoje, po stogu. Taip viskas baigėsi, ir tai, kas galėjo tapti blogiausiu pokštu, galutiniu ir lemiamu žlugimu, priešingai, virto paskutine didinga senatoriaus Valterio Haskisono pasakyta traukinio ginamąja kalba, suprantama kaip idėja ir objektas, jo paskutine neužmirštama kalba, veik nebylia, bežode, vien tik vakaro ore septyniasdešimties kilometrų per valandą greičiu išlėkusiu karkimu. O kadangi Istorijos atmintyje apie jį nieko daugiau neišliko, akivaizdu, kad tokie kaip jis už Istorijos atmintį yra skolingi tam laikui, kai traukiniai pirmą kartą tapo traukiniais. Šimtai net pačių tamsiausių žmonių tylėdami puoselėjo tą didingai drąsią vaizduotę, kuri vienu kartu suspausdavo erdvę ir niekais vertė laiką perbraižydama geografinius žemėlapius ir žmonių svajones. Jie nebijojo, kad tie geležiniai keliai iškreips šitaip suspaustą pasaulį, tiesą sakant, tik pradžioje kiek pabūgo, kai savaip jausmingai ir švelniai projektavo pirmuosius geležinkelius greta įprastų kelių,

tiesiog šalia jų, vingis po vingio, taip, tarsi šnibždėdami ateitį, o ne rėkdami apie ją, kad ji nenuskambėtų per daug bauginamai, ir toliau ją šnibždėjo, kol pagaliau kažkam atėjo mintis, kad galbūt jau pats laikas atskirti mintį apie juos nuo visų kitų, ir atskyrė ją, amžiams nutoldami nuo kelių ir paleisdami bėgius savo atsiskyrėliška galia vagoti niekada anksčiau neįsivaizduotų trajektorijų.

Vieną dieną visa tai įvyko. Ir tai buvo ne menkniekis, o beribis – beribis – dalykas, kurio viso neįmanoma aprėpti protu vienu kartu, su visu tuo, kas slypėjo jame, su visu tuo braškančiu viduje padarinių sūkuriu – milžiniškų niekniekių pasaulis, – žinoma, sunku, bet jei tik įstengtume aprėpti jį protu, tą beribį dalyką, išgirsti tą garsą, su kuriuo jis tą akimirką sprogsta tų žmonių galvoje, jei bent akimirką įstengtume jį įsivaizduoti, tuomet gal suprastume, kodėl tą vakarą, kai Kvinipeko varpinė pradėjo skambinti vidurnaktį ir Džun pasilenkė prie pono Reilio veido klausdama „Na, tai ką nupirkai šį kartą, pašėlęs pone Reili?“, ponas Reilis stipriai apglėbė ją, ir pagalvojęs, kad niekada nesiliaus jos geidęs, sušnibždėjo:

– Garvežį.

2

– Pone Pekišai, ar galėtumėt pakartoti mano natą?

– Ponia Treper, negaliu patikėti, kad kiekvieną savaitę jūs ją užmirštate...

– Prisipažinsiu, ir man tai atrodo neįtikėtina, bet...

Pekišas panaršė po krepšį, rado reikalingą švilpuką, papūtė ir kambaryje suskambo švari *la bemol.*

– Taip, tikrai šita... žinote, ji skamba lyg ponios Arani nata, atrodo visiškai tokia pati, tačiau...

– Ponios Arani nata yra *sol,* tai visai kita nata...

Ponia Arani patvirtino, šaižiai išdainuodama savo asmeninę *sol.*

– Ačiū, ponia, pakaks...

– Aš tik norėjau jai padėti...

– Taip, puiku, bet dabar prašyčiau tylos...

– Pekišai, atsiprašau...

– Bratai, kas atsitiko?

– Tenorėjau pasakyti, kad nėra daktaro Meislio.

– Ar kas nors matė daktarą?

– Daktaro nėra, jis išvyko pas Ornevalius, atrodo, poniai Orneval prasidėjo sąrėmiai...

Pekišas pasikasė galvą.

– Kokia buvo daktaro nata?

– *Mi.*

– Gerai, aš dainuosiu *mi*...

– Pekišai, aš galėčiau dainuoti *mi*, Artas dainuotų manąją *si*, o...

– Nereikia visko sujaukti, okei? Aš dainuosiu *mi*... kiekvienas dainuos savo natą, o *mi* dainuosiu aš.

– Daktarui ji puikiai pavykdavo...

– Puiku, kitą kartą jam ir vėl puikiai pavyks, dabar bandykime pradėti... prašau tylos.

Trisdešimt šešios poros akių įsmigo į Pekišą.

– Šį vakarą atliksime *Stebuklingąjį mišką, gimtuosius šilus*. Pirmąją strofą prašau pusbalsiu, priedainį gyviau. Okei. Visi į vietas. Užmirškite, kas esate, ir teskamba muzika. Pasirengę?

Kiekvieną penktadienio vakarą Pekišas grodavo humanofonu. Tai buvo keistas instrumentas. Sukurtas jo paties. Jis priminė vargonus, tik vietoje vamzdžių čia buvo žmonės. Kiekvienas žmogus dainuodavo vieną vienintelę natą – savo asmeninę. Pekišas valdė juos kažkuo panašiu į klaviatūrą: paspaudus klavišą, per sudėtingą stygų sistemą kuris nors dainininkas pajusdavo timptelint savo dešinįjį riešą: pajutęs timptelėjimą, dainininkas sudainuodavo savąją natą. Jei Pekišas laikydavo paspaudęs klavišą, styga likdavo įtempta, ir dainininkas tęsdavo natą. Kai Pekišas paleisdavo klavišą, styga atsileisdavo ir dainininkas nutildavo. Paprasta.

Pasak išradėjo, humanofonas turėjo esminį privalumą: net visiškai neturintys klausos žmonės galėjo dainuoti chore. Nes jei dauguma žmonių vargiai sujungia tris natas nenusidainuodami, tai labai retai pasitaiko tokių, kurie nesugebėtų sudainuoti vienos natos tiksliu tonu ir geru tembru.

Humanofono veikimas buvo pagrįstas šiuo beveik universaliu gebėjimu. Kiekvienas atlikėjas turėjo galvoti tik apie savo asmeninę natą: kitkuo rūpinosi Pekišas.

Instrumentas, aišku, nebuvo labai paslankus ir paprastai išsiderindavo atliekant ypač greitus ar sudėtingus pasažus. Atsižvelgdamas į tai, Pekišas parengė atitinkamą repertuarą, susidedantį beveik vien iš jo aranžuotų populiarių temų variacijų. Norėdamas gauti kuo geresnių rezultatų, jis pasitelkė savo iškalbą ir ėmėsi kantraus šviečiamojo darbo.

– Jūs ateinate čia ne tam, kad sudainuotumėte kažkokią natą. Ne, jūs ateinate čia, kad sudainuotumėte *savąją* natą. Tai ne koks

niekalas, tai nuostabiai gražu. Turėti savo natą, kartoju, savo asmeninę natą. Atpažinti ją tarp tūkstančio kitų, nešioti ją su savim, savyje, prie savęs. Galite netikėti, bet pasakysiu jums, kad ji kvėpuoja kartu su jumis, laukia jūsų, kai miegate, seka paskui, kad ir kur eitumėte, ir, prisiekiu, nepaliks jūsų iki pat tos akimirkos, kai sugalvosite numirti, – tada ji numirs kartu su jumis. Galite apsimesti, kad taip nėra, galite ateiti čia ir man pasakyti: brangus Pekišai, apgailestauju, bet netikiu, kad manyje yra kokia nors nata, ir išeiti, tiesiog išeiti... tačiau tiesa tokia, kad toji nata yra jumyse... tik jūs nenorite jos išgirsti. O tai – kvailystė, didžiausia kvailystė, tikrai, pati kvailiausia kvailystė. Žmogus turi natą, savo natą, ir leidžia jai savyje sutrūnyti... ne... paklausykite... net jei gyvenimas skleidžia pragarišką triukšmą, įtempkite ausis, kad pagaliau ją išgirstumėte, o tada jau laikykite ją, neleiskite jai pabėgti. Nešiokitės ją kartu, repetuokite dirbdami, dainuokite ją mintyse, leiskite jai skambėti ausyse, po liežuviu, pirštų galiukuose. O gal net kojose, taip, gal tuomet bent kartą jums pavyks nevėluoti, kodėl kiekvieną penktadienį turime pradėti pusvalandžiu pavėlavę, sakau tai ir jums, pone Poteri, ypač jums, prašau atleisti, bet niekada nemačiau jūsų *sol* įžengiant pro šias duris anksčiau nei pusę devintos, niekada, visi gali tai paliudyti: niekada.

Žodžiu, Pekišas mokėjo išvedžioti. Ir žmonės jo klausėsi. Tai paaiškina, kodėl retkarčiais, išskyrus tik ponią Treper, visos sudėtinės humanofono dalys puikavosi tikrai stebėtinu intonavimu. Galėjai juos sustabdyti kiekvieną akimirką, bet kurioje vietoje, ir paprašyti padainuoti savo natą, ir jie be galo natūraliai sudainuodavo ją, tiksliai lyg variniai muzikos instrumentai, nors tebuvo žmonės. Iš tiesų jie nešiojosi ją su savim (savyje ir prie savęs), taip, kaip svajojo Pekišas, lyg kvapą, prisiminimą, lyg kokią ligą. Taigi. Laikui bėgant, *jie tapdavo* ta nata. Pavyzdžiui, kai mirė prelatas Hasekas (nuo kepenų cirozės), visiems buvo aišku, kad mirė ne tik prelatas Hasekas, bet kartu su juo – ir tam tikra prasme pirma jo – žemiausia humanofono *fa diez*. Kiti du *fa diez* (ponas Vukas ir ponia Bardini) pasakė kalbą, o Pekišas tai progai sukūrė

rondo orkestrui ir humanofonui, kur skambėjo visos natos, išskyrus ką tik mirusiąją. Kūrinys visus sujaudino iki ašarų.

Taigi.

– Pekišai, atsiprašau...

– Bratai, kas atsitiko?

– Tenorėjau pasakyti, kad nėra daktaro Meislio.

– Ar kas nors matė daktarą?

– Daktaro nėra, jis išvažiavo pas Ornevalius, atrodo, poniai Orneval prasidėjo sąrėmiai...

Pekišas pasikasė galvą.

– Kokia buvo daktaro nata?

– *Mi*.

– Gerai, aš dainuosiu *mi*...

– Pekišai, aš galėčiau dainuoti *mi*, Artas dainuotų manąją *si*, o...

– Nereikia visko sujaukti, okei? Aš dainuosiu *mi*... kiekvienas dainuos savo natą, o *mi* dainuosiu aš.

– Daktarui ji puikiai pavykdavo...

– Puiku, kitą kartą jam ir vėl puikiai pavyks, dabar bandykime pradėti... prašau tylos.

Trisdešimt šešios poros akių įsmigo į Pekišą.

– Šį vakarą atliksime *Stebuklingąjį mišką, gimtuosius šilus*. Pirmąją strofą prašau pusbalsiu, priedainį gyviau. Okei. Visi į vietas. Užmirškite, kas esate, ir teskamba muzika. Pasirengę?

Po dviejų valandų jie ėjo namo, Pekišas ir Pentas, Pentas ir Pekišas, tamsoje slinko našlės Abeg namų link, kuriuose vienas turėjo pensiono kambarį iki gyvos galvos, o kitas – priimtinio sūnaus lovą. Pekišas švilpavo *Stebuklingojo miško, gimtųjų šilų* melodiją. Pentas žingsniavo dėliodamas pėdas vieną prieš kitą, lyg eitų nematomu lynu, pakabintu virš keturių šimtų metrų gylio prarajos, o gal ir gilesnės.

– Pekišai, klausyk...

– Mhm...

– Ar aš turėsiu savo natą?

– Aišku, turėsi.

– O kada?

– Anksčiau ar vėliau.

– Kada anksčiau ar vėliau?

– Gal kai užaugsi toks didelis kaip tavo švarkas.

– O kokia tai bus nata?

– Nežinau, mano berniuk. Bet, atėjus laikui, tu ją atpažinsi.

– Tikrai?

– Prisiekiu.

Pentas toliau žingsniavo įsivaizduojamu lynu. Džiaugėsi, kad ir nukritus nieko neatsitikdavo. Praraja buvo labai gili. Bet ji buvo labai geraširdė. Leisdavo klysti, beveik visada.

– Pekišai, klausyk...

– Mhm...

– Juk tu turi savo natą, tiesa?

Tyla.

– Pekišai, kokia tai nata?

Tyla.

– Pekišai...

Tyla.

Nes, tiesą pasakius, Pekišas neturėjo savo natos. Jis jau spėjo pasenti, grojo šimtais instrumentų, dar tiek pat buvo sukūręs, jo galvoje sukosi nesibaigiantys garsai, jis mokėjo matyti garsą, o tai visai ne tas pats kaip jį girdėti, žinojo, kokios spalvos yra kiekvienas triukšmas, girdėjo skambant net gulintį akmenį, bet savo natos jis neturėjo. Tai nebuvo paprasta istorija. Jo viduje knibždėjo per daug natų, kad jis būtų galėjęs rasti savąją. Sunku paaiškinti. Taip buvo, ir viskas. Toji nata išnyko begalybėje, kaip viena ašara išnyktų jūroje. Ir pabandyk ją ten rasti... gali prabėgti visas gyvenimas. Pekišo gyvenimas. Jį nelengva suprasti. Gal jei kas nors būtų buvęs ten, tą naktį, kai lijo kaip iš kibiro ir Kvinipeko varpinė skambino vienuoliktą, gal tuomet galėtų suprasti, jei visa tai būtų matęs savo akimis, jei būtų matęs Pekišą tą naktį. Tuomet taip. Galbūt suprastų. Velniškai lijo, o Kvinipeko varpinė pradėjo skambinti vienuoliktą. Būtų reikėję tuomet ten būti. Ten, tą akimirką. Ten. Kad suprastum. Ką nors iš viso to visko.

3

Geležinkelio inžinierius buvo vardu Bonetis. Labai elegantiškas, su retais plaukais ant galvos. Kvepėjo tiesiog pritrenkiančiai. Lygiais laiko tarpais žiūrėdavo į kišeninį laikrodį, ištraukdamas jį iš liemenės kišenės, atrodė, lyg skubėtų išeiti verčiamas neatidėliotinų reikalų. Iš tiesų tai buvo tik įprotis, atsiradęs prieš daugelį metų, tą dieną, kai švento Patricijaus šventės spūstyje jam pavogė panašų laikrodį, brangią šeimos relikviją. Jis nežiūrėjo, kuri valanda: tikrino, ar tebeturi laikrodį. Atvykęs į Kvinipeką po tris valandas trukusios kelionės ekipažu, trumpai išrėžė:

– Geležinkelio reikalingumas šitame, pavadinkime jį, mieste yra ne tik logiškas, bet, pirmiausia ir neabejotinai, akivaizdus.

Paskui išlipo iš ekipažo, pabandė nusipurtyti kelio dulkes, pažiūrėjo, kuri valanda, ir paklausė, kur yra pono Reilio namai. Kartu su juo keliavo jo padėjėjas, išsišiepęs žmogelis, kuris lyg tyčia buvo vardu Bonelis. Juos pasitikęs Bratas savo brikele patraukė keliu į stiklo fabriką, o paskui, per kalvą, į pono Reilio namus.

– Nuostabus namas, – ištarė inžinierius Bonetis, pasižiūrėdamas į laikrodį.

– Tikrai nuostabus, – pritarė Bonelis, kurio, beje, niekas nieko neklausė.

Visi susėdo už stalo: Bonetis, Bonelis, ponas Reilis ir senasis Andersonas. „Kiek žinau, bėgiai gaminami ne iš stiklo: ką aš ten veiksiu?“ – priešinosi senasis Andersonas. „Tu sėdėk ir klausykis, aš pasirūpinsiu viskuo kitu, – atsakė ponas Reilis. – Ir kas pasakė, kad bėgiai negalėtų būti iš stiklo“. Ant stalo gulėjo patiestas dide-

lis Kvinipeko apylinkių žemėlapis. Bonelis atvyko su storu aplanku ir kelioniniu rašomuoju stalu. Ponas Reilis vilkėjo chalatu. Bonetis pažvelgė į laikrodį. Senasis Andersonas prisidegė jūros putų pypkę.

– Pone Reili, tikiuosi, jūs jau numatėte, kur turėtų eiti geležinkelis... – tarė Bonetis.

– Atsiprašau?

– Norėjau pasakyt... reikėtų patikslinti, kur geležinkelis turėtų prasidėti ir iki kokio miesto norėtumėt jį nutiesti.

– Na... traukinys išvyks iš Kvinipeko, tai jau nuspręsta... arba, tiksliau, iš čia, maždaug iš šitos vietos... galvojau apie kalvos papėdę, ten yra didžiulė pieva, manau, ji puikiai tiktų...

– O kur jis turėtų atvykti? – paklausė Bonetis su skepticizmo gaida balse.

– Kur turėtų atvykti?

– Į kokį miestą traukinys turėtų atvykti.

– Na, nėra jokio miesto, į kurį traukinys turėtų atvykti... ne.

– Atleiskite, bet turi būti koks nors miestas...

– Jūs taip manote?

Bonetis pažvelgė į Bonelį. Bonelis pažvelgė į Bonetį.

– Pone Reili, traukiniai vežioja prekes ir žmones iš vieno miesto į kitą, tokia jų paskirtis. Jei nėra miesto, į kurį traukinys turėtų atvykti, toks traukinys yra beprasmis.

Ponas Reilis atsiduso. Akimirką patylėjo, paskui prabilo kantrybės ir supratimo kupinu balsu.

– Brangus inžinieriau Boneti, vienintelė tikra traukinio prasmė yra ta, kad jis važiuoja žemės paviršiumi tokiu greičiu, kokiu negalėtų važiuoti ar bėgti joks kitas daiktas ar žmogus. Vienintelė tikra traukinio prasmė yra ta, kad žmogus įsėda į traukinį ir pamato pasaulį taip, kaip niekada dar nėra matęs, ir vienu kartu pamato jo tiek daug, kiek niekada nėra pamatęs per tūkstantį kelionių ekipažu. O jei ta mašina kartu dar gabena anglį ar kokią karvę iš vieno miesto į kitą, tuo geriau, bet svarbiausia ne tai. Todėl man visiškai nereikia, kad būtų miestas, į kurį mano traukinys atvažiuotų, nes jam nereikia niekur atvažiuoti, jo užduotis –

lėkti per pasaulį šimto kilometrų per valandą greičiu, o ne kur nors atvažiuoti.

Inžinierius Bonetis įtūžęs dėbtelėjo į niekuo dėtą Bonelį.

– Juk tai absurdas! Jei būtų taip, kaip sakote, galėtume nutiesti geležinkelio ratą, didelį kelių dešimčių kilometrų skersmens žiedą, o paskui paleisti juo traukinį, kuris, sudeginęs šimtus kilogramų anglies ir paleidęs vėjais krūvą pinigų, galų gale visus laimingai parvežtų į pradinį tašką!

Senasis Andersonas rūkė nė nemirktelėdamas. Ponas Reilis, olimpiškai ramus, kalbėjo toliau.

– Brangus inžinieriau, tai visai kas kita, nereikia painioti skirtingų dalykų. Kaip jau rašiau savo laiške, norėčiau nutiesti dviejų šimtų kilometrų ilgio geležinkelį, idealiai tiesų, taip pat paaiškinau jums kodėl. Kulkos trajektorija yra tiesė, o traukinys – į orą iššauta kulka. Lekiančios kulkos vaizdas nepaprastai gražus: tiksli likimo metafora. Kulka lekia ir nežino, ar ką nors užmuš, ar nieko nepasieks, tačiau ji lekia, ir tame lėkime jau parašyta, ar ji sudraskys kažkieno širdį, ar įsmigs į kokią sieną. Suprantate, likimas. Viskas jau parašyta, bet nieko negali perskaityti. Traukiniai – tai kulkos, jie taip pat yra tikslios likimo metaforos, daug gražesnės ir didesnės. Todėl manau, kad būtų nuostabu išraižyti žemės paviršių tais nepakeičiamos ir tiesios likimo trajektorijos paminklais. Jie – kaip paveikslai, kaip portretai. Metų metais išsaugantys nepakitusį vaizdą to, ką vadiname likimu. Todėl mano traukinys, brangusis inžinieriau, važiuos tiesiai du šimtus kilometrų, ir jokių posūkių, taip, jokių posūkių.

Inžinierius Bonetis stovėjo, jo veide sustingo visiškas sutrikimas. Pažiūrėjęs į jį galėjai pagalvoti, kad jam antrą kartą pavogė laikrodį.

– Pone Reili!

– Taip, inžinieriau...

– PONE REILI!

– Klausau.

Tačiau Bonetis, nieko nepasakęs, susmuko ant kėdės lyg boksininkas, kuris po keleto tuščių smūgių nevilties apimtas krinta ant

kilimo. Kaip tik tada Bonelis pasirodė esąs ne menkysta, o kai kas daugiau.

– Pone Reili, jūs visiškai teisus, – tarė.

– Ačiū, pone...

– Bonelis.

– Ačiū, pone Boneli.

– Taip, jūs teisus, ir nors pono inžinieriaus prieštaravimai visiškai pagrįsti, negalima neigti, kad jūs aiškiai žinote, ko norite, todėl nusipelnėte tai gauti. Tačiau, jums leidus, drįstu pasakyti, kad nereikėtų taip drastiškai priešintis pasirinkimui miesto, į kurį galėtų atvykti traukinys. Jei teisingai supratau, jums visiškai nerūpi, kurioje vietoje baigsis bėgiai, todėl, manau, neturėtų jūsų piktinti ir tai, kad tokia vieta, tarkime, *atsitiktinai* taptų miestas, bet koks miestas. Matote, tokia galimybė mums padėtų išspręsti daugybę problemų: būtų lengviau tiesti geležinkelį ir būtų lengviau kada nors paleisti juo traukinį.

– Ką norite tuo pasakyti?

– Paprasta: štai šitame žemėlapyje pažymėkite bet kokį miestą, nutolusį nuo čia per du šimtus kilometrų, ir turėsite savo du šimtus kilometrų tiesių bėgių su traukiniu, kuris važiuos jais šimto kilometrų per valandą greičiu.

Pono Reilio veidas nušvito džiugia nuostaba. Jis dirstelėjo į senąjį Andersoną ir palinko prie žemėlapio. Tyrinėjo jį, lyg niekada anksčiau nebūtų matęs, kas buvo visiškai tikėtina. Matavo pirštais, kažką burbėjo, klaidžiojo akimis. Mirtinoje tyloje. Praslinko gal minutė. Paskui senasis Andersonas sujudėjo, palinko prie žemėlapio, pypke išmatavo nuotolius, patenkintas nusišypsojo, prisiartino prie pono Reilio ir sušnibždėjo jam į ausį pavadinimą.

Ponas Reilis atsilošė kėdėje, lyg kas būtų jam smogęs.

– Ne, – tarė.

– Kodėl ne?

– Andersonai, ten negalima, tai ne bet koks miestas.

– Būtent. Kaip tik todėl, kad tai ne bet koks miestas...

– Suprask, negaliu siųsti ten traukinio.

– Nėra ko suprasti. Viskas labai paprasta. Niekas nedraudžia siųsti traukinio kaip tik ten, niekas.

– Niekas mums to nedraudžia, bet geriau pasiųskime jį kur nors kitur, tokia tiesa.

Bonetis ir Bonelis klausėsi tylėdami, sustingę lyg du antkapiai.

– Džun niekada man to neatleistų.

Sumurmėjęs „Džun niekada man to neatleistų“, ponas Reilis nutilo. Senasis Andersonas irgi valandėlę patylėjo.

Paskui atsistojo ir, pasisukęs į abu svečius, tarė

– Prašyčiau ponus valandėlę man atleisti.

Paėmė poną Reilį už parankės ir nusivedė į gretimą kambarį. Kinišką svetainę.

– Džun ne tik atleis tau, tai bus paskutinė, pati gražiausia dovana jai.

– Dovana? Tai visiška nesąmonė, ji nė girdėti nenori apie Morivarą, o aš nusiųsiu ten traukinį... ne, Andersonai, ne, ta mintis visiškai netikusi...

– Pone Reili, gerai manęs paklausyk: jūs galite niekada nesikalbėti apie Morivarą, galite ir toliau saugoti šitą paslaptį, ir ne aš išplepėsiu ją žmonėms, bet tai nieko nepakeis: toji diena ateis, ir tą dieną Džun turės važiuoti į Morivarą. O jei traukiniai tikrai yra kaip likimas, o likimas – kaip traukiniai, tuomet pasakysiu, kad tą dieną nebus teisingesnio ir gražesnio būdo važiuoti ten, į Morivarą, nei sėdint traukinyje.

Ponas Reilis tylėjo. Žiūrėjo į senąjį Andersoną ir tylėjo. Juto, kaip viduje kyla senas liūdesys, ir žinojo, kad negali leisti jam pakilti tiek, kad iš tiesų pradėtų skaudėti. Bandė galvoti tik apie važiuojantį traukinį, tik apie jį, troško, kad toji mintis jį užvaldytų, traukinį, lyg žaizda kertantį Kvinipeko laukus, važiuojantį tiesiai prieš save, nežinia kur, tol, kol bėgiai išnyks nebūtyje, tai bus bet kokia vieta, o gal, atvirkščiai, būtent ta, lyg tiesiai į tą miestą iššauta kulka, kaip tik į tą miestą, nes juk yra daugybė vietų, kur gali atvažiuoti traukinys, bet šitas traukinys turi atvykti būtent į tą vietą, ir toji vieta yra Morivaras.

Jis nuleido akis.

– Džun to nesupras.

– Tą dieną. Tą dieną supras.

Jiems įžengiant į svetainę, Bonetis ir Bonelis, kilstelėti nuolankumo dvasios, jau norėjo stotis.

– Prašom sėdėti... taigi, nuspręsta taip... traukinys išvyks iš čia ir atvyks į Morivarą, būtent į ten. Turėtų būti lygiai du šimtai kilometrų... aišku, važiuojant tiesiąja.

Bonetis palinko prie žemėlapio putliais pirštukais ieškodamas to pavadinimo, kurį kažkur jau buvo girdėjęs.

– Nuostabu! Matau, kad Morivaras yra prie jūros, tai suteiks puikių komercinės eksploatacijos galimybių... pone Reili, jūsų sprendimas man atrodo idealus, tikrai manau, kad...

– Inžinieriau, komercinės eksploatacijos galimybės, kaip jūs jas pavadinote, šiuo atveju neturi jokios reikšmės. Verčiau pasakykite, kada būtų galima pradėti darbus ir kiek visa tai galėtų kainuoti?

Inžinierius Bonetis pakėlė akis nuo žemėlapio ir iš kišenės ištraukė laikrodį, pirmosiomis patikrindamas, ar antrasis niekur nedingo. Prabilo Bonelis, tam, beje, jis čia ir atvyko.

– Reikės organizuoti tiesimą, surinkti maždaug aštuoniasdešimties žmonių grupę... Po poros mėnesių galėtume pradėti darbą. Dėl kaštų, tai jūsų visiškai teisėtas noras nutiesti visiškai tiesų geležinkelį verčia mus atlikti papildomų darbų... reikės atidžiai ištyrinėti kelią, tačiau tikėtina, kad teks atlikti ir kasimo darbų – sukasti pylimus, o gal net iškasti tunelius... Šiaip ar taip, manome, kad skaičius, kurį rasite užrašytą šiame popieriaus lape, apytikriai atitiktų reikalingą pinigų sumą...

Ponas Reilis paėmė lapą. Ten buvo parašytas tik vienas skaičius. Perskaitė jį. Pakėlė akis ir, paduodamas lapą Andersonui, tarė

– Ne menkniekis, bet, manau, kiek pasispaudę įstengtume tiek surinkti.

Bonelis pažvelgė jam į akis.

– Kaip įprasta, šis skaičius atitinka dešimties kilometrų geležinkelio statybos kaštus. Mūsų atveju jį reikėtų padauginti iš dvidešimties...

Ponas Reilis paėmė lapą iš Andersono rankų, vėl perskaitė, įsmeigė akis į Bonelį, paskui perkėlė jas į Bonetį, vėl pažvelgė į Bonelį.

– Tikrai?

4

Žmogus lyg švytuoklė nepailsdamas laksto pirmyn ir atgal, tarp namo ir gatvės.

Pliaupiant lietui, žmogus lyg pamišusi švytuoklė laksto pirmyn ir atgal, tarp namo ir gatvės.

Naktį, pliaupiant lietui, žmogus it pamišusi švytuoklė išlekia iš savo namų, sustoja vidury gatvės, paskui vėl grįžta į vidų, vėl lekia lauk, vėl grįžta namo, atrodo, jis niekada nesiliaus.

Naktį, pliaupiant lietui, žmogus it pamišusi permirkusi švytuoklė išbėga iš savo namų, sustoja vidury gatvės, kažką gaudo ore ir vandenyje, paskui puola į namą, vėl išbėga lauk, vėl lekia namo, atrodo, jis niekada nesiliaus, lyg varpo dūžiai, tą akimirką kertantys tamsą ir ištirpstantys skystame nesibaigiančio potvynio ore, būtų jį užkerėję.

Vienuolika dūžių.
Vienas po kito.
Tas pats garsas, vienuolika kartų.
Kiekvienas dūžis, lyg būtų vienintelis.
Vienuolika garso bangų.
O tarp jų – nesuskaičiuojamas laikas.
Vienuolika.
Vienas po kito.
Bronziniai akmenys į nakties vandenį.

Vienuolika neperšlampamų garsų, įmestų į nakties trūnėsius.

Tai buvo vienuolika dūžių, kuriuos naktį budintis varpas tekštelėjo į liūtį.

Pirmasis – jau pirmasis – netikėtai užklupo Pekišo sielą – ir ją sudegino.

Pekišas stovėjo žiūrėdamas į liūtį anapus lango. Tiksliau pasakius, jos *klausydamas*. Jam visa tai pirmiausia buvo nesibaigianti garsų seka. Jis dažnai tai patirdavo, pasaulis jam atsiskleisdavo ypač sudėtingomis simfonijomis, tuomet klausydavosi lyg užhipnotizuotas lengvo, karštligiško drebulio krečiama siela. Liūtis puikiai grojo, o jis klausėsi. Savo kambaryje, našlės Abeg namų koridoriaus gale, basomis kojomis, šiurkščios vilnos naktiniais marškiniais, veidu per plaštaką nuo stiklo, nejudėdamas. Miegas jį apleido. Juodu buvo vieni, nuostabiai vieni, jis ir liūtis. Bet nakties tamsoje Kvinipeko varpinė trenkė savo pirmąjį dūžį.

Pekišas išgirdo, kaip jis suskambo, prabėgo pro tūkstančius iš dangaus plūstančių garsų, perkirto naktį, lyžtelėjo jam galvą ir išnyko tolumoje. Pajuto, lyg kas būtų jį užgavęs. Žaizda. Liovėsi kvėpuoti ir instinktyviai pradėjo laukti antrojo dūžio. Išgirdo, kaip jis suskambo, prabėgo pro tūkstančius iš dangaus plūstančių garsų, perkirto naktį, pramušė jam galvą ir išnyko tolumoje. Tą pat akimirką, kai stojo tyla, išsisklaidė visos jo abejonės: tokios natos nebuvo. Atlapojo kambario duris, bėgte perbėgo koridorių ir basomis išpuolė į gatvę. Bėgdamas išgirdo trečiąjį dūžį, o paskui staiga pajuto iš dangaus užgriūvančią vandens sieną, bet nesiliovė bėgęs, kol atsidūrė viduryje gatvės. Tuomet sustojo, purve, pasuko akis į Kvinipeko varpinės pusę, užsimerkė, smaugiamas ne iš jų riedančių ašarų, ir laukė vėl suskambant.

Ketvirtas dūžis.

Užtruko kelias sekundes, kol išgirdo jį visą, nuo pirmojo garso dūrio iki paskutiniojo dvelktelėjimo; paskui pašoko ir puolė namo. Bėgo rėkdamas natą ošiant liūčiai, perrėkdamas jos ošimo gausmą. Nesiliovė rėkęs, kai atidarė namo duris, nei bėgdamas koridoriumi, drabstydamas purvą ir taškydamas vandenį nuo dra-

bužių, nuo plaukų ir sielos, nesiliovė jos rėkęs, kol įlėkė į savo kambarį ir priėjo prie fortepijono, 1808 metų *Pleyel,* šviesaus medžio, su gyslomis lyg debesėliai, atsisėdo ir pradėjo ieškoti po klavišus. Žinoma, ieškojo natos. *Si bemol,* paskui *la,* ir vėl *si bemol,* paskui *do,* ir vėl *do,* ir vėl *si bemol.* Ieškojo natos, pasislėpusios tarp baltų ir juodų klavišų. Nuo plaštakos tekėjo didžiosios liūties vanduo, atšniokštęs iš aukščiausiojo dangaus, kad pagaliau išsiverktų ant dramblio kaulo klavišo, nuvingiuotų juo ir pranyktų plyšyje tarp *do* ir *re* – nuostabus likimas. Nerado jos. Liovėsi ją rėkęs. Liovėsi lietęs klavišus. Vėl išgirdo dūžį, jau nežinia kelintą. Pašoko, bėgte perbėgo koridorių, išpuolė į gatvę, šį kartą nė nesustojo, bėgo į vandenį pasitikti to garso, kurį varpas lygiais tarpais iššaudavo jam per vandens sieną – nesudrumsčiama varpo ramybė, – vėl pradėjo rėkti tą natą, kurios nebuvo, ir, pasukęs atgal liūties upe, puolė namo slysdamas koridoriaus purvu iki pat 1808 metų *Pleyel,* šviesaus medžio, su gyslomis lyg debesėliai, ir ritmiškai rėkdamas natą, kurios nebuvo, puolė ritmiškai lakstyti klavišais, vienas po kito, kad išgautų tai, ko juose nebuvo, – natą, kurios nėra. Rėkė ir daužė, *si bemol,* paskui *do,* ir vėl *si bemol,* ir vėl *si bemol,* ir vėl *si bemol,* rėkė daužydamas klavišus su nepatikliu įtūžiu, kas žino, gal tai buvo džiaugsmo nuostaba – kas pasakys, ašaros ar lietaus lašai ritosi jo skruostais? Kai vėl bėgo koridoriumi, ant grindų jau buvo pakankamai vandens ir purvo, kad nušliuožtų iki pat durų ir pro jas, slyste, į gatvę, kur ir vėl, alsuodamas tuo ypatingu ritmu, lyg pašėlęs laikrodis, uždarytas milžiniškame švytuoklinio laikrodžio korpuse, koks buvo Kvinipekas ir jo varpinė, pakėlė akis į nakties tuštumą, kad kuo arčiau prisiviliotų tą garso burbulą, kuris netrukus atsklido iš varpinės per tūkstančius lietaus veidrodžių iki pat jo ausų, čiupo jį ir, lyg nešdamas delne gurkšnį vandens, nubėgo namo, kad numalšintų nežinia kieno troškulį, gal savo paties, ir būtų tai padaręs, bet, jau įpusėjęs koridorių, pajuto ištuštėjus delną, o kartu ir protą – tuščią ir tylų – tai truko tik akimirką – o gal tai buvo nuojauta to, kas turėjo įvykti, – tik staiga sustojo, jau įpusėjęs koridorių, liovėsi bėgti, įsitvėrė sienų ir baldų, kad apsigręžtų lyg pastūmėtas netikėtos baimės

ir pultų lauk iš namų, pro duris, į gatvės vidurį, kur, stovėdamas didžiulėje purvino vandens baloje, suklupo ir, suspaudęs rankomis galvą, užsimerkė ir pagalvojo „dabar, tik dabar", ir sušnibždėjo „arba jau niekada".

Stovėjo ten it plevenanti žvakė degančioje klėty.

Paskendęs takių nakties garsų jūroje laukė apskritos bronzinės natos.

Kvinipeko varpinės laikrodžio šerdyje trakštelėjo nedidelis mechanizmas.

Ilgoji rodyklė per vieną minutę pasislinko į priekį.

Per takių nakties garsų jūrą Pekišo ausis pasiekė apskritas tylos burbulas. Palietus jį, jis sudužo aptaškydamas tyla kurtinantį begalinės audros gausmą.

„Taip, tą naktį iš dangaus prapliupo tikras tvanas, žinote, mūsų kraštuose toks retai pasitaiko, todėl prisimenu jį... nors, aišku, tai ne vienintelė priežastis, kodėl prisimenu tą naktį... priešingai, tai viena iš nereikšmingiausių priežasčių... todėl, kad... tiesą pasakius, ponas Pekišas visada tvirtino, jog visa tai nutiko būtent dėl lietaus... nežinau, ar mane supratote... matote, jis manė, kad tas keistas garsas atsirado dėl vandens... tvirtino, kad varpinės garsas, perėjęs pro tą vandens sieną ir atsimušęs į kiekvieną lašą... tapdavo visai kita nata, žodžiu... panašiai lyg kas nors grotų fisharmonija jūros dugne... ir sklistų kitokie garsai, tiesa?.. nors nežinau... ne visada suprantu, ką kalba ponas Pekišas... Kartą jis man net paaiškino... pasodino prie savo fortepijono ir paaiškino man... kalbėjo, kad tarp vieno klavišo ir kito yra begalė natų, ištisas slaptų natų pasaulis, natų, kurių mes negirdime... kitaip tariant, negirdite jūs ir aš, nes jis, ponas Pekišas, jas girdi, ir tai, pasakysiu, yra visų jo negandų šaltinis, ir to jį graužiančio nerimo, taip, graužiančio jį... jis kalbėjo, kad ta nata tą naktį buvo viena iš tų nematomų natų... suprantate, tų, kurios yra tarp vieno klavišo ir kito... nata, kurios net jis negalėjo matyti... taigi... bet nežinau... ne viską čia suprantu... žinote, ką sakydavo mano brangusis Šarliusas? Sakydavo: „Muzika yra dvasios harmonija",

taip jis sakydavo... O aš galvoju... negaliu suprasti, kaip tai galėjo tapti... liga... būtent liga... suprantate?.. Kad ir kaip ten būtų, aš pamačiau jį, tą naktį... aišku, atsibudau... pažvelgiau nuo laiptų žemyn ir pamačiau jį bėgant koridorium ir šaukiant... atrodė išprotėjęs. Netgi bauginamai... tam tikra prasme, todėl nejudėjau, likau slaptai žiūrėti į jį iš antro aukšto... žinote, tuomet dar nebuvo Pento, aš gyvenau viršuje, o ponas Pekišas pirmajame aukšte, koridoriaus gale... taip, koridoriaus... žodžiu, galiausiai nieko nebegirdėjau, jis tarsi išnyko... tuomet nulipau laiptais, perėjau koridoriumi iki durų... jis, aišku, buvo purvinas, pritaškytas vandens... priėjau duris ir pažvelgiau laukan. Ne iškart jį pamačiau, buvo stipri liūtis, be to, naktis, ne iškart jį pamačiau. Tačiau paskui pamačiau. Neįtikėtina, bet jis buvo ten, po liūtimi, klūpojo purve suspaudęs galvą rankomis, taip... žinau, tai keista, bet... taip buvo... pamačiau jį ir jau nebebijojau... priešingai... tiesą sakant... užsimečiau paltą ir išbėgau į lietų šaukdama „Pone Pekišai, pone Pekišai“, o jis negirdėjo, tik klūpojo lyg stovyla... toji scena buvo kartu truputį juokinga, suprantate?.. jis klūpojo, o aš šokinėjau po purvą lietuje... nežinau... pagaliau paėmiau jį už rankų, ir jis pakilo, iš lėto, paskui parvedžiau jį namo... jis leidosi vedamas, nieko nepasakė... gyveno pas mane tik kelis mėnesius... ir negalėčiau pasakyti, kad kada būtume ištarę vienas kitam daugiau nei laba diena ar labas vakaras... bet nuvedžiau jį į jo kambarį, tuomet... nuvilkau jo kiaurai šlapius naktinius baltinius, taip, nė nežinau kodėl... bet nė akimirkos nesusimąsčiau, ar tinka taip daryti... tik žinau, kad tai padariau ir pradėjau jį šluostyti braukdama rankšluosčiu per jo galvą ir kūną, jis tik drebėjo iš šalčio ir nieko nesakė. Nežinau... jo kūnas buvo lyg jaunuolio... žilaplaukio jaunuolio... keista... paskui paguldžiau jį į lovą, po šiltu užklotu... taip. Ir gal nieko nebūtų atsitikę, jei nebūčiau ten pasilikusi ir nebūčiau sėdėdama ant lovos į jį žiūrėjusi... kažin... bet aš likau ten, kažin kodėl... ir jis staiga mane apkabino... taip, stipriai apglėbė, ir aš jį apkabinau, ir... sėdėjome apsikabinę, ant lovos, vėliau po užklotu... taip, o po to visa kita... manau, Šarliusas būtų supratęs... ne, tikrai, sakau tai ne

norėdama pasiteisinti, bet toks jis buvo... sakydavo „gyvenimas – stiklinė, kurią turi išgerti iki dugno", taip sakydavo... ir taip buvo... jis būtų supratęs... Paskui, prieš aušrą, išsmukau iš lovos ir grįžau į savo kambarį. Ryte, virtuvėje... pro langą švietė saulė, jis atsisėdo prie stalo ir papraščiausiai pasakė kaip ir kiekvieną dieną „Laba diena, ponia Abeg", o aš atsakiau „Laba diena, pone Pekišai, ar gerai miegojote?" – „Puikiai"... lyg nieko nebūtų įvykę, nei tos istorijos su varpine, nei visa kita... išėjęs jis perėjo koridorių, tą puikiai prisimenu, o tuomet sustojo, sugrįžo, kyštelėjo galvą į virtuvę ir nepakeldamas akių nuo grindų man tyliai pasakė, kad labai apgailestauja dėl koridoriaus, kažką panašaus... o aš atsakiau „Nesijaudinkite, pone Pekišai, aš akimirksniu jį išvalysiu"... ir viskas... keista, kaip kartais neturime ko pasakyti... tokia istorija, taip... žinote, nuo to laiko jau praėjo daugiau nei penkiolika metų... daug laiko... daug metų... ne, niekad negalvojau tekėti už pono Pekišo, tiesą pasakius, jis niekad man ir nesipiršo, turiu nuoširdžiai jums prisipažinti, jis niekad apie tai neužsiminė ir... šiaip ar taip, pasakysiu... kad nebūčiau jam ištarusi „taip"... suprantate? Net jei būtų man pasipiršęs, būčiau atsakiusi „ne", nes mano gyvenime jau buvo vienas vyras ir... turėjau laimę mylėti vieną vyrą ir negaliu įsivaizduoti to pasikartojant... tik pagalvokit, tie patys žodžiai, turėčiau kartoti tuos pačius žodžius, juokinga... ne, niekad nebūčiau už jo tekėjusi... už pono Pekišo... Žinote, yra naktų, kai... kartais pasitaiko, kad naktį... kartais... ponas Pekišas tylutėliai įeina į mano kambarį... kartais užgula toks bjaurus nuovargis, taip, praeina noras toliau spirtis gyventi... tas nuovargis muša į galvą... bjauru, todėl, atėjus nakčiai, nedera vieniems sėdėti tamsoje... nakties išvis neturėtų būti... todėl kartais išeinu iš savo kambario ir tyliai įeinu į pono Pekišo kambarį... kartais ir jis padaro tą patį... įsmunku į jo lovą, mudu apsikabiname... pasakysite, kad jau ne tas amžius daryti tokius dalykus, jums visa tai atrodo juokinga, žinau, kad aš jau ne graži moteris ir... bet taip nutinka, taigi... mudu apsikabiname, ir visa kita... tylėdami... matote, per visus tuos metus ponas Pekišas nė karto nėra manęs atstūmęs... ir aš

visus tuos kartus, kai matydavau tylutėliai tamsoje įeinant į mano kambarį, nė karto nesu jo atstūmusi... patikėkite, tai nedažnai atsitinka, tik retkarčiais, taigi... bet niekad nesu jo atstūmusi... Tiesą sakant... tiesą sakant, niekada nesu jam ir pasakiusi „taip", kitaip tariant, niekad nieko jam nesakiau, štai, mes niekad nieko vienas kitam nesakome, nė žodžio... o ir vėliau gyvenime apie tai nesam kalbėję, niekad neužsiminėm, nė vienu žodžiu... tai lyg paslaptis... paslaptis taip pat ir mums, tik vieną kartą, prisimenu – dabar jūs juoksitės, bet... vieną kartą atsibudau naktį, o jis buvo ten, sėdėjo ant mano lovos ir žiūrėjo į mane... prisimenu, tąkart pasilenkė prie manęs ir tarė „Tu – pati gražiausia moteris, kokią kada nors mačiau", taigi... tuomet aš buvau jau sena, ir visa tai nebuvo tiesa... tačiau kartu buvo... buvo tiesa jam, tik tą naktį, bet buvo tiesa... Kartą pasakiau Pentui, žinote, jis kiekvieną dieną rašo į savo sąsiuvinuką, kad viską žinotų... pasakiau jam, kad gyvenimas... pasakiau jam, kad tai... kas gyvenime gražu, visada lieka paslaptis... man taip buvo... tai, kas žinoma, tėra paprasti arba bjaurūs dalykai, o dar yra paslapčių, ir jose slypi laimė... man visada taip atsitikdavo... pasakiau jam, kad ir jis užaugęs tai pamatys... jam praeis noras žinoti... manau, jam pavyks, vieną dieną jis išvažiuos į sostinę ir taps garsus, turės žmoną, vaikų ir pamatys pasaulio... manau, jam pavyks... tas švarkas ne toks jau didelis... vieną dieną jis išvažiuos... gal traukiniu, žinote, tuo geležinkeliu, kurį nuties ponas Reilis... niekad nemačiau jų, bet girdėjau, kad traukiniai labai gražūs... gal išvažiuos traukiniu ir kažin ar kada besugrįš... nežinau... girdėjau, kad iš traukinio matai pasaulį lyg šis judėtų, lyg žiūrėtum į judančius paveikslėlius... turėtų būti labai gražu, tikras smagumėlis... ar jūs kada nors juo važiavote? Reikėtų pabandyti, jūs jaunas, reikėtų pabandyti... mano brangiajam Šarliusui tai būtų patikę, jis turėjo drąsos ir jam patiko visos naujovės... traukinys jam būtų patikęs... na, aišku, ne taip, kaip aš jam patikau... juokauju, neklausykite manęs, tik taip kalbu, tikrai... šiaip sau..."

5

– Pone Reili, sakykite, koks jausmas apima greitai važiuojant?

Sode prieš namą buvo susirinkę visi Reilio namų gyventojai. Dar keletas darbininkų iš stiklo fabriko ir visi tarnai, ir ponas Harpas, kuris žinojo viską apie žemę, ir senasis Andersonas, kuris žinojo viską apie stiklą, ir kiti. Ir Džun su Mormiu. Ir ponas Reilis.

– To neįmanoma apsakyti... reikia išbandyti... atrodo, lyg pasaulis suktųsi aplink tave... nepaliaujamai... taip, atrodo, lyg... suktumėtės apie save, taip greit, kaip tik pajėgiate, atmerktomis akimis... va šitaip...

Ir jis, ponas Reilis, tikrai pradėjo suktis, ištiesęs rankas, atmerktomis akimis, ten, pievoje, kiek atlošęs galvą...

– ...taip sukitės ir žiūrėkite... štai kaip atrodo pasaulis važiuojant traukiniu... būtent taip... sukitės ir žiūrėkite... štai kaip jautiesi greitai važiuodamas... greitis...

...ir pagaliau svyruodamas sustojo, jam svaigo galva, bet jis juokėsi ir...

– ...nagi, pamėginkite... turite suktis ratu kaip galėdami greičiau, atmerktomis akimis... nagi, nejau nenorite sužinoti, kaip jautiesi greitai važiuodamas? Tuomet sukitės, po galais, pradėkite suktis.

Ir iš tiesų, vienas po kito, iš pradžių atsargiai ir lėtai, paskui vis greičiau, visi pradeda suktis ratu didelėje pievoje – ištiesia rankas ir vienas po kito pradeda suktis, išplėtę akis, žiūrėdami prieš save į tą nuolat kintantį vaizdą, kuris lėkė palikdamas nesugaunamų paveikslų šleifą ir keistą svaigulį – galų gale didžiojoje pievoje jau

sukasi visi, darbininkai iš stiklo fabriko ir tarnaitės, dar visai mergaičiukės, ir ponas Harpas, kuris viską žinojo apie žemę, ir senasis Andersonas, kuris viską žinojo apie stiklą, žodžiu, visi, ištiesę rankas ir išpūtę akis, girdisi vis šaižesnis juokas ir klyksmai, pagaliau kažkas parkrinta ant žemės, jie daužosi vieni į kitus, sukdamiesi uždusę, rėkdami, juokdamiesi, besisukant išsipučia ir pakyla sijonai, pasileidžia plaukai, kartais ore nuskamba smagus keiksmažodis, akys plūsta juoko ašaromis, kol pagaliau jie sustoja vieni kitų glėbyje, kažkas pametė batą, mergaitės krykščia krištolo balsais, senasis Andersonas kažką suniurna, nukritusieji atsistoja ir vėl bando suktis tame visuotiniame šurmulyje, visuotiniame sūkuryje, ir jei kas būtų galėjęs pažvelgti iš aukštai Dievo akimis, būtų išvydęs pievą su tais beprotiškai besisukančiais pamišėliais ir pamanęs, kad „gal tai kokia šokių šventė", o gal pasakęs „žiūrėk, tie keisti paukščiai kyla į dangų, kad nuskristų toli toli". Bet jie buvo tik žmonės, žmonės, keliaujantys tariamu traukiniu.

– Mormi, nagi ir tu pabandyk, pasisuk...

Didžiajame klegesyje Mormis stovėjo nejudėdamas, žvalgydamasis aplink, smagiai nusiteikęs. Ponas Reilis priklaupė prie jo.

– Jei nori pamatyti tai, kas matosi pro traukinio langą, turi suktis... taip, kaip kiti...

Mormis pažvelgė jam tiesiai į akis, taip, kaip niekas nežiūrėjo, nes niekas neturėjo tokių akių – tokių gražių – ir niekas niekad taip įdėmiai į tave nežiūrėdavo, kaip žiūrėdavo jis. Ir tylėjo. Tokia buvo neišvengiama to nepakartojamo žvilgsnio pasekmė: tylėjimas.

Visada. Nuo tos dienos, kai atvažiavo į Kvinipeką, viso labo tepasakė gal šimtą žodžių. Žiūrėjo, metodiškai lėtai judėjo ir tylėjo. Jam buvo vienuolika metų, bet jis jautė juos labai keistai, labai savitai. Tarsi būtų gyvenęs savo asmeniniam akvariume, kur neegzistavo žodžiai, o laikas buvo rožinis, kurį derėjo kalbėti kantriai ir rūpestingai. Mormio galvoje buvo kažkas sudėtinga. Gal nesveika. Niekas to nežinojo, niekas negalėjo žinoti.

– Mormi!..

Džun balsas atsklido iš toli. Jis pasisuko ir pažvelgė į ją. Ji juokėsi, sijonas sukosi kartu su ja, plaukai bangavo aplink veidą, irgi įtraukti į didžiulio įsivaizduojamo traukinio sūkurį. Mormis kurį laiką žiū-

rėjo į ją. Nieko nesakydamas. Paskui pradėjo suktis ratu, lėtai, ištiesė rankas ir sukosi, lėtai, lėtai, ir tuoj pat užsimerkė – tik jis vienas iš visų, – nes niekad nebūtų galėjęs pamatyti to, ką reikėjo pamatyti, bet jis to nepamatė keliaudamas savo akluoju traukiniu, nes į jo galvą niekada nebūtų galėję vienas po kito ir taip greitai sueiti visi tie vaizdai – Džun, pieva, miškas, stiklo fabrikas, upė, beržai prie upės, kylantis kelias, Kvinipeko namai tolumoje, namas, ir vėl Džun, pieva, miškas, stiklo fabrikas, upė, beržai prie upės, kylantis kelias, Kvinipeko namai tolumoje, namai tolumoje, namai tolumoje, namai, namai, namai, Kvinipeko namai, gatvė tarp namų, žmonės gatvėje, daug žmonių gatvėje, susirinkusių gatvėje žmonių balsai, į dangų kylantys žodžių debesys, tikrai didi išlaisvintų žodžių šventė, tingių, įvairių, neužmirštamų, tikra balsų gorė, pastatyta ten, kad iškeptų visuotinę didžiąją nuostabą, „Jūs darykite tai, ką norite, bet nepamatysite manęs sėdant į šitą traukinį, ne“, „Sėsi ir tu, pamatysi, ateis diena ir įsėsi“, „Jis sės, dar ir kaip, jei sės Moli, lips ir jis, galiu kirsti lažybų“, „Kuo čia dėta panelė Moli, nepainiokite jos į šitą istoriją“, „Tikrai, traukinys – ponioms nederamas dalykas“, „Tikiuosi, jūs juokaujate, mes irgi puikiausiai galime sėsti į traukinį“, „Brangioji, nusiramink“, „Ko man ramintis, gal ponas mano, kad traukinys – tai mūšis, kur gali dalyvauti tik vyrai?“, „Ponios Robinson tiesa, skaičiau, kad ir vaikai jais važiuoja“, „Nederėtų į jį leisti vaikų, negalima rizikuoti jų gyvybe...“, „Vienas mano pusbrolis važiavo juo ir sakė, kad tai visai nepavojinga, nė trupučio“, „O tas tavo pusbrolis ar skaito laikraščius?“, „Tikrai, laikraščiai rašė apie tą traukinį, kuris nukrito nuo skardžio“, „Na ir kas, Pricas irgi nukrito nuo skardžio, o juk jis – ne traukinys“, „Klausyk, nekalbėk nesąmonių“, „Traukinys – tai Dievo bausmė, štai kas yra traukinys“, „Prabilo teologas“, „Aišku, teologas, manai, aš bergždžiai ilgus metus dirbau virėju toje seminarijoje“, „Sakyk tiesą, juk tai buvo kalėjimas“, „Kvailiai, tai juk tas pats“, „Man atrodo, tai panašu, lyg eitum į teatrą“, „Ką?“, „Man atrodo, kad traukinys panašus į teatrą“, „Nori pasakyti, kad pamatysime reginį“, „Ne, kaip teatras, reikia pirkti bilietą ir visa kita“, „Juk nereikia mokėti“, „Aišku, kad reikia, pusbrolis man sakė, kad tau duoda bilietą, tu sumoki ir gauni dramblio kaulo skrituliuką, kurį grąžini stotyje, į kurią atvyksti,

sako, tai panašu į teatre duodamus bilietus", „Aš juk sakiau, kad tai kaip teatras", „Na, jei reikia mokėti, tegul nesitiki, kad aš juo važiuosiu, tuo traukiniu", „Gal, manei, tau užmokės, kad juo važiuotum?", „Tai turtingiesiems, paklausykite manęs, traukinys skirtas turtuoliams", „Bet ponas Reilis man sakė, kad visi galėsime juo važiuoti", „Tik ponui Reiliui teks gauti pinigų, kad įsigytų tą traukinį", „Jis gaus", „Niekada", „Aišku, kad gaus", „Būtų puiku, jei gautų", „Šiaip ar taip, jis jau nupirko garvežį, jis pats tai anądien pasakė, visi ten buvote", „Taip, garvežį, tiesa", „Bretas sakė, kad jis pagamintas sostinėje ir pavadintas Elizabete", „Elizabetė?", „Elizabetė", „Tik pamanykit...", „Juk tai moters vardas, Elizabetė", „Atleiskite, o kodėl garvežiai turi turėti vardus?", *Tikrai,* „Daiktams, kurių bijome, visada suteikiame vardus", „Ką sakai?", *Tikrai, ji jau važiavo,* „Nieko, šiaip sau kalbėjau", „Suteikiame vardus, nes jei kurį iš jų pavogtų, galėtume pasakyti, kad jis mūsų", *Tikrai, Elizabetė jau važiavo*, „Kas gi vogs garvežį?", „Kartą man buvo pavogę brikelę, iškinkė arklį ir nusivežė tik brikelę", *Tikrai, Elizabetė jau važiavo, toji geležinė pabaisa,* „Reikia gerokai sukvailioti, kad vogtum ekipažą be arklio", „Jei būčiau buvęs arklys, būčiau įsižeidęs", *Tikrai, Elizabetė jau važiavo, toji geležinė gražuolė pabaisa,* „Be to, tas arklys buvo labai puikus", „Toks puikus, kad net vagys...". *Tikrai, Elizabetė jau važiavo, toji geležinė gražuolė pabaisa: pririšta baržos denyje, ji tylėdama kilo upe aukštyn.*

Tylėdama: tai stulbino. Ir sau neįprastai lėtai.

Ją, vandens atvestą už rankos, vėliau kas nors pastatys ant bėgių, kad jos pyktis užvirtų šimto kilometrų per valandą greičiu ir jėga imtų tingų orą. Pamanytum, koks nors gyvūnas. Plėšrus žvėris, išgintas iš kokio nors miško. Lynai, veržiantys jos mintis ir prisiminimus – tai lynų narvas jai sutramdyti. Švelnus upės, plukdančios ją vis tolyn, žiaurumas, – kol pagaliau toji toluma taps jos naujaisiais namais, ji atmerks akis ir pamatys prieš save bėgius, kad žinotų, kur bėgti – tik niekad nesupras, nuo ko.

Elizabetė, pririšta baržos denyje, lėtai kilo upe aukštyn. Didžiulė drobė slėpė ją nuo saulės spindulių ir žvilgsnių. Niekas negalėjo jos matyti. Bet visi žinojo, kad ji nuostabiai graži.

. . . denken, empfänden die Rührung . . .

TRYS

1

– Jūsų orkestras, Pekišai, grojo puikiai, tikrai... buvo labai gražu.

– Ačiū, pone Reili, ačiū... traukinys irgi buvo labai gražus, norėjau pasakyti, tai nuostabi mintis, didi mintis.

Elizabetė atkeliavo pirmąją birželio dieną tempiama aštuonių arklių, gatve, nuo upės vedančia į Kvinipeką: jeigu norėtume, tai galėtų būti palaikyta kokios nors teorijos apie praeities ir ateities dialektiką simboliu. Jei norėtume. Elizabetė slinko pagrindine Kvinipeko gatve lydima nustebusių ir, sakyčiau, kupinų pasididžiavimo gyventojų žvilgsnių. Tai progai Pekišas sukūrė maršą orkestrui ir varpinei, ne itin sklandų, sukomponuotą iš trijų populiarių temų: *Protėvių pievos, Leidžiasi sutemos* ir *Teateinie šviesus rytojus.*

– Tokia iškilia proga vienos melodijos nebūtų pakakę, – paaiškino.

Tai, kad niekas neprieštaravo, neturėtų stebinti, nes nuo tos dienos, kai prieš dvylika metų Pekišas ėmė vadovauti muzikiniam miesto gyvenimui, visi susitaikė su savo muzikiniu anomalumu ir savo polinkiu į genialumą. Nors šen ir ten vis dar galėjai justi tam tikrą senųjų laikų ilgesį, kai panašiomis progomis būdavo pasitenkinama mielu senu himnu *Triumfuoja minios* (neužmirštamas kūrinys, sukurtas tėvo Kresto, nors vėliau sužinota, kad jis nukopijuotas nuo abejotinos baladės *Kur skrenda paukštelis*), tačiau beveik visuotinai tikėta, kad Pekišo kompozicijos teikia miestui svarbią priežastį didžiuotis. Ir, beje, neatsitiktinai kasmetinių švenčių, iškilmingų progų ir atlaidų dienomis net iš aplinkinių miestų čia suplūsdavo žmonės pasiklausyti Kvinipeko orkestro, ryte jie iš-

vykdavo iš tų vietų, kur muzika tebuvo muzika, o vakarais sugrįždavo namo garsų magijos pilnomis galvomis ir pasklisdavo po įprastinio gyvenimo tylą, saugodami prisiminimą apie kažką nepaprasta. Taigi.

– Jūsų orkestras, Pekišai, grojo puikiai, tikrai... buvo labai gražu.

– Ačiū, pone Reili, ačiū... traukinys irgi buvo labai gražus, norėjau pasakyti, tai nuostabi mintis, didi mintis.

Traukinys, arba Elizabetė, buvo pastatytas Reilių namų kalvos papėdėje, netoli stiklo fabriko. Kruopščiau pasigilinęs į kaštus, ponas Reilis įsitikino, kad pradžiai galėtų pakakti – turėtų pakakti – dviejų šimtų metrų bėgių: prieš keletą dienų jų tiesti atvyko inžinieriaus Bonečio vyrai, linksmai pokštaudami, kad tai trumpiausias kada nors tiestas geležinis kelias.

– Lyg rašytum adresą ant voko. Laišką parašysime vėliau, ir jo ilgis bus du šimtai kilometrų, – paaiškino ponas Reilis.

Šitą mintį suprato ne visi, bet visi labai mandagiai jai pritarė.

Taigi tų dvišimtmetrinių bėgių pradžioje ir buvo pastatyta Elizabetė – tarsi vaikas lopšyje arba kulka revolverio vamzdyje. Kad šventei nieko netrūktų, Reilis įsakė užkurti krosnį. Visiškoje tyloje du iš sostinės atvykę ponai užkūrė didžiąją mašiną, ir prieš šimtus nustebusių akių mažasis kaminas pradėjo spjaudyti dūmais ir leisti pačius keisčiausius garsus bei skleisti mažo išganingo gaisro kvapus. Elizabetė tirtėjo kaip pasaulis prieš audrą, kažką tyliai murmėdama nežinoma kalba, kaupdama jėgas kažin kokiam šuoliui – ar esi tikras, kad ji nesprogs? – Ne, nesprogs, – ji tarsi gniaužė savyje neapykantą, kad paskui galėtų ją išlieti ant tų nebylių bėgių, o gal tai buvo noras, geismas, džiaugsmas – be abejo, tai buvo lyg lėtas ir stebuklingas bejausmio milžino susigūžimas, – kad išpirktų kažin kokią kaltę, jis buvo atvestas čia pakelti kalno ir sviesti jo į dangų – panašiai Stitas užkaičia vandenį arbatai – patylėk, Pitai, – bet tai panašu – didžiulis katilas, kuriame verda ateitis – o kai pagaliau toji vidinė liepsna sudegino visą tūkstančių akių laukimą ir mašina, rodos, jau nebegalėjo sutalpinti širdyje viso to pykčio ir tos bauginančios jėgos, tuomet, būtent tuomet, švelniai, tarsi žvilgsnis, ne daugiau, tarsi

žvilgsnis, Elizabetė pradėjo slysti, labai lėtai, per tiesią savo bėgių nekaltybę.

Elizabetė.

Prieš ją tebuvo du šimtai metrų bėgių, ir du iš sostinės atvykę vyrai, valdantys šią didžią mašiną, puikiai tai žinojo, jie žiūrėjo prieš save, metras po metro matydami tai, kas liko, kad iš tos mažiausios erdvės išpeštų didžiausią greitį, įsitraukę į žaidimą, kuris juk galėjo atvesti ir į mirtį, bet kuris vis tiek buvo žaidimas, žaidžiamas prieš nustebusias akis visų tų, kurie matė, kaip Elizabetė pamažu įgauna pagreitį, didina greitį ir vis toliau už savęs palieka baltą deginančių dūmų pėdsaką, jog net kilo mintis, kad jiems nebepavyks, kad jis nusprendė lėkti tik vieną kartą ir niekada daugiau, ar gali garvežys nusižudyti? Sakau tau, nebeveikia stabdžiai, PRAKEIKIMAS, STABDYKITE, pono Reilio veide nė virptelėjimo, tik akys įsmeigtos į didįjį lekiantį gaisrą, praviros Džun lūpos, DĖL DIEVO, STABDYKITE, iki pabaigos liko keturiasdešimt metrų, ne daugiau, ar dar kas kvėpuoja? Pagaliau tyla, visiška tyla, o joje – didžiosios mašinos bildesys, tas nesuprantamas gausmas, kas čia darosi? Argi visa tai gali baigtis idiotiška tragedija, ar gali būti, kad jie nenori paspausti tų prakeiktų stabdžių, tų prakeiktų stabdžių, ar tikrai tai turi nutikti? Tikrai? Ar tikrai tai įmanoma, įmanoma, įmanoma, įmanoma...

Paskui tai, kas nutiko, regis, nutiko akimirksniu.

Vienas iš sostinės atvykusių ponų patraukė virvę.

Elizabetė kurtinamai sušvilpė. *Mi bemol,* automatiškai pagalvojo Pekišas.

Kitas iš sostinės atvykęs ponas staiga patraukė į save vaiko dydžio svertą.

Keturi Elizabetės ratai sustojo.

Sustingę jie slydo įkaitusia bėgių geležimi skrosdami orą nežmonišku, begaliniu džeržgesiu.

Gretimame stiklo fabrike tuoj sudužo du šimtai penkiolika krištolo taurių, šešiasdešimt vienas Truperio įmonei jau paruoštas stiklo lakštas 10x10, aštuoni buteliai su biblinio siužeto graviūromis, grafienės Dartenhem užsakymas, senajam Andersonui pri-

klausę akiniai, trys krištoliniai šviestuvai, Karališkosios šeimos parsiųsti atgal todėl, kad buvo brokuoti, ir vienas, kurį našlė Abeg nupirko būtent todėl, kad buvo brokuotas.

– Mes kažkur suklydome, – tarė ponas Reilis.

– Matyt, – tarė senasis Andersonas.

– Trisdešimt centimetrų, – tarė vienas iš sostinės atvykusių ponų, lipdamas iš galingosios mašinos.

– Gal net mažiau, – tarė antrasis iš sostinės atvykusių ponų, žvelgdamas į bėgių likutį iki paprastos žaliuojančios pievos.

Tyla.

Paskui pasaulis pradėjo valiuoti, ploti, į orą išlėkė skrybėlės – visi bėgo žiūrėti tų trisdešimties geležies centimetrų, gal net mažiau, kad pamatytų juos iš arti, o paskui pasakytų, tai buvo trisdešimt centimetrų, gal net mažiau, tiesiog niekis. Niekis.

Vakare, kaip ir kiekvieną vakarą, atėjo vakaras. Nieko nepadarysi, tai neišvengiama. Atsitinka, ir tiek. Nesvarbu, kokią dieną tenka baigti. Net jei diena ypatinga – tai nieko nekeičia. Jis ateina ir ją užbaigia. Amen. Taip ir tą vakarą, kaip ir kiekvieną vakarą, atėjo vakaras. Ponas Reilis sėdėjo verandoje, supamojoje kėdėje, ir žiūrėjo į plačioje pievoje stovinčią Elizabetę, pasisukusią saulėtekio pusėn. Iš taip toli ir aukštai ji atrodė tokia maža, kokios dar niekada nebuvo matęs.

– Ji atrodo velnioniškai vieniša, – tarė Džun.

– Tau patinka?

– Ji keista.

– Kaip keista?

– Nežinau, įsivaizdavau ją ilgesnę... ir sudėtingesnę.

– Gal kurią dieną jos bus ilgesnės ir sudėtingesnės.

– Įsivaizdavau ją spalvotą.

– Juk ji tokia graži plieno spalvos.

– Kai važiuos nutvieksta saulės, švytės lyg veidrodis ir bus matyti iš labai toli, tiesa?

– Iš labai toli, lyg per pievas šliuožiantis veidrodėlis.

– O mes ją pamatysime?

– Aišku, pamatysime.

– Norėjau pasakyti, dar nebūsime mirę, kai ji pagaliau išvažiuos?

– Viešpatie, aišku ne. Mudu niekad nemirsime, kita vertus, kad ir ką sakytum, šie bėgiai, kurie šiandien, sutinku, yra perdėm trumpi, greit virs dviem šimtais kilometrų, taip, dviem šimtais, gal jau šiais metais, gal Kalėdoms...

– Pone Reili, aš tik juokavau.

– ...tarkime, po metų, na, daugiausia po dvejų, pamatysi, ant tų bėgių stovės traukinys su trim, keturiais vagonais, jis išvažiuos ir...

– Juk sakiau, kad pajuokavau.

– Ne, tu nepajuokavai, manai, kad aš pamišęs ir niekad nesurinksiu tiek pinigų, kiek reikia, kad traukinys išvažiuotų, štai ką tu galvoji.

– Galvoju, kad tu pamišęs ir todėl surinksi tiek pinigų.

– Sakau, tas traukinys išvažiuos.

– Žinau, jis išvažiuos.

– Išvažiuos ir šimto kilometrų per valandą greičiu įveiks kilometrą po kilometro veždamas dešimtis žmonių, ir jam nerūpės kalvos, upės ir kalnai, ir jis nepadarys nė mažiausio vingio, lėks tiesiai lyg iš milžiniško pistoleto paleistas šūvis, ir akimirksniu atvažiuos – pergalingai – į Morivarą.

– Kur?

– Ką?

– Kur atvažiuos traukinys?

– Atvažiuos... kur nors atvažiuos, gal į kokį miestą, jis atvažiuos į kokį nors miestą.

– Į kokį miestą?

– Į miestą, kokį nors miestą, jis važiuos visą laiką tiesiai ir pagaliau ras kokį miestą, tiesa?

– Pone Reili, į kokį miestą atvažiuos tavo traukinys?

Tyla.

– Į kokį miestą?

– Džun, juk tai – traukinys, tik traukinys.

– Į kokį miestą?

– Į miestą.

Tyla.

Tyla.

Tyla.

– Į kokį miestą?

– Į Morivarą. Džun, tas traukinys atvažiuos į Morivarą.

Tuomet Džun lėtai pasisuko ir įėjo į namus. Perėjo tamsius kambarius ir dingo. Ponas Reilis nepasisuko, jis liko ir žiūrėjo ten, žemyn, į Elizabetę, ir tik po keleto akimirkų kažką pasakė, labai tyliai, lyg pats sau, beveik be balso.

– Mylėk mane, Džun.

Tik tiek.

Žvelgiant iš šalies, tai galėjo pasirodyti eilinė eilinio gyvenimo atkarpa. Vyras supamojoje kėdėje, moteris pasisuka, labai lėtai, ir įeina į namą. Menkniekis. Gyvenimas spraga, liepsnoja žiauriausios jo akimirkos, o praeinančiam vos už dvidešimties metrų jis atrodo eilinis vaizdas, kaip bet koks kitas, be garso ir be istorijos. Taigi. Bet tą kartą pro šalį ėjo Mormis.

Mormis.

Pamatė savo tėvą supamojoje kėdėje ir į namus įeinančią Džun. Be garso, be prieštaravimų. Kiekvieno kito galvoje tas vaizdas būtų akimirksniu praslinkęs ir išnykęs amžiams. Jo galvoje jis liko tarsi pėdsakas, įspaustas, įtvirtintas. Keista buvo toji Mormio galva. Jis turėjo neįprastą gebėjimą, gal instinktą, atpažinti gyvenimą ir per atstumą. Tą gyvenimą, kuris tryško stipriau nei įprasta. Atpažindavo jį. Ir sustingdavo lyg užburtas.

Kiti matydavo taip, kaip mato visi. Vieną dalyką po kito. Lyg filmą. Tik ne Mormis. Jam prieš akis gal ir prabėgdavo vaizdų seka, vienas paskui kitą ir tvarkingai, bet staiga kuris nors iš jų jį pakerėdavo, ir tąda jis sustodavo. Tas vaizdas likdavo jo galvoje. Sustingęs. Kiti nubėgdavo į nebūtį. Nustodavo jam buvę. Pasaulis sukosi, o jis, užburtas veriančios nuostabos, stovėjo vietoje. Pavyzdžiui, Kvinipeko gatve kasmet vykdavo žirgų lenktynės, nuo pirmojo Kvinipeko namo iki paskutiniojo, gal bus koks pusantro tūkstančio metrų, gal kiek mažiau, jose dalyvaudavo

visi Kvinipeko vyrai, kiekvienas ant savo žirgo, nuo vieno miesto krašto iki kito, pagrindine gatve, tiesą pasakius, tai buvo vienintelė tikra miesto gatvė, jie lenktyniavo, kad išsiaiškintų, kuris tais metais pirmas pasieks paskutinįjį miesto namą, taip kasmet, ir, aišku, kasmet atsirasdavo tas, kuris galų gale atšuoliuodavo pirmas ir tapdavo tų metų nugalėtoju. Taigi. Žinoma, visi eidavo žiūrėti tų lenktynių – chaotiško, triukšmingo, karštligiško arklių, dulkių ir šauksmų viesulo. Eidavo ir Mormis. Tačiau jis... Jis matydavo lenktynių pradžią, tą akimirką, kai beformė arklių ir raitelių masė raitosi lyg įkaitusi neįtikėtinai suspausta spyruoklė, kad po akimirkos šoktų pirmyn su visa įmanoma jėga, minia be krypties ir hierarchijos, traukulių, kūnų, veidų, kanopų gumulas, pakilusių dulkių ir šauksmų kamuolyje, supančioje tyloje, beviltiškos tuštumos akimirka prieš varpo dūžį, kuris iš varpinės aukštybių išlaisvins visus ir kiekvieną iš to slegiančio jaudulio ir sugriaus laukimo užtvanką, kad paleistų pašėlusį potvynį – lenktynes. Jie leisdavosi šuoliuoti, bet Mormio žvilgsnis likdavo ten, toje ankstesnėje akimirkoje. Tūkstančiai žmonių veidų sukosi paskui pašėlusį žmonių ir arklių skrydį, tie žvilgsniai sukosi visi kartu, visi, išskyrus vieną: Mormio žvilgsnis likdavo įsmigęs į lenktynių pradžios tašką, mažytis visuotinio žvilgsnio, vieningai krypstančio paskui šuoliuojančius žirgus, žvairumas. Jo akyse, galvoje, nervų ląstelėse liko sustingusi toji akimirka. Jis tebematė dulkes, šauksmus, veidus, arklius, kvapus, dirginantį tos akimirkos laukimą. Jam, tik jam vienam tai tapdavo akimirka be pabaigos, širdies gelmėse sustingęs paveikslas, proto nuotrauka, kerai, magija. Raiteliai šuoliuodavo iki galo ir nugalėtojas nugalėdavo visuotiniame šurmulyje; bet Mormis to niekad nematydavo. Jis visada pralaimėdavo lenktynes. Sustingęs ties starto linija, pakerėtas. Paskui didžioji sumaištis jį netikėtai išjudindavo, o toji starto akimirka subyrėdavo tiesiog akyse, jis sugrįždavo į pasaulį ir lėtai sukdavo žvilgsnį į finišą, kur visi bėgdavo kažką šaukdami, nesvarbu ką, šaukdavo dėl paties malonumo šaukti. Jis lėtai sukdavo akis ir įsėsdavo į pasaulio vežimą kartu su jais. Pasirengęs išlipti kitoje stotelėje.

Taip jį sukaustydavo nuostaba. Jis negalėdavo nesistebėti. Buvo bejėgis. Kiekvienas kitas į tuos dalykus būtų žvelgęs ramiai, gal būtų pasijutęs kiek priblokštas, gal akimirką būtų stabtelėjęs, tačiau tai būtų buvęs toks pat dalykas kaip kiti, tvarkingai išsirikiavęs su jais į vieną gretą. Mormiui tokie dalykai atrodė stebuklingi, jie užburdavo, virsdavo regėjimais. Ar tai būtų žirgų lenktynių pradžia, ar netikėtas vėjo gūsis, šypsena kieno nors veide, auksinis lėkštės pakraštėlis, ar tiesiog nieko. Arba jo tėvas supamojoje kėdėje ir Džun, kuri lėtai pasisuka ir įeina į namus.

Gyvenimas mostelėdavo ranka, ir jį užvaldydavo nuostaba.

Galėtume sakyti, kad Mormis suvokdavo pasaulį su pertrūkiais. Sustingusių vaizdų seka – nuostabių vaizdų – ir pasimetusių, išsitrynusių, niekada jo akims neatsivėrusių dalykų nuotrupos. Sinkopinis suvokimas. Kiti suvokdavo tapsmą. Jis tik rinko vaizdus, ir viskas.

– Ar Mormis pamišęs? – klausdavo kiti vaikai.

– Tik jis vienas tai žino, – atsakydavo ponas Reilis.

Iš tiesų matome, girdime, liečiame aibę dalykų... tarsi mumyse tūnotų senas pasakotojas, kuris visą laiką mums pasakoja nesibaigiančią istoriją su tūkstančiais smulkmenų. Jis pasakoja be paliovos, ir tai yra gyvenimas. Pasakotojui, kuris gyveno Mormyje, kažkas gal buvo nutrūkę, gal koks nors jo asmeninis sielvartas buvo užkrovęs jam nuovargį, todėl jis galėdavo pasakoti tik istorijų nuotrupas. O tarp jų – tyla. Pasakotojas, kankinamas nežinia kokios širdgėlos. Gal kas nors jam iškrėtė kiaulystę, gal jį nudegino nuostaba dėl kieno nors nelemtos išdavystės. Gal pamažu užvaldė jo paties pasakojimo grožis. Ir žodžiai iš nuostabos strigo gerklėje. O gal jo tylėjimas, tas nuslopintas jaudulys ir buvo juodosios skylės Mormio galvoje. Kas žino.

Kai kas tą juose slypintį pasakotoją vadina angelu, pasakojančiu jiems apie gyvenimą. Kažin, kokie buvo Mormio angelo sparnai.

2

Lėtai. Lėtai, lyg eičiau voratinkliu.

Lyg kinivarpa.

Ji nesiliovė svarsčiusi, ar kada nors jam atleis.

621. Demonai. Puolę angelai. Bet nuostabiai gražūs.

Muskusas. Taip: muskusas.

To nebūtų atsitikę, jei išeidama nebūtų ėjusi kaip tik pro veidrodį, todėl turėjo stabtelėti, grįžti atgal, sustoti prieš veidrodį, sustingti. Ir pažiūrėti į save.

...per Džun lūpas...

Tai atsitiko vakare. Saulė, pakibusi žemai virš kalvų, metė be galo ilgus šešėlius. Ir pradėjo lyti, staiga, netikėtai. Burtai.

Širdį jam užliejo nerimas, lyg gerkle gilyn nuslystantis degtinės gurkšnis... jis išprotėjo iškart... ne kaip tie, kurie išprotėja po truputį...

Palik degti žvakę, prašau, neužpūsk jos. Jei myli mane, neužpūsk jos.

Ponas Reilis išvyko. Ponas Reilis sugrįš.

Jis prisiminė viską, išskyrus vardą. Prisiminė net kvapą. Bet ne vardą.

...jei ką nors paklaustų, kokios spalvos yra stiklas, tarkime, kokios spalvos yra šis stiklo indas, ir jei jam reikėtų atsakyti, jei jis turėtų pasakyti jo spalvą...

Bet tai buvo paskutinis knygos sakinys.

Laiškas, lauktas metų metus, kuris pagaliau atkeliauja.

Ir pagaliau padėti galvą ant priegalvio, kad...

Bėga. Pitas ašarodamas bėga be kvapo, berniukas bėga šaukdamas „Senasis Andersonas, senasis Andersonas...“, šaukia ir bėga, ašarodamas.

Kai atsikeli ir visą pasaulį sukaustęs ledas, ir visi pasaulio medžiai suledėję, ir visos visų pasaulio medžių šakos suledėjusios.

Milijonai ledo adatų, siuvančių ledo antklodę, po kuria paskui...

Gerai jį girdėjau. Tai buvo šauksmas.

– Tą švarką galėtume kiek sutrumpinti. Jei viskas tik dėl kelių centimetrų, reikalą galima sutvarkyti šen bei ten kiek pataisius...

– Nieko netrumpinsime. Likimo neapgausi.

Pekišas ir našlė Abeg sėdi verandoje, vienas prieš kitą.

Kartais nutikdavo siaubingų dalykų. Pavyzdžiui, kartą Jelgeris atėjo į savo lauką mėgaudamasis gaiviu ryto oru, jis niekam nieko blogo nebuvo padaręs, buvo teisingas žmogus, galima tvirtinti, kad buvo teisingas žmogus, kaip ir jo tėvas, senasis Garelis, kuris vakarais visiems pasakodavo istorijas, o gražiausia iš jų buvo apie žmogų, pasiklydusį savo namuose, dienų dienas jis ieškojo išėjimo negalėdamas rasti, ir vaikštinėjo dienų dienas, kol pagaliau užsimetė ant peties šautuvą...

Didžiai gerbiamas pone Reili,

jaučiu pareigą patvirtinti tai, ką jau buvau išdėstęs savo paskutiniajame laiške. Geležinkelio statybos kaštai niekaip negali būti mažesni už mūsų jau pateiktą sumą. Tačiau inž. Bonetis svarsto, ar pirmajame etape nebūtų įmanoma pagalvoti apie...

Snigo. Ant viso pasaulio ir ant Pekišo. Nuostabus garsas.

– Tą švarką galėtume kiek pailginti. Tik keliais centimetrais, slapta...

– Niekas nieko nepailgins. Likimo neapgausi.

Pentas ir Pekišas stovi ant kalvos, žvelgdami taip toli, kaip tik gali įžiūrėti.

– Andersonai, negali taip su manim pasielgti.

Senasis Andersonas guli įsmeigęs į lubas šviesias akis, dar plakančia širdimi, kovodamas su mirtimi.

– Negali taip išeiti, dėl Dievo meilės, nėra nė menkiausios priežasties, kodėl turėtum imti ir numirti, manai, vien todėl, kad esi senas, gali sau numirti ir palikti mane čia, sudie visiems ir išeini, ne taip paprasta, brangusis Andersonai, o ne, tebus tai generalinė repeticija, okei, norėjai parepetuoti? Gerai, bet dabar liaukis, dabar viskas tebus kaip buvę, atliksime tai vėliau, kitą kartą viską parengsime kaip dera, dabar gana, Andersonai, sugrįžk... ką aš darysiu... vienas vienutėlis, prakeikimas... mel-

džiu, pabūk dar... čia niekas nemirs, supratai? Čia, mano namuose, niekas nemirs... čia.

Senasis Andersonas guli įsmeigęs šviesias akis į lubas, dar plakančia širdimi, kovodamas su mirtimi.

– Klausyk, susitarkime... jei jau nori mirti – gerai, mirk, bet ne dabar, galėsi numirti tą dieną, kai išvažiuos mano traukinys... tuomet galėsi daryti ką tinkamas, bet ne anksčiau... pažadėk man, Andersonai, pažadėk, kad nenumirsi, kol neišvažiuos mano traukinys.

Senasis Andersonas prabilo, vos girdimai.

– Pone Reili, nori patarimo? Paskubėk paleisti tą velnio traukinį.

Aišku, kad jis ją mylėjo. Nes kodėl būtų nužudęs? Ir dar šitaip.

Džun bėga takeliu žemyn, be kvapo. Pagaliau sustoja laikydamasi aptvaro. Žiūri į kelią, mato artėjant dulkių debesį. Susišiaušę plaukai, žvilganti oda, įkaitęs kūnas po drabužiais, praviros lūpos, tankus alsavimas. Norėtųsi būti taip arti, kad pajustum Džun kūno kvapą.

1016. Banginis. Didžiausia pasaulio žuvis (ją išsigalvojo Šiaurėje gyvenantys žvejai) (beveik tikrai).

– Atsidūriau čia todėl, kad taip atsitiko. Be jokios kitos priežasties. Įkliuvau kaip saga į kilpelę, ir pasilikau. Kažkur kažkas atsikėlė ryte, užsimovė kelnes, paskui apsivilko marškinius ir ėmė juos sagstytis: vieną sagą, antrą, trečią, paskui ketvirtą; ta ketvirtoji saga buvau aš. Taip ir pasilikau.

Pekišas atsinešė seną našlės Abeg drabužių kabyklą, nuėmė duris, paguldė ant žemės, surado septynias vienodas žarnų stygas, vieną galą pritvirtino prie vieno spintos krašto, ištempė iki kito, ten pririšo prie nedidelių skridinių. Jis suka skridinius ir milimetro tikslumu įtempia stygas. Stygos plonos, kai Pekišas jas užgauna, suskamba. Jis ilgai suka skridinius. Niekas negirdi skirtumo tarp vienos stygos ir kitos: atrodo, lyg skambėtų ta pati nata.

O jis suka skridinius ir girdi dešimtis įvairių natų. Tos natos nematomos, jos slepiasi tarp tų, kurias gali girdėti kiekvienas. Jis klausosi jų, valandų valandas. Gal kurią dieną jos išves jį iš proto?

Pirmą kiekvieno mėnesio pirmadienį keturiese ar penkiese eidavo į didžiąją pievą plauti Elizabetės. Gremžti nuo jos purvo ir laiko.

– Ar stovėdama čia ji neužmirš riedėti?

– Garvežių atmintis geležinė. Kaip, beje, ir visa kita. Atėjus laikui, ji viską prisimins. Viską.

Kilus karui, iš Kvinipeko į jį išėjo dvidešimt du vyrai. Tik Mendelis grįžo gyvas. Jis užsidarė namuose ir tylėjo trejus metus. Paskui prakalbo. Žuvusiųjų našlės, tėvai ir motinos lankė jį, kad sužinotų, kas atsitiko jų vyrams ir sūnums. Mendelis buvo tvarkingas žmogus. „Abėcėlės tvarka“, tarė. Pirmoji vieną vakarą pas jį atėjo našlė Adlet. Mendelis užsimerkdavo ir imdavo pasakoti. Pasakodavo, kaip jie mirė. Našlė Adlet sugrįžo ir kitą vakarą, ir dar kitą. Taip ištisas savaites. Mendelis pasakojo viską, viską prisiminė, o dar daugiau mokėjo sugalvoti. Kiekviena mirtis buvo lyg ilga poema. Po pusantro mėnesio atėjo Črinemio tėvų eilė. Ir taip toliau. Nuo tos dienos, kai sugrįžo Mendelis, praėjo šešeri metai. Dabar pas jį kas vakarą lankėsi Osterio tėvas. Osteris buvo šviesiaplaukis vaikinas, moterų numylėtinis. Jis bėgo ir rėkė iš siaubo, kai kulka įsmigo jam į nugarą ir sudraskė širdį.

1221. 1016 pataisa. Banginiai tikrai gyvena, o jūreiviai iš Šiaurės yra dori žmonės.

Mormis augo, ir Reilio namų tarnaičiukės sekiojo jį akimis degdamos geismu. Džun irgi žiūrėjo į jį, vis dažniau pagalvodama: „Ta moteris turėjo būti labai graži“. Elgėsi su juo, kaip būtų elgusis motina. Tik žinojo, kad niekad nebūtų galėjusi ja tapti. Ji tebuvo Džun. Kartą trynė jam nugarą, priklaupusi prie vonios, sklidinos karšto vandens. Jam nepatiko karštas vanduo, bet patiko,

kad Džun greta. Jis nejudėdamas sėdėjo vonioje. Džun paleido muiluotą kempinę ir perbraukė delnu per bronzinę odą. Kas jis? Berniukas ar vyras?

Ir kas jis jai? Paglostė pečius. „Kadaise ir mano oda buvo tokia , – pagalvojo, – tokia, lyg niekas niekada nebūtų jos palietęs". Mormis sėdėjo nejudėdamas, plačiai atvėręs akis. Džun ranka lėtai pakilo prie jo veido, tik akimirką, tik trumpiausiai pasaulyje glamonei. Paskui staiga pasilenkė, išgriebė iš vandens muiluotą kempinę ir įdėjo ją į Mormio ranką. Džun prikišo veidą prie Mormio veido.

– Pats nusitrink, okei? Nuo šiol bus geriau, jei pats ja naudosies.

Džun atsistojo ir pasuko prie durų. Tą akimirką Mormis ištarė vieną iš trisdešimties tais metais pasakytų žodžių.

– Ne.

Džun atsisuko. Įdėmiai pažvelgė jam į akis.

– Taip.

Ir išėjo.

Pekišo orkestras repetuodavo kiekvieną antradienio vakarą. Penktadieniais repetuodavo humanofonas. Antradieniais repetuodavo orkestras. Taigi.

Mirus Rolui Fergiusonui, prekybos centras „Fergiusonas ir sūnūs" nuo šiol vadinsis prekybos centru „Fergiusono sūnūs".

– Koks čia klyksmas, Sali?

– Pekišai, tai buvo *do.*

– Sakai, tai buvo *do?*

– Kažkas panašaus.

– Sali, tai – trimitas, o ne dramblys.

– Kas yra dramblys?

– Gasai, paaiškinsiu tau vėliau.

– Ei, girdėjote, Gasas nežino, kas yra dramblys...

– Prašau tylos...

– Gasai, žinok, tai medis, toks Afrikoje augantis medis.

– Iš kur man žinoti, aš niekad nebuvau Afrikoje...

– Tai grosime ar pradėsime diskusiją apie Afrikos florą ir fauną?

– Pekišai, palauk, tas klavišas visada užstringa...

– Ei, kas tas laimingasis, kuris nušvilpė mano stiklinę...

– Klausyk, gal kiek pasitrauktum su tuo savo būgnu, man dunksi galvoje, negaliu nieko suprasti.

– ...puikiai prisimenu, kad pasidėjau ją štai čia, manęs neapkvailinsite...

– Tylos, pradedame dvidešimt antru taktu...

– ...klausykit, aš į tą stiklinę nusišlapinau, suprantate? Aš į ją nusišlapinau...

– PO VELNIŲ! GAL BAIGSITE VISAS TAS KVAILYSTES?

Kadangi buvo antradienis, vyko orkestro repeticija. Humanofono repeticijos vykdavo penktadieniais. Antradieniais repetuodavo orkestras. Taigi.

Atėjęs daktaras pasakė:

– Jo širdis visiškai susidėvėjusi. Gali gyventi dar valandą arba metus, niekas nežino.

Senasis Andersonas galėjo mirti po valandos ar po metų, ir jis tai žinojo.

Pentas pradėjo šukuotis, ir našlė Abeg padarė moksliškai tikslią išvadą, kad jis įsimylėjo Brit Ruvet, piemens Ruveto ir jo žmonos Izadoros dukterį. Buvo akivaizdu, kad pribrendo laikas pasikalbėti. Ji pasivedė Pentą į šalį, nutaisė karingą toną, deramą iškilmingoms progoms, ir papasakojo jam apie vyrus, moteris, vaikus ir visa kita. Užtruko ne ilgiau nei penkias minutes.

– Turi klausimų?

– Viskas taip neįtikėtina.

– Neįtikėtina, bet veikia.

Pentas įsimylėjo.

Pekišas jam padovanojo šukas.

Gyvenimas kartais toks keistas. Ponas Rolas Fergiusonas iš prekybos centro „Fergiusonas ir sūnūs", dabar „Fergiusono sūnūs", paliko testamentą. Ten buvo parašyta, kad jis viską palieka tokiai Beti Pan, netekėjusiai maloniai panelei iš Prinkviko. Dabar prekybos centras vadinasi „Beti Pan prekybos centras".

Džun atidaro spintą ir ištraukia ryšulį. Jame knyga, parašyta smulkiu raštu, mėlynu rašalu. Ji neskaito jos, tik pavarto, paskui vėl suvynioja, padeda į spintą ir gyvena toliau.

Lova, ketveri marškiniai, pilka skrybėlė, batai su raišteliais, tamsiaplaukės moters portretas, Biblija juodais viršeliais, vokas su trimis laiškais viduje, peilis odos makštyse.

Daugiau Keitekas nieko neturėjo, kai jį rado pasikorusį savo kambaryje, nuogut nuogutėlį. Kyla paprastas klausimas: kodėl ketveri? Kam tokiam kaip jis ketveri marškiniai?

Kai jį surado, jis dar siūbavo.

Gerbiamas inž. Boneti,

kaip neabejotinai įsitikinote, aš negalėjau laiku sumokėti avanso, kuris Jums teisėtai atrodo būtinas tam, kad galėtumėte atsiųsti čia savo žmones, kurie pradėtų tiesti mano geležinkelį.

Deja, paskutinė naujosios vyriausybės nustatyta anglies kaina...

Tikrai, gyvenimas kartais toks keistas. Ponia Adelaidė Fergiuson, velionio Rolo Fergiusono iš prekybos centro „Fergiusonas ir sūnūs", vėliau tapusio prekybos centru „Fergiusono sūnūs", o dabar, jau galutinai, „Beti Pan prekybos centru", žmona mirė iš širdperšos praėjus vos dvidešimt trims dienoms nuo to ryto, kai sutiko Beti Pan, apsitempusią svaiginama liemenėle, atvykstant ir atidarant metų metus jai priklausiusį prekybos centrą. Ji išlaikė dvidešimt tris dienas. Visada buvo ištikima ir nepriekaištinga žmona. Mirė su putomis ant lūpų, naktį, ištardama tik vieną aiškų žodį: „Niekšas".

1901. Seksas. PIRMA nusiauti batus, PASKUI nusimauti kelnes.

Senasis Andersonas visada gyveno dviejuose kambariuose pirmame stiklo fabriko aukšte. Ten jis pamažu ir geso. Niekaip nepavyko jo įkalbėti, kad leistųsi pernešamas ant kalvos, į didįjį namą. Norėjo likti pirmame stiklo fabriko aukšte su viršuje gaudžiančiomis krosnimis ir tūkstančiais kitų jam pažįstamų dalykų. Ponas Reilis kasdien sutemus ateidavo jo aplankyti. Įeidavo ir kiekvieną kartą ištardavo:

– Sveikas, aš tas, kuriam pažadėjai nemirti.

O senasis Andersonas visada atsakydavo:

– Koks paikas pažadas.

Visada, išskyrus tą vakarą, kai nieko neatsakė. Nė neatmerkė akių.

– Ei, senasis Andersonai, tai aš, pabusk... prašau, nejuokauk taip kvailai, tai aš...

Andersonas atsimerkė.

– Žiūrėk, atnešiau tau parodyti... šios taurės grafui Rigkertui, papuošėme jas turkiu, dabar visi to pageidauja, kažkokia kvaila grafienė pasipuikavo panašiomis taurėmis per kažkokį kvailą priėmimą sostinėje, ir dabar būtina puošti turkiu...

Andersonas gulėjo įsmeigęs akis į lubas.

– ...žinai, dabar visi suka nosis nuo rytietiško stiklo, jei tik jis ne aukščiausios kokybės, ploniausias, ir panašiai... todėl negalėčiau sakyti, kad reikalai klostosi puikiai, gal reikėtų ką nors sugalvoti, Andersonai, tam reikalingas tu... reikėtų sugalvoti ką nors genialaus, padaryti kokį atradimą, ką nors... nes priešingu atveju tau, atrodo, dar teks palaukti, kol paleisiu tą traukinį, jei nori numirti, tau teks gerokai paplušėti, taigi... norėjau pasakyti... ar tau patinka toks turkis? Ar gražu? Sakyk teisybę...

Senasis Andersonas pažvelgė jam į akis.

– Denai, paklausyk...

Ponas Reilis nutilo.

– ...paklausyk.

Gyvenimas kartais toks keistas. Du Rolo ir Adelaidės Fergiusonų sūnūs palaidojo savo motiną antradienį. Ketvirtadienį vakare atėjo į Beti Pan namus, išprievartavo ją, pirma vienas, paskui kitas, tada perskėlė kiaušą šautuvo buože. Beti Pan turėjo nuostabiai gražius šviesius plaukus. Gaila, išsiliejo tiek kraujo. Penktadienį prekybos centras liko uždarytas.

Pirmo aukšto kairiajame kambaryje Pekišas įkurdindavo ponią Per dainuoti *Švelniųjų vandenų*. Pirmo aukšto dešiniajame kambaryje jis įkurdindavo ponią Dods dainuoti *Jau praėjo sakalo dienos*. Abi stovėjo prie uždarytų langų, pro kuriuos matėsi gatvė. Pekišas, stovintis koridoriaus viduryje, duodavo joms ženklą pradėti, keturis kartus subelsdamas į grindis. Sulig ketvirtuoju kartu abi pradėdavo dainuoti. Gatvėje sėdėdavo žiūrovai. Koks trisdešimt žmonių, kiekvienas ant kėdės, atsineštos iš namų. Ponia Per ir ponia Dods, lyg du languose įrėminti paveikslai, dainuodavo gal aštuonias minutes.

Baigdavo idealiai kartu, pirmoji – nata *sol,* antroji – nata *la bemol.* Ten, gatvėje, suskambėdavo kaip iš labai toli atsklidusi daina, atrodydavo, tarsi balsas sukdavosi apie save it į pinkles patekęs vabzdys. Kompoziciją Pekišas buvo pavadinęs *Tyla*. Ir slapta paskyręs ją našlei Abeg. Ji to nežinojo.

2389. Revoliucija. Ji sprogsta kaip bomba, ją užgniaužia lyg riksmą. Herojai ir kraujo upės. Toli nuo čia.

„Jei tik turėčiau akis, kad galėčiau pažvelgti iš toli – tikrai iš toli – į našlę Abeg, rytais nusileidžiančią į virtuvę ir užkaičiančią kavinuką, gal tuomet pagalvočiau: „Tuose namuose jausčiausi laiminga“. Kartais jai šauna keistos mintys. Našlei Abeg.

– Paklausyk... ar numanai, kuo visa tai baigsis?
– Baigsis?
– Norėjau pasakyti... kodėl tai darai... ir kas bus po to...
– Po ko?

Senasis Andersonas vėl užsimerkė. Jį slėgė nuovargis, niekingas nuovargis.

– Žinai, Denai, kai visa tai pagaliau baigsis, šiuose kraštuose nebus nė vieno, kuris būtų padaręs tiek kvailysčių, kiek tu.

– Andersonai, niekas nesibaigs.

– Kurgi ne, baigsis... ir tu būsi ten, su tokia virtine klaidų, kad nė nepajėgi įsivaizduoti...

– Andersonai, ką tu kalbi?

– Sakau... noriu tau pasakyti... niekada nesiliauk to daręs.

Senasis Andersonas pakėlė galvą, norėjo kalbėti kuo aiškiau, labai aiškiai.

– Denai, tu ne toks kaip kiti, tu darai, daug darai, o dar daugiau įsivaizduoji, ir tam nepakaks viso gyvenimo. Nežinau... man gyvenimas ir taip atrodė toks sunkus... rodėsi, tikras žygdarbis vien jį nugyventi. O tu... tarsi turėtum jį nugalėti, gyvenimą, lyg jis mestų tau iššūkį... atrodo, lyg privalėtum jį nugalėti... kažkas panašaus. Keistas dalykas. Lyg gamintum stiklo burbulus... didžiulius... anksčiau ar vėliau kuris nors iš jų susprogs... kas žino, kiek jų tau jau sprogo ir kiek dar sprogs... Tačiau...

Nepasakytum, kad senajam Andersonui sekėsi lengvai kalbėti, ne, jis tik šnibždėjo. Kartkarčiais kuris nors žodis išnykdavo, tačiau jis buvo, kažkur buvo, ir ponas Reilis žinojo, kur.

– O kai žmonės tau pasakys, kad suklydai... ir būsi pridaręs daugybę klaidų, spjauk ant jų. Prisimink. Privalai spjauti ant visko. Tie stiklo burbulai, kuriuos sudaužei, tebuvo gyvenimas... tai ne klaidos... tai gyvenimas... tikrasis gyvenimas gal ir yra tas, kuris sudūžta, gyvenimas lekiant šimto kilometrų per valandą greičiu, kuris galų gale sudūžta... aš tai supratau, pasaulis pilnas žmonių, vaikštinėjančių su mažais stiklo rutuliukais kišenėse... savo mažais varganais nedūžtamais rutuliukais... todėl tu nesiliauk pūtęs stiklo burbulų... jie gražūs, man patikdavo į juos žiūrėti visą tą laiką, kai buvau greta tavęs... viduje tiek visko matyti... pasidaro taip linksma... niekad nesiliauk to daręs... o jei vieną dieną jie sprogs, tai irgi bus gyvenimas, savaip... nuostabus gyvenimas.

Ponas Reilis rankose laikė dvi krištolo taures. Papuoštas turkiu. Pagal tuometinę madą. Jis neištarė nė žodžio. Senasis Andersonas irgi tylėjo. Taip jie kalbėjosi, tylėdami, visą amžinybę. Jau buvo tamsu nors į akį durk, nieko nebegalėjai matyti, kai senojo Andersono balsas tarė

– Sudie, pone Reili.

Juoda tamsa, nors pasiusk, nieko nepamatysi.

– Sudie, Andersonai.

Senasis Andersonas mirė tą pačią naktį, plyšus širdžiai, sušnibždėjęs vieną vienintelį žodį: „Mėšlas".

tą pačią naktį, plyšus širdžiai, sušnibždėjęs vieną vienintelį žodį: „Mėšlas".

tą pačią naktį, sušnibždėjęs vieną vienintelį žodį: „Mėšlas".

sušnibždėjęs vieną vienintelį žodį: „Mėšlas".

vieną vienintelį žodį.

vieną vienintelį.

O vis dėlto,

jei, tarkim, tą pat akimirką, būtent tą pat akimirką, vienu metu, galėtum suspausti rankoje suledėjusią šakelę, išgerti gurkšnį degtinės, pamatyti skrendant kandį, paliesti muskusą, pabučiuoti Džun lūpas, atplėšti ilgai lauktą laišką, pažvelgti į save veidrodyje,

padėti galvą ant priegalvio, prisiminti užmirštą vardą, perskaityti paskutinį knygos sakinį, išgirsti riksmą, paliesti voratinklį, suprasti, kad tave kažkas šaukia, paleisti iš rankų stiklo indą, užsitraukti ant galvos antklodę, atleisti tam, kam dar nesi atleidęs...

Taigi. Nes gal taip buvo lemta, kad viskas turėjo taip nutikti, viskas iš eilės, iki atvykstant tam vyrui. Iš eilės, o kartu pramaišiui. Susigrūsti į gyvenimą. Pono Reilio kelionė, per pastaruosius penkiasdešimt metų karščiausia vasara, orkestro repeticijos, Pento sąsiuvinis violetiniais viršeliais, mirusieji, stovinti Elizabetė, Mormio grožis, pirmoji Pento meilė, milijardai žodžių, paskutinis senojo Andersono atodūsis, Elizabetė vis toje pat vietoje, Džun glamonės, tie, kurie gimė, dienos po dienų, aštuoni šimtai įvairių formų stiklo taurių, šimtai antradienių su humanofonu, žili našlės Abeg plaukai, tikros ir apsimestinės ašaros, dar viena pono Reilio kelionė, pirmas kartas, kai Pekišas tapo senuoju Pekišu, dvidešimt metrų nebylių bėgių, metai po metų, Džun geismas, Mormis daržinėje, liečiamas Stito rankų, inž. Bonečio laiškai, iš troškulio suskeldėjusi žemė, paika Tiktelio mirtis, Pekišas ir Pentas, Pentas ir Pekišas, ilgėjimasis Andersono kalbos, netikėtai į galvą atplūdusi neapykanta, vis geriau tinkantis švarkas, vėl susitikti Džun, Morivaro istorija, tūkstančiai vieno orkestro balsų, maži stebuklai, laukti, kol praeis, prisiminti, kaip sustojo per plauką nuo bėgių galo, silpnybė ir kerštas, pono Reilio akys, Pento akys, Mormio akys, našlės Abeg akys, Pekišo akys, senojo Andersono akys, Džun lūpos. Daug dalykų. Tarsi ilgas laukimas. Kuris, rodos, niekada nesibaigs. Ir gal niekada nebūtų pasibaigęs, jei tas vyras pagaliau nebūtų pasirodęs.

Elegantiškas, sutaršytais plaukais, dideliu rudos odos aplanku. Jis stovi ties Reilio namų slenksčiu, laikydamas rankoje seno laikraščio iškarpą. Pakelia ją prie akių, kažką skaito, paskui prabyla tarsi iš tolo atsklindančiu balsu:

– Ieškau pono Reilio... pono Reilio iš „Reilio stiklo fabriko“.

– Tai aš.

Įsikiša į kišenę laikraščio iškarpą. Padeda aplanką ant žemės. Pažvelgia į poną Reilį, bet ne į akis.

– Aš – Hektoras Horo.

3

Tam tikra prasme viskas prasidėjo prieš vienuolika metų, tą dieną, kai Hektoras Horo – kuris tada buvo vienuolika metų jaunesnis, – sklaidydamas vieną Paryžiaus laikraštį negalėjo nepastebėti neįprastos reklamos, kuriai įmonė „Duprat ir C." patikėjo *Essence d'Amazilly, odorante et antiseptique, Hygiene de toilette* prekybos likimą.

„Be neprilygstamų ponioms teikiamų privalumų, ši esencija turi ir higieninį poveikį, galintį pelnyti pasitikėjimą visų tų, kurie norės įsitikinti jos gydomuoju poveikiu. Nors mūsų esencija neturi galios tarsi jaunystės eliksyras nutrinti gyvenimo metų, tačiau, be kitų privalumų, ji turi – mūsų manymu, dar tinkamai neįvertintą – savybę atkurti buvusį žavesį to tobulo mechanizmo, Kūrėjo šedevro, kuris dėl savo dailumo, tyrumo ir formų grakštumo yra nuostabus gražiausios žmonijos dalies papuošalas. Jei ne mūsų lemtingas atradimas, šis papuošalas, toks pat brangus kaip ir subtilus, dėl trapaus savo paslėptų formų grakštumo primenantis švelnų gėlės žiedą, kurį pakanda pirmosios šalnos, liktų tik trumpalaikis grožio tvykstelėjimas, kuriam praėjus būtų lemta užgesti nuo pragaištingo ligos dvelkimo, varginančio žindymo ar bręstančiai krūtinei pražūtingo korseto. Mūsų D'Amazilly esencija, sukurta išskirtinai ponioms, tenkina pačius būtiniausius ir intymiausius jų tualeto poreikius".

Tvirtu Hektoro Horo įsitikinimu, tai buvo literatūra. Šito teksto tobulumas jį trikdė. Jis studijavo taiklius įterptinius žodžius, vos įžiūrimą santykinių žodžių seką, rafinuotą būdvardžių vartoseną.

„Bręstančiai krūtinei pražūtingo korseto“: tai buvo poezija. Ypač jį žavėjo tas užburiantis gebėjimas žodis po žodžio aprašyti kokį nors daiktą, kurio vardas būdavo nutylimas. Mažytė sintaksinė katedra, pastatyta ant dorybės pamato. Genialu.

Hektoras Horo savo gyvenime buvo skaitęs nedaug. Bet dar niekada jam neteko skaityti nieko tobulesnio. Todėl jis pasirūpino kruopščiai iškirpti tą popieriaus stačiakampį, kad padėtų jam išvengti lemties, skirtos tam tikrai spausdinto žodžio daliai – išnykti kitos dienos užmarštyje. Taigi jis kirpo jį. Ir kaip tik tada dėl nepaaiškinamo nenumatytų sutapimų žaismo ir atsitiktinės kaimynystės jo akis užkliuvo už pavadinimo, skelbusio, pasakytume, ne pačią įsimintiniausią žinutę:

Svarbus pažangos žingsnis stiklo pramonėje.

O apačioje, smulkesniu šriftu:

Revoliucinis patentas.

Hektoras Horo padėjo žirkles ir pradėjo skaityti. Vos kelios eilutės skelbė, kad žymusis „Reilio stiklo fabrikas“, garsėjantis subtiliais stiklo dirbiniais iškilmingoms progoms, įdiegė naują gamybos sistemą, leidžiančią gaminti plonus (3 mm), gero kvadratinio metro dydžio stiklo lakštus. Sistema užpatentuota pavadinimu *Andersono patentas iš Reilio stiklo fabriko* ir prieinama visiems, kas dėl vienos ar kitos priežasties ja susidomėtų.

Nesunku numanyti, kad tokių asmenų buvo nedaug. Tačiau Hektoras Horo buvo vienas iš to nedaugelio. Jis buvo architektas ir nuo seno puoselėjo labai aiškią mintį: pasaulis būtų daug geresnis, jei namai ir rūmai būtų pastatyti ne iš akmens, ne iš plytų, ne iš marmuro, o iš stiklo. Jis atkakliai laikėsi skaidrių miestų hipotezės. Vakarais savo studijos tyloje aiškiai girdėdavo lietaus barbenimą į stiklo skliautus, kurie turėtų uždengti didžiuosius Paryžiaus *boulevards*. Užsimerkęs galėdavo girdėti triukšmą, uosti kvapus. Tūkstančiuose jo namuose sukauptų popieriaus lapų eskizai ir išsamūs projektai laukė savo valandos, kada galės uždengti stiklu įvairiausias miesto dalis: geležinkelio stotis, turgaus aikštes, gatves, visuomeninius pastatus, katedras... Greta jų kaupėsi skaičiavimai, kuriais Hektoras Horo sie-

kė utopiją paversti tikrove – perdėtai sudėtingi skaičiavimai, iš esmės patvirtinantys pamatinę vieno iš, jo nuomone, pastaraisiais metais svarbiausių tekstų – Arturo Vielio *Apie matematikos bejėgiškumą užtikrinti statinių stabilumą,* Paryžius, 1805 m. – tezę. Teksto, kurio kiti net nelaikė vertu svarstyti.

Tad jei gyveno koks nors žmogus, kurį galėjo sudominti žinutė apie „Reilio stiklo fabriką", tas žmogus buvo Hektoras Horo. Jis vėl paėmė žirkles ir išsikirpo žinutę, įsitikinęs, kad nors menkiausios nuorodos į „Reilio fabriko" adresą stoka patvirtina laikraščių nenaudingumą, ir išskubėjo iš namų ieškoti papildomos informacijos.

Likimas rengia keistus susitikimus. Nenuėjęs nė dešimties žingsnių, Hektoras Horo pajuto, kad pasaulis tarsi nematomai subangavo. Jis sustojo. Kitas būtų pamanęs, jog tai žemės drebėjimas. O jis pamanė, kad tai ir vėl tas prakeiktas šėtonas, siaučiantis jo galvoje pačiomis neįtikėčiausiomis akimirkomis, nepaaiškinamas niekšas, nususęs vaiduoklis, kuris neperspėjęs staiga pripildo jo širdį mirties dvoko, apgaulingas niekingas priešas, apjuokiantis jį prieš pasaulį ir patį save. Dar spėjo paklausti savęs, ar jam pavyktų grįžti namo. Ir griuvo ant žemės.

Atsipeikėjo ant kanapos audinių parduotuvėje *(Pjeras ir Anetė Gajarai, prekybos namai, įkurti 1804 m.),* apsuptas keturių jį stebinčių veidų. Pirmasis priklausė Pjerui Gajarui. Antrasis – Anetei Gajar. Trečiasis – klientui, kuris liko nežinomas. Ketvirtasis veidas priklausė pardavėjai Monikai Brej. Už jo – kaip tik už jo – užkliuvo Hektoro Horo žvilgsnis, užkliuvo visas jo gyvenimas, maža to, užkliuvo jo likimas. Tas veidas nebuvo labai gražus, vėliau tą mielai pripažino ir pats Hektoras Horo. Bet yra laivų, užplaukiančių ant seklumos pačiose keisčiausiose vietose. Todėl ir gyvenimas gali užkliūti už bet kokio veido.

Pardavėja, vardu Monika Brej, pasisiūlė palydėti Horo namo. Šis nesvarstydamas sutiko. Jie kartu išėjo iš parduotuvės. Dar patys to nežinodami kartu žengė į aštuonerius tragedijos, sudužusios laimės, žiaurių priekaištų, kantraus keršto, tylios nevilties metus. Žodžiu, jie ketino susižadėti.

Šių sužadėtuvių istorija – aprėpianti ir trumpą Hektoro Horo progresuojančią dvasinio gyvenimo ir psichikos ištižimo istoriją, ir ją pradėjusio šėtono triumfą – susidėjo iš keleto vertų paminėti epizodų.

Kad ir kaip ten būtų, pirmoji tiesioginė jos pasekmė buvo ta, kad kišenėje liko laikraščio iškarpa apie *Andersono patentą iš Reilio stiklo fabriko*, o kokie nors tyrimai šiuo klausimu nusikėlė į tolimą ateitį. Iškarpa atsidūrė stalčiuje, kur gulėjo ilgus metus. Tiksliau pasakius, brendo po dulkėmis.

Per aštuonerius metus – tiek truko istorija su Monika Brej – pastatyti trys Hektoro Horo suprojektuoti statiniai: vila Škotijoje (mūrinė), pašto stotis Paryžiuje (mūrinė) ir pavyzdinė ferma Bretanėje (mūrinė). Per tą laiką jis pasiūlė šimtą dvylika projektų, iš kurių devyniasdešimt ašuoni skirti stiklo architektūrai. Nebuvo nė vieno konkurso, kuriame nebūtų dalyvavęs. Žiuri nuolat priblokšdavo absoliutus jo pasiūlymų genialumas, ji gerbė jį ir liaupsino, tačiau užsakymus atiduodavo pragmatiškiems architektams. Nors aplink nesimatė nė vieno įgyvendinto, susižavėjimą keliančio jo projekto, svariuose visuomenės sluoksniuose neblėso jo šlovė. Į šią dviprasmišką sėkmę jis atsakydavo dar didesne pasiūlymų ir projektų gausa, vis labiau aukodamasis darbui, trokšdamas susirasti saugų užutėkį, kurio nepasiektų nei sužadėtuvių potvyniai, nei dvasinės ir moralinės audros, kurias panelė Monika Brej turėjo įprotį kelti. Bet paradoksalus dalykas: kuo labiau minėtoji panelė griovė jo sveikatą, tuo didingesni darėsi jo projektai. Jis ką tik buvo baigęs projektuoti trisdešimties metrų aukščio paminklą Napoleonui su vidiniais takais ir apžvalgos aikštele ant didžiulio jo galvą juosusio lauro lapų vainiko, kai ji trečią, bet ne paskutinį kartą pranešė paliekanti jį ir nutraukianti jau pradėtą santuokos procedūrą. Taip pat neatsitiktinis buvo ir tas žiaurus nutikimas, po kurio panelė Monika Brej atsidūrė ligoninėje su gilia žaizda galvoje, sutrukdęs jo jau gerokai pažengusiam projektui – tuneliui po Lamanšu su dar nematyta vėdinimo ir apšvietimo sistema per stiklo bokštus, pritvirtintus prie jūros dugno ir pergalingai

plūduriuojančius jūros paviršiuje, *„panašius į didžiulius pažangos deglus“*. Jo gyvenimas atrodė lyg žirklės su dvejais aštriais, vis labiau vienas nuo kito tolstančiais ašmenimis – genialiu darbu ir stulbinamai varginga kasdienybe. Jie akinamai švytėjo nebylios ligos spinduliuose.

Vieną rugpjūčio pirmadienį žirklės netikėtai susivėrė sausai ir trumpai čekštelėdamos. Tos dienos 17 valandą 22 minutės ponia Monika Brej Horo puolė po traukiniu, kuris prieš šešetą minučių buvo išvykęs iš Lijono stoties pietų kryptimi. Traukinys nespėjo sustoti. Ponios Horo likučiai ne tik išdavė ir taip ne stulbinamą jos grožį, bet ir suteikė nemažai rūpesčių laidojimo biurui „Dangaus ramybė“, kuriam teko subtili užduotis sutvarkyti lavoną.

Hektoras Horo į šią tragediją reagavo stebėtinai nuosekliai. Rytojaus dieną, 11 valandą 15 minučių, jis išbėgo prieš traukinį, prieš šešetą minučių išvykusį iš Lijono stoties pietų kryptimi. Tačiau traukinys spėjo sustoti. Hektoras Horo stovėjo šnopuodamas prieš šaltą juodo garvežio snukį. Abu nejudėjo. Ir tylėjo. Beje, jie nedaug tegalėjo vienas kitam pasakyti.

Kai garsas apie Hektoro Horo bandymą nusižudyti pasklido jam artimuose Paryžiaus sluoksniuose, neviltis buvo lygi visuotiniam suvokimui, jog kažkas panašaus anksčiau ar vėliau turėjo įvykti. Keletą dienų Hektorui Horo plūdo laiškai, kvietimai, išmintingi patarimai ir geranoriški darbo siūlymai. Bet visam tam jis liko visiškai abejingas. Užsidaręs studijoje, lyg apsėstas kruopščiai tvarkė savo brėžinius ir karpė straipsnius iš senų laikraščių, kuriuos katalogavo abėcėlės tvarka pagal temas. Absoliuti šių dviejų dalykų beprasmybė jį ramino. Vien tik mintis apie išėjimą iš namų pažadindavo jo asmeninį šėtoną: jam tereikėdavo pažvelgti pro langą, kad vėl pajustų banguojant pasaulį ir užuostų tą mirties dvoką, po kurio jis paprastai be jokios priežasties nualpdavo. Jis aiškiai jautė, kad jo širdis tokia pat palaikė, kaip apleistas voratinklis. Vienas žvilgsnis – tik vienas žvilgsnis – galėjo ją amžinai sudraskyti. Tad kai vienas turtingas jo draugas, vardu Langlandjeras, pasiūlė jam keliauti į Egiptą – absurdiškas pasiūlymas, – jis suti-

ko. Jam tai atrodė puikus būdas galutinai ją sudraskyti. Galų gale juk tai buvo tik kitoks būdas pulti po važiuojančiu traukiniu.

Šiaip ar taip, šis būdas irgi nesuveikė. Vieną balandžio rytą Hektoras Horo sėdo į laivą, per aštuonias dienas nuplaukiantį iš Marselio į Aleksandriją, bet jo asmeninis šėtonas visiškai netikėtai liko Paryžiuje. Egipte praleistos savaitės buvo tylaus, laikino, tačiau apčiuopiamo sveikimo tarpsnis. Hektoras Horo leido laiką piešdamas paminklus, miestus ir dykumas, kuriuos matė. Jautėsi lyg senovės raštininkas, kuriam patikėta perrašyti ateities kartoms ką tik ištrauktus iš užmaršties šventuosius tekstus. Kiekvienas akmuo buvo žodis. Jis lėtai sklaidė akmeninius prieš tūkstančius metų parašytos knygos lapus ir perrašinėjo. Šio romaus darbo paviršiuje it dulkės ant sustingusio abejotino skonio baldo pamažu kaupėsi jo proto šmėklos. Nepažįstamos šalies kaitroje jam pavyko atgauti dvasios ramybę. Į Paryžių grįžo pilnais lagaminais piešinių, kurių meistriškumas galėjo sugundyti tuos kelis šimtus miesčionių, kuriems Egiptas tebebuvo viena iš fantazijos hipotezių. Grįžo į savo studiją aiškiai suvokdamas, kad nėra nei laimingas, nei pasveikęs. Tačiau jam pavyko vėl tapti žmogumi, gebančiu aiškiai suvokti. Voratinklis, jo širdis, vėl virto pinklėm toms keistoms musėms – mintims.

Tai jam padėjo nelikti abejingam Londono Menų draugijos ir jos pirmininko princo Alberto paskelbtam konkursui suprojektuoti milžiniškus rūmus, kuriuose turėjo įvykti atmintina Pasaulinė technikos ir pramonės gaminių paroda. Rūmai turėjo iškilti Haid Parke ir atitikti keletą esminių reikalavimų: būti vienaaukščiai, mažiausiai 65 tūkstančių kvadratinių metrų dengto ploto, lengvai pastatomi per trumpą laiką, neviršijantys palyginti kuklios pinigų sumos, išsaugantys milžiniškas šimtametes guobas, augančias parko centre. Konkursas buvo viešai paskelbtas 1849 metų kovo 13 dieną. Galutinė projektų pateikimo data – balandžio 8 diena.

Iš dvidešimt septynių dienų, likusių Hektorui Horo, aštuoniolika jis praleido mintimis klajodamas po kažką, ko nė pats nežinojo. Tai buvo ilgas, santūrus brandinimas. Paskui, vieną dieną,

kuri atrodė tokia pat kaip kiekviena kita, jis paėmė nuo stalo naudotą sugeriamąjį popierių ir juodu rašalu pakeverzojo du dalykus: fasado eskizą ir pavadinimą: *Crystal Palace**. Padėjo plunksną. Ir pajuto tai, ką pajunta voratinklis, kurį perkerta kvailos valandų valandas laukto s musės skrydžio trajektorija.

Visą likusį laiką dieną ir naktį dirbo prie projekto. Niekada neįsivaizdavo nieko didingesnio ir nerimastingesnio. Nuovargis ėdė jo protą, nematomas karštligiškas jaudulys gremžė urvus jo brėžiniuose ir skaičiavimuose. Aplink šurmuliavo įprastinis gyvenimas. Jis jo beveik nematė. Vienas gyveno aitrios tylos burbule tik su savo vaizduote ir nuovargiu.

Projektą pateikė paskutiniąją dieną, balandžio aštuntosios rytą. Iš visų Europos kraštų Vertinimo komisija gavo du šimtus trisdešimt tris pasiūlymus. Jiems išnagrinėti reikėjo daugiau nei mėnesio. Pagaliau paskelbti du nugalėtojai. Pirmasis buvo Ričardas Terneris, architektas iš Dublino. Antrasis – Hektoras Horo. Be to, Menų draugija pasiliko sau teisę „pateikti savo projektą, kuriame būtų surinkti patys veiksmingiausi siūlymai iš projektų, kuriuos maloniai pateikė visi gerbiamieji konkurso dalyviai". Citata.

Horo nesitikėjo laimėti. Dabar jis dalyvaudavo konkursuose ne trokšdamas nugalėti, o dėl malonumo gluminti žiuri. Tai, kad tarp daugelio kitų šį kartą pasirinktas būtent jis, akimirkai privertė jį suabejoti, ar tik nebus pateikęs kokios banalybės. Paskui viršų paėmė suvokimas, subrendęs per aštuonerius gyvenimo su Monika Brej (vėliau Monika Horo) metus, jog gyvenimas yra iš esmės nenuoseklus, o galimybė numatyti įvykius – tik iliuzinė paguoda. Suprato, kad *Crystal Palace* projektas nenuklydo, kaip kiti jo projektai, į neįtikėtino rytojaus tuštybę: matė jį atsidūrusį tarp utopijos ir tikros realybės, vos netapusį – netikėtai – apčiuopiamu.

Kito laimėtojo, Ričardo Ternerio, konkurencija jo nejaudino. Kruopštaus architekto iš Dublino projekte buvo tiek daug nesąmonių, jog vien tik vardindamas jas abėcėlės tvarka Horo būtų galėjęs visą naktį užimti Menų draugiją. Jam labiau kėlė

*Krištolo rūmai *(angl.)*.

nerimą nevaldomas įvykių atsitiktinumas, neperregimas biurokratijos neracionalumas, nežinoma Karališkosios šeimos įtaka. Rytojaus dieną, kai jo projektas buvo paskelbtas prestižiniame sostinės žurnale, prie to prisidėjo ir prieštaringi plačiosios visuomenės nuomonių atgarsiai. Piktinantis rūmų originalumas suskirstė žmones į tris grupes, kurias būtų galima apibūdinti trim teiginiais: „Tai aštuntasis pasaulio stebuklas", „Jie kainuos krūvą pinigų" ir „Nesitikėkite, kad jie nesugrius". Savo studijos prieglobstyje Hektoras Horo buvo tvirtai įsitikinęs, kad visi trys teiginiai iš esmės teisingi.

Jis suprato, kad būtina papildoma išmonė, kas nors, kas pagrįstų *Crystal Palace* rūmų tikėtinumą ir suteiktų jiems raminamą tikroviškumo regimybę. Jis ieškojo sprendimo, ir šis atėjo, kaip dažnai nutinka, netikėtai užklupdamas iš už nugaros tada, kai jis keliavo visų paslaptingiausiu atminties keliu. Tai buvo lyg silpnas vėjo gūsis. Iš užmaršties kalėjimų ištrūkęs skersvėjis. Šeši žodžiai: *Andersono patentas iš Reilio stiklo fabriko.*

Kai kurie veiksmai pasiteisina žvelgiant iš metų nuotolio: pavėluotos nuovokos. Bukas laikraščio iškarpų katalogavimas, kuriuo Hektoras Horo siekė užliūliuoti savo pralaimėjimą po susitikimo tarp ponios Horo ir 17 valandos 14 minučių traukinio pietų kryptimi, netikėtai pasirodė turintis prasmę. Iškarpa su žinute apie Andersono patentą tvarkingai gulėjo aplanke, pažymėtame raide K (Keistenybės). Horo paėmė jį ir pradėjo krautis lagaminus. Jis neturėjo jokio supratimo, kur yra „Reilio stiklo fabrikas" ir ar šis vis dar egzistuoja. Ir vis dėlto – tai tik patvirtina faktą, kad tikrovė yra savaip nuosekli, nelogiška, bet veiksminga – po keleto dienų vieninteliame Kvinipeko viešbutyje („Barimerio smuklėje") pasirodė vyriškis su dideliu rudu aplanku ir keistai sutaršytais plaukais. Akivaizdu, kad jis ieškojo kambario apsistoti, ir akivaizdu, kad jis vadinosi Hektoras Horo.

Buvo penktadienis. Tai paaiškina, kodėl Horo, atsigulęs po varginamos kelionės, miegojo mažai ir prastai.

– Vakar vakare čia kažkas griežė ar kas nors panašaus? – paklausė kitą rytą, bandydamas nuskandinti galvos skausmą puodelyje kavos.

– Vakar vakare repetavo orkestras, – atsakė Feris Barimeris, kuris buvo ne tik smuklės savininkas, bet ir humanofono žemiausioji *fa diez*.

– Orkestras?

– Taip.

– Atrodė, kad jų buvo ne mažiau nei septyni.

– Ne, tik vienas.

– Ar jis visada taip griežia?

– Kaip?

Horo išgėrė puodelį.

– Nesvarbu.

„Reilio stiklo fabrikas", kaip jis sužinojo, dar tebegyvavo. Jis stovėjo už poros kilometrų nuo miestelio.

– Bet dabar jis jau ne toks kaip anksčiau, be Andersono.

– Patento Andersono?

– Andersono, senojo Andersono. Jo nebėra. Ir viskas nebe taip kaip kadaise.

Į pono Reilio namus ant kalvos, tiesiai virš stiklo fabriko, jis atvyko Aroldo brikele. Aroldas tuo keliu važiuodavo kasdien.

– Atleiskite, ar galėčiau paklausti?

– Klauskite.

– Tas orkestras... kur griežia miestelyje... ar jis visada taip griežia?

– Kaip?

Aroldas išleido jį prie takelio, vedančio į Reilių namus. Horo norėjo jam sumokėti, bet bergždžiai. Tuo keliu jis važiuojąs kasdien. Tikrai. Na, tuomet ačiū. Nėra už ką. Kildamas akmenimis grįstu taku, vingiuojančiu per laukus, Horo užlipo į Reilių namus, galvodamas, kaip kiekvienas būtų pagalvojęs, kad čia turėtų būti gražu gyventi. Visur aplink jis matė akivaizdų kuklios ir tvarkingos gamtos grožį. Tik vienas dalykas akimirkai jį sutrikdė, vienas vienintelis: „Keista vieta statyti paminklus garvežiui", pagalvojo. Ir nuėjo toliau.

Prie namų durų atsidūrė kaip tik laiku, kad pamatytų, kaip jos atsiveria ir pro jas išeina vyriškis. Gal keturiasdešimtmetis. Aukš-

tas, tamsiaplaukis, keistų akių. Su randu nuo kairiojo smilkinio iki pasmakrės. Horo pasijuto užkluptas nepasirengęs. Iš kišenės išsitraukė laikraščio iškarpą: kuo, po galais, jis vardu – Beilis, Barlis, Ralis, ne, Reilis, taip, Reilis.

– Ieškau pono Reilio... pono Reilio iš „Reilio stiklo fabriko".

– Tai aš, – šypsodamasis atsakė vyriškis su ilgu randu ir keistomis akimis.

Horo įsikišo iškarpą į kišenę, padėjo ant žemės didįjį odos aplanką, nukreipė žvilgsnį į stovinčio prieš jį žmogaus akis. Ir dar prieš pasiekdamas tas keistas akis, tarė:

– Aš – Hektoras Horo.

Pirmiausia jie pavalgė. Stalo ovalas, lėkštės auksuotais pakraštėliais, lininė staltiesė. Ponas Reilis mokėjo gražiai kalbėti. Peiliu sustumdavo į vieną liniją duonos trupinius, pabirusius prie lėkštės, paskui išsklaidydavo juos pirštais, kad vėl surikiuotų į kaskart vis ilgesnę eilę. Kažin kur tai išmoko. Greta jo sėdėjo moteris, vardu Džun. Horo pagalvojo, kad ji apsirengusi lyg mergaitė. Taip pat pagalvojo, kad tokios gražios mergaitės dar niekada nėra matęs. Jam patiko, kaip ji kalba: galėjo žiūrėti į jos lūpas nepasirodydamas nemandagus. Ji paklausė apie Paryžių. Norėjo žinoti, ar jis didelis.

– Pakankamai, kad pasiklystum.

– O gražus?

– Jei galų gale randi kelią grįžti – taip... labai gražus.

Prie stalo dar sėdėjo berniukas. Jis buvo pono Reilio sūnus, vardu Mormis. Nepratarė nė žodžio. Valgė lėtais, gražiais judesiais. Horo negalėjo suprasti, kodėl jo oda kaip mulato – nei pono Reilio, nei Džun oda nebuvo juoda. Užtat, akimirką susidūrus akims, suprato, kas keista buvo jo tėvo akyse: jos atrodė nustebusios. Absoliučios ir tobulos nuostabos kupiname Mormio žvilgsnyje, tiesiame ir nesudrumstame, slypėjo tai, kas pono Reilio akyse buvo tik užuomina. Matyt, taip jau yra su vaikais, pamanė Horo: jie gimsta jau turėdami tą, ką jų tėvuose gyvenimas paliko tik pusiau pažymėtą. Jei kada turėsiu sūnų,

tarė sau Horo kruopščiai pjaustydamas ploną mėsos gabalėlį mėlynių padaže, jis gims beprotis.

Jie baigė valgyti ir pakilo nuo stalo. Visi, išskyrus Mormį, kuris vis dar sriubčiojo sultinį ir nežinia kiek dar ketino užtrukti. Džun paliko juos vienus.

– Kurią nors dieną jums reikėtų atvykti į Paryžių... – tarė jai Horo atsisveikindamas.

– Ne... nemanau, kad turėčiau. Tikrai.

Tačiau pasakė tai linksmai. Reikia tik įsivaizduoti, kaip skamba pasakyta linksmai. „Ne... nemanau, kad turėčiau. Tikrai". Būtent taip.

– Trys šimtai penkiasdešimt metrų?

– Taip.

– Penkios trijų šimtų penkiasdešimties metrų ilgio ir trisdešimties metrų aukščio navos.

– Teisingai.

– Ir visa tai... iš stiklo.

– Iš stiklo. Geležis ir stiklas. Nė gramo akmens ar molio, nieko.

– Ir jūs tikrai manote, kad pastatas stovės?

– Na, tam tikra prasme tai priklauso nuo jūsų.

Hektoras Horo ir ponas Reilis vienas prieš kitą, tarp jų – stalas. Ant stalo – lapas popieriaus, metro ilgio ir šešiasdešimties centimetrų pločio. Ant lapo – *Crystal Palace* projektas.

– Nuo manęs?

– Na, tarkim, nuo *Andersono patento iš Reilio stiklo fabriko*... Matote, akivaizdu, kaip sudėtinga pastatyti tokią milžinišką... pavadinkime, stiklo katedrą. Konstrukcijų ir finansų problemos. Stiklas privalo būti labai lengvas, kad atraminės konstrukcijos jį išlaikytų. O kuo jis bus plonesnis, tuo mažiau prireiks žaliavos ir tuo mažiau bus išleista pinigų. Štai kodėl jūsų patentas toks svarbus. Jei jūs tikrai galėsite pagaminti tokius stiklo lakštus, kokie aprašyti šioje laikraščio iškarpoje, man pavyks pastatyti *Crystal Palace*...

Ponas Reilis pažvelgė į pageltusį lapelį.

– Trijų milimetrų storio ir kvadratinio metro dydžio... taip, daugiau ar mažiau panašu... Andersonas manė, kad galima pagaminti ir didesnius... bet tai reikštų, jog norint gauti vieną gerą, reikėtų pagaminti keturis ar net penkis. Šiuo atveju galėtume tikėtis išsaugoti vieną iš dviejų... maždaug...

– Kas tas Andersonas?

– Na, dabar Andersonas jau niekas. Bet kadaise jis buvo mano draugas. Buvo teisingas žmogus ir išmanė viską apie stiklą. Viską. Būtų galėjęs pagaminti bet kokį daiktą... net didžiulius burbulus, jei tik būtų panorėjęs ar turėjęs laiko.

– Burbulus?

– Taip, stiklo burbulus... milžiniškus... bet tai tik mūsų istorija, jo ir mano... nesusijusi su stiklo lakštais ir visu kitu... nesvarbu.

Hektoras Horo nutilo. Ponas Reilis nutilo. Virš *Crystal Palace* projekto sklandė tyla. Rūmai atrodė lyg milžiniškas šiltnamis su trim didžiulėmis guobomis viduje. Atrodė tikrų tikriausia nesąmonė. Bet reikėjo juos įsivaizduoti su tūkstančiais žmonių viduje, didžiuliais vargonais gilumoje, fontanu, mediniais *tapis roulant** ir iš visų pasaulio kraštų atkeliavusiais daiktais – laivų dalimis, keistais išradimais, egiptietiškomis statulomis, garvežiais, povandeniniais laivais, įvairių spalvų audiniais, neįveikiamais ginklais, nematytais gyvūnais, muzikos instrumentais, sienas dengiančiais paveikslais, vėliavomis, krištolu, papuošalais, skraidyklėmis, kapais, ežeriukais, plūgais, gaubliais, gervėmis, dantračiais, karilionais. Reikėjo įsivaizduoti triukšmus, balsus, garsus, kvapus, tūkstančius kvapų. O svarbiausia – šviesą, šviesą, kuri sklistų ten viduje... Ten viduje, kaip niekur kitur pasaulyje.

Horo pasilenkė prie brėžinio.

– Žinote... kartais pagalvoju... pagalvoju, kad kai viskas bus pastatyta, o paskutinis darbininkas atliks paskutinį darbą, paprašysiu visus išeiti... visus, įeisiu pro čia, vienas, ir liepsiu uždaryti visas duris. Nesigirdės nė menkiausio triukšmo, nieko.

*Konvejeris, judantis kilimas *(pranc.)*.

Tik mano žingsniai. Aš lėtai eisiu į *Crystal Palace* vidurį. Lėtai, metras po metro. Ir jei pasaulis nepradės siūbuoti aplink mane, galų gale ateisiu štai čia, po guobomis, ir sustosiu. O tuomet... ta, būtent ta vieta, pagaliau, žinau tai, bus toji vieta, kur turėjau atvykti. Iš toli, iš bet kur, aš visą laiką ėjau ten, į tą kvadratinį metrą medžio, pakloto po didžiule stiklo taure. Ten, tą dieną, aš būsiu priėjęs savo kelio galą. Paskui... viskas, kas nutiks paskui... jau bus nesvarbu.

Pono Reilio žvilgsnis sustojo ties ta vieta, po trimis milžiniškomis guobomis. Jis nieko neatsakė, nes galvojo apie tame taške stovintį vyrą sutaršytais plaukais, be galo pavargusį ir neturintį kur daugiau eiti. Paskui prabilo.

– Gražus vardas.

– Koks?

– *Crystal Palace*... Gražus vardas... senajam Andersonui būtų patikęs... visa tai senajam Andersonui būtų patikę... jums jis būtų padaręs gražiausius stiklo lakštus, kokius tik galima padaryti... tokiems dalykams jis buvo genialus...

– Ar tai reikštų, kad be jo tų stiklo lakštų jūs man nepagaminsite?

– O, ne, ne tai norėjau pasakyti... aišku, mes galėsime juos pagaminti... trijų milimetrų storio, gal net plonesnius... taip, manau, galėsime juos pagaminti, tik norėjau pasakyti, kad... su Andersonu viskas būtų buvę kitaip... bet... ne tai svarbiausia. Galite mumis pasitikėti. Jei jums reikia tokių stiklo lakštų – gausit juos. Tik norėjau žinoti... kur tos vietos, kuriose jie bus įstatyti?

– Kur jie bus įstatyti? Na, visur.

– Kur visur?

– Visur... suprantate, viskas iš stiklo. Sienos, stogas, transeptas, ketverios didelės durys... viskas iš stiklo...

– Norite pasakyti, kad visa tai stovės iš trijų milimetrų storio stiklo?

– Ne visai taip. Pastatą laikys plieninės konstrukcijos. O stiklas padarys visa kita.

– Visa kita?

– Taip... sakykime... stebuklą. Stiklas bus kaip stebuklas, kaip magija... Įeiti į patalpas ir pasijusti, lyg išeitum laukan... Būti saugiam viduje ir netrukdomam žiūrėti kur tik nori, į tolį... Kartu lauke ir viduje... prieglobstyje ir laisvėje... štai kur stebuklas, ir jį padaro stiklas, tik stiklas.

– Bet jo reikės labai daug... kad visa tai uždengtum, reikės beprotiškai daug stiklo lakštų...

– Devynių tūkstančių. Maždaug devynių tūkstančių. Tai reiškia, kad jų reikia pagaminti dvigubai daugiau, tiesa?

– Taip, panašiai. Kad išsaugotum devynis tūkstančius lakštų, jų reikės pagaminti mažiausiai dvidešimt tūkstančių.

– Žinote, dar niekas nėra padaręs nieko panašaus.

– Žinote, dar niekam nebuvo atėjusi į galvą tokia keista mintis.

Jiedu kiek patylėjo, vienas prieš kitą, kiekvienas su sava patirtimi.

– Pone Reili, ar jums pavyks?

– Man – taip. O jums?

Horo nusišypsojo.

– Kas žino...

Dabar jie buvo stiklo fabrike ir apžiūrinėjo krosnis, stiklą ir visa kita. Vaikštinėjo po jį, kai Hektoras Horo staiga pradėjo blykšti ir ieškoti atramos, kur galėtų atsišlieti. Ponas Reilis pamatė, kaip jo veidą išpila prakaitas. Jam iš burnos pasigirdo tyli, regis, iš labai toli atsklindanti aimana. Tačiau ne taip, kaip šaukiamasi pagalbos. Tai buvo paslaptingo mūšio aidas. Slapto mūšio. Todėl niekam nekilo minties prie jo prieiti. Kai kurie darbininkai sustojo. Ponas Reilis sustojo, ir visi nejudėdami liko stovėti per kelis žingsnius nuo to vyro, kuris – buvo aiškiai matyti – grūmėsi paslaptingoje, asmeniškoje dvikovoje. Grūmėsi jis ir kažkas, kas graužė jį iš vidaus. Kiti čia nieko negalėjo padaryti. Kad ir kur būtų, tokią akimirką Hektoras Horo visada būna vienas.

Tai truko tik keletą akimirkų. Be galo ilgų.

Paskui iš Hektoro Horo gerklės išsiveržė dusli aimana, o akyse suspindo baimė. Jis išsitraukė iš kišenės didelę, juokingą raudoną nosinę ir nusišluostė kaktą.

– Aš nebuvau nualpęs, tiesa?

– Ne, – atsakė ponas Reilis, pagaliau prieidamas ir paduodamas jam ranką.

– Dabar jau daug geriau, nesijaudinkite... aš ištversiu... man jau daug geriau.

Aplink vis dar tvyrojo tyla, ji sklandė ore lyg muilo burbulas.

– Apgailestauju... atleiskite... atleiskite.

Hektoras Horo priešinosi, bet galų gale leidosi įkalbamas pasilikti nakčiai. Išvyksiąs rytoj ryte, jam nedera leistis į tokią sunkią kelionę po to, kas jau nutiko. Kambarį jam paskyrė su vaizdu į vaismedžių sodą. Baltos ir geltonos spalvos sienų apmušalai, nedidelė lova su nėriniuotu baldakimu. Kilimas, veidrodis. Saulė tekėjo tiesiog prieš jo langus. Tai buvo gražus kambarys. Džun pastatė ant stalo puokštę gėlių. Baltų. Gėlių.

Verandoje, dilgiame vakaro ore, ponas Reilis klausėsi Hektoro Horo pasakojimo apie sustingusį Egiptą.

Jis pasakojo tyliai. Labai tyliai. Staiga nutilo ir, pasisukęs į poną Reilį, sušnibždėjo:

– Koks buvo mano veidas?

– Kada?

– Ten, stiklo fabrike, šią popietę.

– Siaubo apimto žmogaus veidas.

Hektoras Horo tai žinojo. Jis puikiai žinojo, koks buvo jo veidas. Tą popietę stiklo fabrike ir visus kitus kartus.

– Kartais sakau sau, kad visa ši stiklo istorija... ši *Crystal Palace* ir visų mano projektų istorija... suprantate, kartais sakau sau, kad tik tokį siaubo kankinamą žmogų, kaip aš, galėjo apsėsti panaši manija. Pažvelgus giliau, ten nieko nėra... baimė, tik baimė... Suprantate? Tai stiklo magija... apsaugoti neįkalinant... būti patalpoje ir galėti žiūrėt į visas puses, būti po stogu ir matyti dangų... jaustis viduje ir lauke vienu metu... gudrybė, nie-

ko kito, kaip tik gudrybė... jei ko nors norite, o kartu bijote, tereikia per vidurį pastatyti stiklą... tarp jūsų ir to daikto... galėsite prieiti kuo arčiausiai, o kartu likti saugus... Nėra kitos išeities... aš uždengiu dalį pasaulio stiklu, nes taip galiu išsigelbėti... ten viduje pasislepia troškimai... apsisaugodami nuo baimės... nuostabus ir skaidrus urvas... Ar jūs tai suprantate?

Gal ponas Reilis tai suprato. Tarė sau, kad traukinio langai irgi iš stiklo. Svarstė, ar tai susiję, bet, šiaip ar taip, jie buvo iš stiklo. Galvojo apie tą vieną vienintelį kartą gyvenime, kai buvo tikrai išsigandęs. Galvojo, jog niekada nė neįsivaizdavo, kad turėtų ieškoti kokio nors prieglobsčio savo troškimams. Jie kirbėjo jo galvoje, ir tiek. Jie buvo ten. Ir viskas. Tačiau jis visa tai suprato, taip, kažkaip turėjo tai suprasti, jei pagaliau atsakydamas tarė:

– Pone Horo, žinote, ką jums pasakysiu? Esu laimingas, kad einant į tą vietą po guobomis, krištolo rūmų viduryje, jums teko pasukti pro čia. Ir ne dėl stiklo lakštų ar pinigų... ne tik dėl to... o dėl to, koks esate. Jūs pučiate labai didelius ir labai keistus stiklo burbulus. Gražu pažvelgti jų vidun. Tikrai.

Horo išvažiavo ankstyvą kitos dienos rytą. Buvo atgavęs laimingo, pasitikinčio, susitvardančio architekto išvaizdą. Dar sykį įsitikinęs, kad jo siela nepažįsta tarpinės būsenos tarp pergalės ir pralaimėjimo. Su ponu Reiliu aptarė visas tiekimo *Crystal Palace* detales: kiekį, kainą, pristatymo terminus. Grįžo į Paryžių su švietalu, kuriuo ketino numušti žmonių skepticizmą.

Ponas Reilis palydėjo jį iki kelio, kur jau laukė Aroldas. Aroldas pro ten pravažiuodavo kasdien. Jam nieko nereiškė valandėlę stabtelėti ir palaukti, kol įsės tas keistas ponas sutaršytais plaukais. Tikrai. Tuomet ačiū. Nėra už ką.

– Komitetas turėtų apsispręsti per šešiasdešimt dienų. Gal užtruks kiek ilgiau. Bet po trijų mėnesių tikrai turėsime atsakymą.

Jie stovėjo vienas prieš kitą, tuo tarpu Aroldas, sėdėdamas brikelėje, demonstravo vieną geriausių savo gebėjimų: tarsi jo čia nė nebūtų.

– Horo, sakykite, ar galiu jūsų kai ko paklausti?

– Be abejo.

– Kokia tikimybė, kad mes laimėsime... norėjau pasakyti... kad jūs laimėsite?

Horo nusišypsojo.

– Manau, aš negaliu pralaimėti.

Įkėlė krepšį į brikelę, atsisėdo greta Aroldo, akimirką padvejojo, paskui pasisuko į poną Reilį.

– O aš ar galiu jūsų kai ko paklausti?

– Be abejo, galite, – atsakė ponas Reilis automatiškai pakeldamas ranką prie veidą kertančio rando.

– Kam šovė į galvą mintis ana ten pastatyti paminklą geležinkeliui?

– Tai ne paminklas.

– Ne?

– Tai tikras garvežys.

– Tikras garvežys? O ką jis ten veikia?

Ponas Reilis buvo praleidęs naktį skaičiuodamas, kryžmindamas krūvas skaičių su mintimis apie dvidešimtį tūkstančių stiklo lakštų.

– Nejau nematyti? Ketina išvažiuoti.

KETURI

1

„... Kaip galima sakyti „atsitiktinai"?.. tu tikrai tiki, kad kas nors įvyksta „atsitiktinai"? Ar aš turėčiau tikėti, kad mano koja girgžda atsitiktinai? Arba mano ūkis ir tas vaizdas, ir šitas takelis... arba tai, ką jaučiu naktį, kai neužmiegu, visą naktį... tuo keliu išėjo Merė... nebegalėjo tverti ir vieną dieną išėjo... pasirinko tą takelį ir išėjo... suprantama, nebegalėjo manęs pakęsti... nepakeliamas gyvenimas ir... turėčiau guostis ir tikėti, kad „atsitiktinai" tapau nepakeliamas, o Merė buvo graži... ne pasakiškai graži, bet graži... kai per šventes šokdavo ir šypsodavosi, vyrams atrodydavo graži... jie taip manydavo... bet aš tapau nebepakenčiamas, tikra teisybė... kasdien vis labiau tai suvokdavau, bet nieko negalėjau padaryti... tai man užlipo per koją ir pamažu ėmė mane pūdyti iš vidaus... esu tikras, kad viskas prasidėjo nuo istorijos su koja... anksčiau toks nebuvau... anksčiau mokėjau gyventi, bet paskui... nebeištvėriau... ar dėl to turėčiau savęs nekęsti? Taip turėjo atsitikti ir taip atsitiko... ir gana... panašiai, kaip ta istorija... ir šiuo atveju kas nors galėtų pasakyti „tai atsitiktinumas", bet ką tai reiškia? Ar tai ką nors reiškia?.. našlė Abeg puikiai tai žinojo, ji tuo tikėjo, tai nebuvo atsitiktinis dalykas, tai buvo likimas, visiškai kas kita... ir Pentas tai suprato... tu man pasakysi, kad švarkas – nesąmonė ir beprotiška grįsti savo gyvenimą laukiant, kol priaugsi iki švarko dydžio... bet juk tai tas pat, švarkas ar sutraiškyta koja, ar arklys, kuris išprotėja ir pasiunčia tave į aną pasaulį... likimas žaidžia su tuo, kas jam pasitaiko po ranka... taip pat ir su niekniekiais, jei nieko kito nėra... Pentas turėjo

savo švarką ir nieko kito... sakau, kad ji, našlė Abeg, pasielgė teisingai... Ir nemanyk, jog nesielvartavo... sielvartavo, ir dar kaip... bet kai švarkas pasidarė tinkamo dydžio, tapo aišku, kad Pentui reikės išvažiuoti... / Našlė Abeg pakelia galvą nuo kriauklės, pakelia ją tik akimirkai, kad šūkteltų Pentui, kur, po velnių, buvo visą naktį, bet neprataria nė žodžio, nes jos akyse atsispindi įeinančio vaikino juodu švarku vaizdas. Kaip nulietu. Kas žino, kada švarkas tampa kaip nulietas, kas žino, kodėl paveikslas nebeišlaiko ir krinta, ar kodėl ilgus metus nejudantis akmuo apsisuka aplink save. Šiaip ar taip, jis buvo kaip nulietas. Ir našlė Abeg negalėjo pratarti nė žodžio, tik jautė viduje šėlstant jaudulį, susijusį su baime, džiaugsmu, nuostaba ir tūkstančiais kitų dalykų. Ji vėl palenkia galvą virš kriauklės ir žino, jog tai – pirmasis naujo gyvenimo mostas. Ir paskutinis. /...jis turėjo išvažiuoti į sostinę, toks buvo jo likimas... iš Kvinipeko... kartą ir visiems laikams... ne todėl, kad būtų pasirinkęs, ne... todėl, kad toks buvo jo likimas... kad ir koks būtų buvęs jo pasirinkimas, jis turėjo važiuoti į sostinę ir išvažiavo... ir manau, kad tai buvo teisinga... Pekišas vieną dieną irgi sakė man „tai buvo teisinga"... taip, jis mylėjo tą vaikiną... jie visą laiką vaikštinėdavo kartu, tik pamanykit, kai kas net ėmė juos apkalbėti... Pekišas ir Pentas, Pentas ir Pekišas... visokias bjaurystes, tikrai, visaip šaipėsi, tie kvailiai... o jie tebuvo draugai... juk čia nieko blogo... Pentas net neturėjo tėvo... o Pekišas... jis neturėjo nieko, nė nežinojo, iš kur atėjęs, vieni sakė, kad jis – buvęs kalinys, tik pamanykite... Pekišas kalinys... tam reikėjo lakios vaizduotės... jis nė musės nebūtų galėjęs nuskriausti... gyveno viena tik muzika... ji tikrai laikė jį apsėdusi, turėjo jai gyslelę... tas tai taip... tik įsivaizduokite, kai Pentas nusprendė išvažiuoti... taigi... Pentas nutarė išvažiuoti, o tuomet Pekišas jam pasakė „išvažiuok per šventą Lauryną", žinote, tą dieną vyksta šventė, švento Lauryno šventė, „išvažiuok per šventą Lauryną, po šventės, palauk, paklausyk orkestro, o paskui išvažiuok", taip jam pasakė... norėjo, kad Pentas dar kartą pasiklausytų orkestro, suprantate? Norėjo su juo taip atsisveikinti prieš išvažiuojant... ir tuomet sugalvojo nepaprastai gražų dalyką...

žinau, nes ir aš tą dieną griežiau... sugalvojo nepaprastai gražų dalyką... žinai, jis niekada nekūrė muzikos, noriu pasakyti, savo muzikos... Pekišas žinojo visas pasaulio muzikas ir pritaikydavo jas mums, pakeisdavo jas, būtent, bet... tai būdavo kitų muzika, supranti?.. o tąkart jis mums pasakė, šitą muziką sukūriau aš... taip paprastai, prieš pradėdamas repetuoti tyliai pasakė „šitą muziką sukūriau aš“ / Pekišas sėdi prie fortepijono, jis užšovė durų sklendę, laiko sudėjęs rankas ant kelių, žiūri į klavišus. Akys laksto nuo vieno klavišo prie kito, lyg sekdamos šokinėjantį svirplį. Valandų valandas. Jis nepaliečia nė vieno klavišo, jam gana žiūrėti. Nesuskamba nė viena nata, jos visos jo galvoje. Valandų valandas. Paskui užveria dangtį, atsistoja ir išeina. Mato, kad jau naktis. Grįžta į kambarį. Eina miegoti. / ...iš tiesų tai nebuvo tik viena melodija, jis jų sukūrė dvi, ir tai šioje istorijoje gražiausia... kai kuriuos dalykus tik jis tegalėjo sugalvoti... padalijo orkestrą pusiau ir viską atitinkamai sutvarkė... vienas orkestras žingsniavo iš kairiojo miestelio krašto grodamas vieną melodiją, o kitas žingsniavo iš priešingo miestelio krašto grodamas visai kitą melodiją... supranti?.. jie turėjo susitikti pusiaukelėje ir grodami žingsniuoti toliau, tiesiai, iki miestelio galo... pirmasis ateidavo ten, iš kur išėjo antrasis orkestras, ir atvirkščiai... sudėtingas dalykas... reginys... daugybė žmonių atvyko jo pažiūrėti... net iš gretimų miestelių... visi sustojo išilgai gatvės, kad pamatytų tą keistenybę... tokių dalykų kasdien nepamatysi... švento Lauryno šventė... aš jos lengvai neužmiršiu... niekas jos lengvai neužmirš... ir šeimininkė taip sakė, „buvo nuostabu“, sakė... ir pagyrė mane „tu puikiai grojai, Kupertai“, taip... ji atėjo į šventę viena, norėjau pasakyti, viena su Mormiu, nes ponas Reilis paskutinę akimirką nusprendė likti namie... vis tie geležinkelio reikalai... darbai, kuriuos reikėjo prižiūrėti... o paskui kažkas atsitiko, nežinau, atrodo, jis gavo telegramą ir pasakė Džun, kad negali eiti, kažkas turi atvažiuoti... gal kas nors dėl geležinkelio, nežinau, niekas nežino, kur jis gavo visus tuos pinigus, kad Elizabetė išvažiuotų... bet jis sakydavo „su stiklu galima daryti stebuklus ir vieną iš jų kaip tik ketinu padaryti“... niekad gerai nesupratau... / Ponas Reilis gavo telegramą,

tik vieną eilutę: *Viskas nuspręsta, atvykstu rytoj. Pasirašyta: H.H.* Rytoj bus didi diena, tarė ponas Reilis. Džun nežino, apsivilkti raudonąją ar geltonąją suknelę. Šventas Laurynas. Kiekvienais metais vyksta švento Lauryno šventė. Atvyksta ponas Horo, galvoja ponas Reilis žvelgdamas į pievą, kur tiesia bėgius, vieną po kito, vieną juostą po kitos. Keistas dviejų bėgių artumas. Žinojimas, kad jie niekada nesusitiks. Užsispyrimas, su kuriuo bėga vienas greta kito. Visa tai jam kažką primena. Bet nežino, ką. / ...ponas Reilis iš stiklo darė stebuklus, o Pekišas juos darė su muzika, taip jau buvo... tik aš nedariau stebuklų... nei anksčiau, kai dar turėjau sveiką koją... paskui... leidau viskam tekėti sava vaga... ir atsitiktinumas čia niekuo dėtas... tu tuo tiki, bet tu esi jaunas, ką gali apie tai išmanyti... viskas tiksliai numatyta... čia pono Reilio tiesa... kiekvienas turi savo bėgius priešais save, nesvarbu, mato jis juos ar ne... manieji atvedė mane į Triniterio mugę kaip tik tą dieną... buvo tūkstančiai dienų ir mugių... bet aš kaip tik tą dieną atvažiavau į Triniterį, per mugę... kad nusipirkčiau didelį lenktinį peilį, gražų didelį lenktinį peilį... dar norėjau nusipirkti skrynią, žinai, vieną iš tų skrynių, kokios kartais stovi namuose, prikištos visokiausio šlamšto... bet niekaip negalėjau rasti tinkamos, todėl rankoje laikiau tik lenktinį peilį, kai minioje pamačiau Merę... vieną... jau daug metų jos nemačiau... nieko apie ją negirdėjau... o dabar ji buvo ten... nedaug tepasikeitusi... tai buvo Merė... pasakykite, kuo čia dėtas atsitiktinumas... kas čia galėtų būti atsitiktinio... viskas buvo gerai suplanuota... aš su lenktiniu peiliu rankoje ir Merė, po daugelio metų, išdygusi prieš mane... aš nelinkėjau jai pikta... būčiau priėjęs prie jos ir taręs „sveika, Mere“, būtume pasikalbėję... gal nuėję ko nors išgerti... bet mano rankoje buvo lenktinis peilis... niekas nenori to suprasti, bet taip buvo... ką aš galėjau padaryti... jei rankoje būčiau turėjęs gėlių, gal tą dieną mudu su Mere vėl būtume pradėję gyventi kartu... bet ten buvo lenktinis peilis... kas gali būti aiškiau... tokius bėgius pamatytų ir aklas... tai buvo mano bėgiai... atvedė mane per žingsnį nuo Merės, minioje, ji dar spėjo mane pamatyti, paskui peilis perskrodė jai pilvą, lyg gyvuliui... kraujo jūra... riks-

mas, jis vis dar skamba man ausyse, tokio riksmo niekad nebuvau girdėjęs... jis irgi... jis irgi ilgus metus tik ir laukė manęs... riksmas gali laukti tavęs metų metus, paskui vieną dieną atvažiuoji, o jis laukia, punktualus, baisus... viskas, viskas taip... viskas, ką sutinki, jau seniai laukia tavęs... tai tinka ir tau, gal manai, kad ne? ir šitas šlykštus kalėjimas... visi stovi prie bėgių, laukdami, kol aš atvažiuosiu...

Atvažiuosiu... atvažiuosiu... Pasakykite manęs laukiančioms kartuvėms, kad greit ir pas jas atvažiuosiu. Dar viena naktis, ir joms nebeteks ilgiau laukti".

2

Per žemę, žemė sausa, ruda, kieta. Ji sugėrė saulę, gėrė ją ištisas valandas, nutrindama nakties lietų, žaibus, griausmus. Taip baigiasi ir baimės, jos išgaruoja. Ant žemės truputis dulkių, beveik sustingusių. Nėra vėjo, kuris galėtų jas nešioti. Žmonės keistai rūpestingai ištrynė arklių kanopų atspaudus ir ratų vėžes. Visa gatvė lyg rudas žemės biliardo stalas.

Gatvė trisdešimties žingsnių pločio. Ji skiria miestelį pusiau. Šiapus gatvės. Anapus gatvės. Gatvės ilgis tūkstantis žingsnių, pradedant skaičiuoti nuo pirmojo namo ir baigiant ties paskutiniojo namo kampu. Tūkstantis normalių žingsnių. Normalaus žmogaus, jei toks yra.

Tolimajame kairiame gatvės gale – kairiame žvelgiant į šiaurę – stovi dvylika žmonių. Dvi eilės po šešis žmones. Jie laiko rankose keistus instrumentus. Vieni mažus, kiti didelius. Nė vienas nejuda. Aišku, žmonės, ne instrumentai. Ir žiūri prieš save. Galbūt ir į save.

Tolimajame dešiniame gatvės gale – dešiniame žvelgiant į šiaurę – stovi kiti dvylika žmonių. Dvi eilės po šešis žmones. Jie laiko rankose keistus instrumentus. Vieni – mažus, kiti – didelius. Nė vienas nejuda. Aišku, žmonės, ne instrumentai. Ir žiūri prieš save. Galbūt ir į save.

Tūkstantyje gatvės žingsnių, skiriančių dvylika žmonių kairėje nuo dvylikos žmonių dešinėje, nėra nieko, visiškai nieko. Nes žmonės – žmonės čia ne atsitiktiniai praeiviai, o dešimčių dešimtys žmonių, kurie kartu sudaro šimtus žmonių, tarkime, keturis šim-

tus žmonių, gal daugiau, taigi visas miestelis ir dar atvykusieji iš toliau, kad dabar, šią akimirką, būtų čia...

Tūkstantyje gatvės žingsnių, skiriančių dvylika žmonių kairėje nuo dvylikos žmonių dešinėje, nėra nieko, visiškai nieko. Nes visi žmonės susispaudę tarp gatvės kraštų ir namų fasadų, kiekvienas saugodamasis, nepaisant spūsties ir įtampos, neužlipti ant to, ką dabar, po ilgo ir kruopštaus darbo, jau pilnateisiškai galima pavadinti nuostabiu rudos žemės biliardo stalu. Ir kuo arčiau hipotetiško, o kartu realaus gatvės vidurio taško, ten, kur dvylika žmonių iš kairės reikiamą akimirką – kulminacinę akimirką – susitiks su dvylika žmonių iš dešinės tarsi dviejų rankų pirštai, ieškantys vieni kitų ir susirandantys, tarsi didžiulės muzikinės pavaros dantračiai, kaip rytietiško kilimo siūlai, kaip audros vėjai, kaip dvi vienos dvikovos kulkos...

Ir kuo arčiau tikslaus gatvės vidurio, tuo didesnė spūstis, žmonės grūdasi apie tą svarbiausiąjį tašką, kaip įmanydami arčiau tos nematomos ribos, kur susipins du garsų debesys (neįmanoma įsivaizduoti, kaip tai atrodys), tikra akių, skrybėlaičių, šventinių drabužių, vaikų, senių kurtumo, atvirų krūtinių, kojų, verksmų, blizgančių aulinių, kvapų, kvepalų, atodūsių, nėriniuotų pirštinių, paslapčių, ligų, nepasakytų žodžių, mirkčiojimų, begalinio skausmo, šinjonų, kekšių, ūsų, skaisčių žmonų, užgesusių protų, kišenių, nešvankių minčių, auksinių laikrodžių, laimės šypsnių, medalių, kelnių, apatinių, iliuzijų maišalynė, visa žmonijos universalinė parduotuvė, istorijų koncentratas, į gatvę išsiliejusių gyvenimų raizgalynė (ypač tanki ties tiksliu gatvės vidurio tašku), kaip fonas išskirtiniam garsiniam nuotykiui – pamišimui – vaizduotės pokštui – apeigoms – atsisveikinimui.

Ir visa tai – viskas – skendi tyloje.

Jei pajėgsite tai įsivaizduoti, įsivaizduokite būtent taip.

Begalinė tyla.

Nes visada yra tokia nuostabi tyla, kuri duoda pradžią silpnam arba kurtinančiam trenksmui, kuris vėliau taps neišdildomu prisiminimu. Taigi.

Kaip tik todėl tie dvylika žmonių gatvės pradžioje ir tie dvylika žmonių gatvės gale, ypač tie žmonės, stovi nejudėdami, lyg suakmenėję, kiekvienas laikydamas savo instrumentą. Iki pradžios dar liko akimirka, ir jie stovi ten, atsirėmę vienas į kitą, dar akimirką neturėdami ką daugiau veikti, kaip tik būti pačiais savimi, – siaubinga užduotis – žiauri, nuostabi pareiga. Jei kur nors būtų gerasis Dievas, Jis atpažintų juos, visus ir kiekvieną, žinotų viską apie juos ir jų pasigailėtų. Dvylika vienoje pusėje. Dvylika kitoje. Jie visi – Jo vaikai. Kiekvienas iš jų. Tegonas, grojantis tarsi kokiu smuiku, kuris numirs lediniuose upės vandenyse, Opulsas, grojantis tarsi kokiu būgnu, kuris numirs to nė nesuvokdamas vieną tamsią naktį, kai nešvietė mėnulis, Rjinas, grojantis tarsi kokia fleita, kuris numirs viešnamyje tarp neįtikėtinai bjaurios moters šlaunų, Heidonas, grojantis tarytum kokiu saksofonu, kuris numirs sulaukęs 99 metų, kaip gaila, trūko vienų metų, Kupertas, grojantis tarsi kokia armonika, kuris mirs kartuvėse su savo suknežinta koja, Fitas, grojantis tarsi kokia didžiąja tūba, kuris mirs melsdamas pasigailėti, su į tarpuakį nutaikytu pistoletu, Pikselis, grojantis tarytum kokiu didžiuoju būgnu, kuris numirs net paskutinę akimirką niekam nepasakęs, kur, po paraliais, paslėpė pinigus, Grizas, grojantis tarsi kokiu dvigubu smuiku, kuris mirs iš bado toli nuo savo namų, Momeris, grojantis tarytum klarnetu, kuris numirs burnodamas prieš Dievą, niekingos ligos pergraužtas pusiau, Ladas, grojantis tarytum trimitu, kuris numirs dar jaunas, neradęs tinkamos akimirkos, kad prisipažintų mylintis, Tuaresas, grojantis tarsi kokiu didžiuoju ragu, kuris numirs atsitiktinai per jūrininkų peštynes, niekada nepamatęs jūros, Ortas, grojantis tarytum trombonu, kuris numirs po kelių minučių, kas žino, iš nuovargio ar susijaudinimo plyšus širdžiai, Nanelas, grojantis tarsi kokiais vargonėliais, kuris numirs sušaudytas vietoje knygų prekeivio iš sostinės, kuris nešiojo peruką ir buvo žemesnis už savo žmoną, Bratas, grojantis tarsi kokia fleita, kuris numirs išpažindamas savo nuodėmes aklam kunigui, žmonių laikytam šventuoju, Felsonas, grojantis tarsi kokia arfa, kuris numirs pasikoręs ant vienos iš savo vyšnių, išsirinkęs didžiausią ir gra-

žiausią, Gasas, grojantis tarytum ksilofonu, kuris numirs karaliaus įsakymu, vilkėdamas uniforma, su laišku kišenėje, Lotas, grojantis tarsi kokiu smuiku, kuris numirs tylėdamas, nė nesupratęs kodėl, Karmanas, grojantis tarytum kokiu trimitu, kuris numirs nuo per stipraus „Bilo, Čikagos žvėries“ kumščio, trys šimtai dolerių tam, kas išstovės tris raundus, Vekselis, grojantis tarytum kokiu dūdmaišiu, kuris numirs su nuostaba akyse žiūrėdamas į savo sūnų, nuleidžiantį rūkstantį šautuvo vamzdį bejausmiu veidu, Madas, grojantis tarytum kokiu tamtamu, kuris numirs laimingas, be baimių ar troškimų, Kukas, grojantis tarsi kokiu klarnetu, kuris numirs tą pačią dieną kaip ir karalius, bet nepateks į laikraščius, Jeliteris, grojantis tarytum kokia fisharmonija, kuris numirs gelbėdamas iš liepsnų storulę mergaitę, vėliau išgarsėjusią tuo, kad užkapojo savo vyrą ir užkasė sode, Dudlas, grojantis tarytum kokiu karilionu, kuris numirs nukritęs su aerostatu ant Salimaro bažnyčios, Kudilis, grojantis tarytum kokiu trombonu, kuris numirs kankinęsis visą naktį, tačiau nė nesudejavęs, kad nieko nepažadintų. Visi Jo vaikai, jei tik Dievas kažkur yra. Ir, aišku, visi našlaičiai, vargšeliai, atsitiktinumo įkaitai. Bet ten dar gyvi, beprotiškai gyvi, nepaisant visko, tą akimirką labiau nei kurią kitą, kai visas Kvinipekas užgniaužęs kvapą, o ilgas kelias prieš juos laukia, kad jį išvagotų jų instrumentų garsai, ir tyliai viliasi tapti prisiminimu. Prisiminimu.

Akimirka.

Paskui Pekišas mosteli.

Ir tuomet viskas prasideda.

Jie pradeda groti, dvylika vyrų iš dešinės ir dvylika vyrų iš kairės, ir grodami ima žygiuoti. Žingsniai ir natos. Lėtai. Tie iš kairės eina pasitikti tų iš dešinės, ir atvirkščiai. Garso debesys, plaukiantys virš tūkstančio žingsnių ilgio gatvės, vienintelės tikros Kvinipeko gatvės – tyloje, aišku, tu girdi artinantis priešais lyg audros gausmą, bet daug švelnesnį nei audros, iš kairės atsklinda lyg lengvas šokis, iš dešinės – lyg maršas ar bažnyčios choralas, jie dar toli, girdėti iš toli, taip, užsimerkęs gal galėtum išgirsti juos aiškiai, abu vienu metu, o kartu atskirai, kažkas užsimerkia, kiti stovi įsmei-

gę akis tiesiai prieš save, yra ir tokių, kurie žiūri į dešinę, paskui į kairę, paskui į dešinę, paskui į kairę – tik ne Mormis, jo žvilgsnis sustingęs, – žmonės nežino, kur žiūrėti, tokia tiesa – Mormis jau įsiminė vaizdą, tą, kuris jį užbūrė beveik iškart, dar prieš ilgos tylos akimirką, prieš kažkam prasidedant, žmonių ir žvilgsnių spūstyje jo žvilgsnis galėjo sustoti ties tūkstančiu kitų vietų, bet pagaliau sustojo ties Džun kaklu – žmonės nė nesuvokia, ko turėtų klausytis, tokia tiesa – žmonės leidžiasi, kad juos užgriūtų kerai, tinkamą akimirką jie žinos, ką daryti, tokia tiesa – Džun stovi tiesiai prieš jį, nejudėdama, geltona suknele, be skrybėlaitės, ant sprando susegtais plaukais, akivaizdu, kad taip galėjo nutikti kiekvienam stovinčiam tiesiai už jos, čia pat už jos, kiekvieno žvilgsnis būtų sustojęs ties ta balta oda, kaklo linkiu iki peties, saulės atspindžiu ant jo, ten sustojo Mormio žvilgsnis ir ten pasiliko, nieko nepadarysi, galbūt ir šį kartą jis viso to nepamatys, to, kas lėtai artėja iš dviejų miestelio kraštų, gatve, keldami dulkių debesis, užliedami orą judriais, keliaujančiais, klajojančiais garsais – tas šokis panašus į lopšinę, jis artėja lyg risdamasis, jis padarytas iš nieko, padarytas iš grietinėlės, išsirikiavę jie atrodo lyg kareiviai, šeši priekyje, šeši už jų, tiksliai per tris metrus vienas už kito, šaudydami tylą mediniais, žalvariniais, styginiais ginklais, kuo labiau jie artėja, tuo labiau migla aptraukia akis, o visas gyvenimas susikaupia ausyse, su kiekvienu žingsniu galvoje gimsta vienas didelis šizofreniškas, bet tikslus instrumentas, kaip visa tai vėliau aš papasakosiu namuose? Jie niekada negalės to suprasti / Ortas ne iškart suprato, kas vyksta, tik pajuto, kaip slenka atgal, matė tai akies krašteliu, pamažu jis pradėjo atsilikti nuo savo orkestro, lyg baltas debesis, paliktas dangumi nenumaldomai slenkančios audros, jis laikė rankose savo tromboną ir žingsniavo, bet kažkas įvyko, nes kaip kitaip dabar jis galėtų matyti iš šono priartėjus Kuko klarnetą, žingsniavusį už jo, dabar jis jau buvo visai šalia, Orto trombonas grojo, tik kažkas jame nutrūko, ne trombone, bet Orte / mintyse būtum galėjęs išmatuoti, žingsnis po žingsnio, prarają tarp artėjančių garsų, kaip viskas gali sutilpti vienoje galvoje, kiekvieno galvoje, kai tiksliai gatvės pusiaukelėje abu garsų potvy-

niai susidūrė vienas su kitu, susiliejo vienas su kitu / tiksliai gatvės pusiaukelėje, kur stovėjo Pekišas kartu su kitais žmonėmis, nuleidęs galvą, įsmeigęs į žemę žvilgsnį, juokinga, atrodo, lyg melstųsi, pagalvojo Pentas kitoje gatvės pusėje, su savo juoduoju švarku, tiesiai prieš Pekišą, bet šis žiūri į žemę, juokinga, atrodo, lyg melstųsi / Ortas net neturėjo laiko pasimelsti, jis turėjo ką veikti, pūsti tromboną, o tai ne niekai – jame kažkas trūko, taip jau atsitiko – gal iš nuovargio ar susijaudinimo – jis pradėjo atsilikti, lėtai – vis mažesni žingsniai, bet savaip gražūs – jis pūtė, priglaudęs lūpas prie trombono, nė vienos klaidingos natos, visos teisingos, mokėsi jas diena po dienos, nė karto nesuklydo, bet jos pamažu pradėjo jį išduoti, jos skambėjo toli, taikėsi pabėgti – Ortas žingsniuoja vietoje, nepasislinkdamas pirmyn nė per centimetrą, groja trombonu, neišgaudamas nė vienos natos – didžiulis dvišakas keliaujantis instrumentas atrodo lyg ore sprogstantis burbulas – į orą pasklinda tuštuma / kone trūksta oro, žmonės grūdasi patys to nejausdami, tas dvišakas instrumentas tarsi susiurbia jį lėtai suverdamas savo žnyples, kad įkalintų visų kančią – galėtum uždusti, bet protą jau užvaldė sirenos ir privertė klausytis – užvaldė ir Džun, stovinčią tarp žmonių, juntančią prie savęs jų kūnus – Džun šypsosi, jai tai primena žaidimą – Džun užsimerkia ir, leisdamasi švelniai griaudžiančių garsų jūra, netikėtai aiškiai pajunta tą kūną, kuris kartu su kitais ir stipriau už kitus spaudžiasi prie jos, prilipęs prie nugaros ir prie kojų, sakytum visur – ji tikrai žino, negali to nežinoti, kad tai Mormio kūnas / apsuptas žmonių, bet vienišas, Ortas sustojo – orkestras jau paliko jį, visų jaudulys nukreiptas kitur – jis sustojo – atitraukia tromboną nuo lūpų, atsiklaupia vienu keliu ant žemės, paskui kitu, nieko nebemato ir nebegirdi, tik tą nepadorų graužimą, ryjantį jį iš vidaus, tą išbadėjusį niekšą / poną Reilį tai būtų tikrai sužavėję, bet dabar jis stovi atrėmęs kaktą į stiklą, žiūri į darbininkus, prakaituojančius prie jo sidabrinių bėgių – jis pasakė, kad atvažiuos, ir tikrai atvažiuos – jie aria žemę, kad pasėtų geležinkelio jaudulį – ir jis tikrai atvažiavo, Hektoras Horo, jis lėtai lipa taku į Reilių namus – juos, traukinio žmogų ir *Crystal Palace* žmogų, jau skiria tik kelios minu-

tės / tarp lopšinės ir maršo, primenančio bažnytinį choralą, liko tik šimtas metrų – jie vienas kito ieškojo ir vienas kitą ras – vienas instrumentas su kitu, žingsniai greta, nesutrikdomi, tiesiai ant tos nematomos ribos, žyminčios tikslų kelio vidurį – lygiai ten, kur stovi Pekišas, nulenkęs galvą, nejudėdamas, ir Pentas kitoje gatvės pusėje – Pentas, kuris išvažiuos – Pentas, kuris daugiau neišgirs nieko panašaus – Pentas, šitoje garsų krosnyje sudeginantis tuščią atsisveikinimo akimirką / gal reikėjo pačiam išprakaituoti toje krosnyje, kad nesistebėtum Džun ranka, kuri lėtai nusileidžia paliesdama to vyro, to pusiau balto, pusiau juodo vaikino kojas – Džun sustingusi, užmerktomis akimis, galva pilna garsų potvynio, kuris įtraukia į neapsakomą laivo sudužimą – nėra nieko gražiau už vyro kojas, kai jos gražios, – slapčiausioje krosnies vietoje ranka, pakylanti Mormio koja, glamonė, kuri kažko siekia ir žino, kur ieškoti, – tūkstančius kartų jis, Mormis, nesąmoningai įsivaizdavo Džun ranką ant savo lyties, kaip ji susigniaužia, švelniai, aistringai / ir pagaliau su saldžiu nugalėtųjų nuovargiu Ortas, atsiklaupęs ant kelių, sulinko pusiau ir padėjo galvą ant žemės, ir taip liko, laikydamas pusiausvyrą, tarsi ką garbindamas prieš nuvirsdamas it tarpuakin pašautas gyvūnas, sugniuždytas mirties, bedvasė ant žemės tysanti marionetė su groteskišku šviesos lopu ant kaktos, atsiradusiu saulei atsimušus į tromboną, kuris mirė kartu su juo, greta jo / jautiesi lyg mirtum matydamas, kaip erzinamai lėtai tos dvi mažos kariuomenės artėja viena prie kitos, žingsnis po žingsnio – lyg bažnytinis choralas, tarsi būtų apeigos, iškilmingas graudumas su vos juntamu maršo prieskoniu, triumfo šešėliu – ir lyg kokia lopšinė, kuri ristųsi lyg būtų iš nieko, iš plaktos grietinėlės, kai buvome vaikai, tokių dalykų buvo pilna – apeigų ir lopšinių – apšviestos bažnyčios apkabinimas, miego glamonė – ceremonija, nostalgija – vienas jaudulys ir kitas jaudulys – vienas ant kito – ką galėtų reikšti, kai matai juos įsiliejant vieną į kitą – ir klausaisi jų? / kokių naujienų jis atsivežė? galvoja ponas Reilis, klausydamasis, kaip atsiveria studijos durys – Hektoras Horo stovi, sutaršytais plaukais, su rudu krepšiu rankose – atrodo, kad nuo pirmojo susitikimo nepraslinko nė akimirka – atrodo, kad tai tik

ano pakartojimas / bet šį kartą viskas tikra, pati gryniausia tiesa, tikra ir Džun, ir jos ranka, slystanti jam tarp šlaunų – kaip tas baltas kaklas, susiliejantis su petimi – jei Mormis dabar galėtų jį matyti, žinotų, kad jis spinduliuoja jauduliu ir nematomu virpuliu, tuo be galo smulkiu ir slaptu virpėjimu / visus krečia drebulys, vienus mažiau, kitus daugiau, trūksta tik keleto metrų, paskui jie neišvengiamai susilies, du garsų debesys – kiekvieno galvoje sąmyšis – širdys šėlsta, tūkstančiai vidinių ritmų tuoj sumiš su anais dviem, tyriausiais, kurie netrukus susitiks / sudie, Pentai, sudie, drauge, daugiau tavęs čia nebebus, dar kartą sudie, visa tai tau / Džun ranka slysta tarp sagų ir drovumo, geidulingai ir švelniai / Sveikas sugrįžęs, pone Horo – šypsodamasis ir tiesdamas jam ranką – Sveikas sugrįžęs, pone Horo / penki metrai, ne daugiau – sielvartas, kančia – kada jie pagaliau susitiks, dėl Dievo – kada viskas sprogs lyg šauksmas / bet Hektoras Horo neatsako, jis padeda ant grindų krepšį, pakelia akis, valandėlę patyli, paskui jo veide nušvinta šypsena, plati šypsena / DABAR – dabar – būtent dabar – kaip jis galėjo visa tai įsivaizduoti? – milijonai garsų, kurie pašėlę susilieja į vieną melodiją – jie ten, vienas kitame – be pradžios ir pabaigos – vienas orkestras praryja kitą – graudumas ramybėje ilgesyje įsiūtyje nuovargyje geisme pabaigoje – padėkite – kur dingo laikas? – kur išnyko pasaulis? – kas atsitiko, kodėl visa tai vyksta čia, dabar – DABAR – DABAR / Pekišas pagaliau pakelia akis ir iš visų akių prieš save iškart pamato Pento akis, perverdamas juos skiriančių garsų griausmą, ir po tokio žvilgsnio nebereikia žodžių, mostų, nieko / Džun ranka pagaliau susigniaužia ant Mormio lyties, šiltos ir kietos nuo aistros, atėjusios iš toli ir iš amžių / Hektoras Horo persibraukia plaukus ir taria Pone Reili, mes pralaimėjome, tai norėjau jums pranešti, mes pralaimėjome / taip / atsitiko / taip / atsitiko / atsitiko / taip / atsitiko / atsitiko / atsitiko / atsitiko / ar kas galėtų pasakyti, kiek tai truko? – nieko – amžinybę – jie praėjo vienas pro kitą, nė nepažvelgdami vienas į kitą, suakmenėję nuo garsų viesulo / Nebus *Crystal Palace?* – Ne, pone Reili, *Crystal Palace* nebus / Pekišas nuleidžia akis lyg melstųsi / bet tai slapčiausia didžiosios krosnies

vieta, ir niekas negali matyti Džun rankos, slystančios Mormio lytimi ir ją glamonėjančios – mergaitiškas delnas ir toji įtempta oda, vienas prie kito – ar yra pasaulyje gražesnė dvikova? / tarsi pamažu atsirištų magiškas mazgas – lyg išversta pirštinė – dabar dvi mažosios gaidų kariuomenės atsuko viena kitai nugaras, nė vienas neatsigręžė, nė akimirką, eidami vienas pro kitą jie žvelgė tiesiai prieš save – kas pamatė kažką, gilumoje, tą akimirką, apakintas tos be prasmės ir be krypties muzikos? / ne, bet kas, tik ne ašaros, tik ne dabar, bet kas, Pentai, tik ne tai – kodėl? – ne dabar, Pentai / taip, tą akimirką vieni verkė, kiti juokėsi, kažkas dainavo– prisimenu, man buvo baisu – siaubas, kuris, atrodė, niekad nesibaigs – bet pamažu jis atslūgo, žingsnis po žingsnio / Pasirinko Pakstono projektą – Kas tas Pakstonas? – Kažkas, kas nėra aš / Džun jaučia galvoje išsiliejančią muziką, o kartu nejudrią Mormio lytį, sustingusią iš malonumo – ritmiškas ir klastingas delno slydimas – ką gali padaryti vyras, kuris dar tik berniukas – ką gali jis padaryti tokiuose spąstuose? / lopšinė vėl susiburia apie save, o kitoje pusėje veriasi maršas, panašus į bažnytinį choralą – jie slenka tolyn atgręžę nugaras – ilgesys ir apeigos – vienoks jaudulys ir kitoks – lyg išsisklaidytų stebuklo rūkas – švelnios gaidos vėl sklando toli viena nuo kitos – pabaigos palengvėjimas – gal tai labiausiai jaudinantis dalykas – atsisveikinimo gija – jei tik mokėtų pajusti ją pirštais – atsisveikinimo akimirkos švelnumas / Lyg didelis akmeninis pusapskritimis su dideliu portalu šiaurėje ir juosiančiomis galerijomis – Be stiklo? – Langai, tik langai, vienas po kito – Kodėl jis laimėjo? – Argi svarbu žinoti kodėl? / kaip tik tuomet atsileidžia jaudulio gniaužtai ir prasiplečia minios grandys – nusileidžia tolių kerai – pačioje krosnies širdyje, iš kurios sklaidosi įtampos pelenai – tuomet Džun pajunta plakant Mormio varpą lyg užspeistą, išsekintą širdį, o paskui tekant pirštais jo sėklą, išsiliejančią po visą delną – tikslus Džun rankos geidulys ir nualintas Mormio geismas, vienas ir kitas ištirpsta tame klampiame skystyje – galų gale kiekviena upė įsilieja į jūrą – Džun ranka lėtai slenka šalin – akimirką grįžta – išnyksta / žmonės pamažu atsitokėja – apkvaitę veidai atgauna orumą – klausą liūliuoja pa-

mažu silpstantys garsai – toli, koks gražus šis žodis – atsimerkusieji pajunta saulės rykštę – o jie vis groja, nesutrikdomai, žingsnis po žingsnio toldami kiekvienas savo įsivaizduojama tiese – kažkieno tiesė praeis pro Orto kūną, tysantį ant žemės – tai neišvengiama, jie turi pro ten praeiti – bet nė vienas nesustos, gal tik nepastebimai suktels iš kelio, tik akimirką, ne ilgiau, nė viena gaida nesuvirpės, nieko nenutiks – kas to nesupranta, nieko nesupranta – nes kur tikrai dega gyvenimas, mirtis yra niekas – nes nieko kito nėra prieš mirtį – tik tai – deginti gyvenimą / ponas Reilis ir Hektoras Horo sėdi, tylėdami žvelgia į tolį – jose laikas – dvi Džun plaštakos, viena kitoje, suspaustos prie geltonos suknelės – jose paslaptis / keli metrai iki pabaigos – eidami pro Ortą jie nepasitraukė nė per milimetrą – nusilenkia šokis, panašus į lopšinę – pasitraukia maršas, primenantis bažnytinį choralą – išsisklaido ilgesys – išgaruoja apeigos – niekas nedrįsta nė kvėptelėti – penki paskutiniai žingsniai – paskutinė gaida – pabaiga – sustoję ties tolimuoju paskutinio namo kampu – lyg ties praraja – tyli instrumentai – nesigirdi nė mažiausio triukšmo, nieko – ar kas išdrįs išsklaidyti kerus? – pirma grojo, o dabar stovi nejudėdami, atsukę miesteliui nugaras, prieš begalybę – kaip, beje, visi – begalybė galvoje – net prieš Ortą plyti savotiška begalybė – visi – tą akimirką ir amžinai.

Štai kur siaubas ir nuostaba.

Viskas būtų nesvarbu, jei tik prieš mus nesidriektų begalybė.

...die uns beinach bestürzt...

PENKI

1

– Ponia Reil, ponia Reil... atsiprašau... Ponia Reil...
– Užeik, Bratai.
– Ponia Reil, atsitiko vienas dalykas...
– Kalbėk, Bratai.
– Mormis...
– Kas atsitiko, Bratai?
– Mormis... Mormis negyvas...
– Ką sakai?
– Mormį užmušė.
– Ką sakai?
– Jį užmušė. Jis buvo ten ir jam pataikė į galvą, jie mėtė akmenis, ir vienas pataikė jam į galvą. Jis krito ant žemės kaip maišas. Nebekvėpavo.
– Ką sakai?
– Ten buvo tie, geležinkelio darbininkai, tiesiog sužvėrėję, ėjo prieš mus, jų buvo koks keturiasdešimt, gal daugiau, bandėme juos sulaikyti, bet jų buvo daugiau ir mes pabėgome... bėgome, kai jie pradėjo mėtyt į mus tuos prakeiktus akmenis, nežinau kodėl Mormis atsiliko, šaukiau jam trauktis, bet jis negirdėjo, liko ten, ir galų gale vienas akmuo pataikė jam tiesiai į galvą, jis krito lyg pakirstas, tuomet visi sustojo, bet buvo jau per vėlu, nieko nebegalėjai padaryti, jis nebekvėpavo, o visa jo galva... žodžiu, jis buvo miręs.
– Ką sakai?
– Jie norėjo išardyti geležinkelį, todėl nuėjome ten ir norėjome pagaliau juos atvesti į protą, bet jie – šlykštūs žmonės, o mūsų buvo mažai, todėl mums galų gale teko raityti kulnus, ir visi pabėgome,

išskyrus Mormį... jis ėmė bėgti su mumis, bet staiga pasisuko ir sustojo, nežinau kodėl, ir taip stovėjo viduryje, nejudėdamas, kai anie pradėjo mėtyti į mus tuos prakeiktus akmenis, šiaip sau, kad mus pagąsdintų... tik Mormis liko ten, viduryje, ir spoksojo į juos, spoksojo į juos, gal tai juos taip įsiutino, nežinau, tik pamačiau, kad jis staiga griuvo ant žemės, vienas akmuo pataikė jam tiesiai į galvą, jis pargriuvo, anie liovėsi juoktis... o mes bėgti. Sugrįžome, bet jau nieko nebuvo galima padaryti, jo galva buvo sukiužinta, visur kraujas, jam prasivėrė galva, nežinau, į ką jis žiūrėjo, kodėl ten sustojo, jei būtų ėjęs su mumis, nieko nebūtų atsitikę...

– Ką sakai?

– Tie nuo geležinkelio visiškai sužvėrėjo, nes jau ištisus mėnesius negauna atlyginimo, todėl pradėjo ardyti bėgius, vieną po kito, ir sakė nesiliausią, kol negaus jiems priklausančių pinigų, ir tikrai, jie pradėjo ardyti bėgius... tuomet aš jiems pasakiau, kad kai sugrįš ponas Reilis, jis tikrai atveš pinigus, kurių jie laukia, bet jie nenorėjo klausyti, niekuo nebetikėjo... mes nenorėjome, kad jie išardytų pono Reilio geležinkelį, todėl nuėjome jų kaip nors sulaikyti, Mormiui visai nereikėjo eiti, bet jis norėjo, kažkas pasakė, kad vienu vyru daugiau būsime stipresni, ir jis nuėjo kartu. Nuėję bandėme su jais kalbėtis ir juos įtikinti, bet jie bjaurūs žmonės, aš sakiau ponui Reiliui, kausykite, jie visi ką tik paleisti iš kalėjimo... bet jis nieko nenorėjo girdėti... prasidėjo įžeidinėjimai, a paskui nežinau, kaip atsitiko, bet nutarėme juos pamokyti, buvome nusinešę kelias lazdas, šiaip, ne todėl, kad jas panaudotume, tiesiog nenorėjome eiti tuščiomis rankomis... bet kai pamačiau jų rankose peilius, sušukau visiems bėgti, nes jų buvo per daug, ir jie bjaurūs žmonės, taigi pradėjome bėgti, visi, išskyrus Mormį, kuris iš pradžių irgi bėgo, bet paskui jo nebemačiau, o kai atsigręžiau, pamačiau jį viduryje, jis stovėjo nejudėdamas ir žiūrėjo į tuos niekšus, nežinau kodėl, atrodė lyg pakerėtas, nieko negirdėjo, žiūrėjo į juos, ir tiek, lyg stovyla, kuri staiga nuvirto žemėn... jie pataikė jam tiesiai į galvą, ir jis pargriuvo... aukštielninkas... lyg lėlė... tuomet mes visi sustojome, sustojome, ir anie liovėsi juoktis, kalbėti, baisi tyla, nežinojome, ką daryti, Mormis gulėjo ant žemės, nejudėdamas. Aš nubėgau atgal, pamaniau,

kad jį užmušė, taip ir buvo, tie niekšai jį užmušė... Jo galva buvo perskelta pusiau, iš jos veržėsi kraujas ir visa kita, norėjau ką nors daryti, bet net nežinojau, kur liesti, toje marmalynėje net negalėjau rasti akių, kad galėčiau į jas pažiūrėti ir pasakyti jam laikykis, kad jis išsikapstys, bet akių nebebuvo, nieko nebebuvo, nežinojai, kam turėtum kalbėti, tuomet paėmiau jo rankas, nieko daugiau negalėjau sugalvoti, stovėjau šalia stipriai spausdamas jo ranką, lyg koks kvailys, verkdamas kaip vaikas, nežinau, buvo siaubinga, viskas taip kvaila... kodėl jis nebėgo? Ką pamatė, kad liko ten, nejudėdamas, leisdamasis užmušamas, ką jis galėjo pamatyti, nežinau, jis visada žiūrėdavo tomis pamišusiomis akimis, žiūrėjo ne taip, kaip žiūri kiti, kažkaip savaip... gal todėl turėjo atsisveikinti su gyvenimu? Kas buvo jo akyse, kad reikėjo jį taip užmušti? Kokio velnio jis ieškojo... kokio velnio ieškojo...

Praėjus aštuoniems mėnesiams po švento Lauryno šventės, vieną sausio popietę užmušė Mormį. Ponas Reilis buvo išvykęs, niekas nežinojo kur. Kai laidojo Mormį, Džun buvo viena. Ir viena liko dar daug dienų, kol gavo siuntinį su juodu rašalu rudam popieriuje užrašytu jos vardu. Perkirpo jį juosusią virvelę, išvyniojo rudąjį popierių, po juo buvo baltas popierius. Išvyniojo baltąjį popierių, jame buvo rožinis popierius, o šiame – violetinė dėžutė, kur ji rado mažą geltonos drobės dėžutę. Atidarė ją. Viduje buvo papuošalas.

Tuomet Džun pasišaukė Bratą ir tarė jam:

– Grįžta ponas Reilis. Sužinok, kada jis atvyks ir iš kur. Noriu jį pasitikti.

– Tai neįmanoma, niekas nežino, kur jis išvažiavo...

– Bratai, nuvežk mane pas jį. Kaip galėdamas greičiau.

Po dviejų dienų Džun sėdėjo geležinkelio stotyje, mieste, apie kurį nieko nebuvo girdėjusi. Traukiniai atvažiuodavo ir išvažiuodavo. O ji sėdėjo, nudelbusi akis į žemę. Kvėpavo ramiai, po beGalinės kantrybės šydu. Slinko valandos. Paskui prie jos priėjo vyras, tai buvo ponas Reilis.

– Džun, ką čia veiki?

Ji atsistojo. Atrodė labai pasenusi. Bet nusišypsojo ir tyliai pasakė:

– Atleisk, Denai. Norėjau tavęs paklausti.

Bratas stovėjo kiek atokiau. Širdis jo krūtinėje vos neplyšo.

– Kartą tu sakei man, kad mudu niekad nemirsime. Ar tai tiesa?

Traukiniai išvažiuodavo ir atvažiuodavo, kaip išprotėję. Žmonės išlipdavo ir įlipdavo, kiekvienas su savo istorija, sudaigstyta savo gyvenimo adata – prakeiktas ir gražus darbas, nepabaigiama užduotis.

– Tai tiesa, Džun. Prisiekiu.

Kai ponas Reilis grįžo namo, jį pasitiko slogi tyla ir nepageidaujamas svečias – inžinierius Bonetis. Inžinierius kalbėjo daug, nuolat kartodamas dvi frazes, kurios jam, matyt, atrodė lemiamos: „nemalonus nelaimingas atsitikimas" ir „smerktinas vėlavimas apmokėti už darbą". Ponas Reilis kurį laiką klausėsi jo tarpduryje, nekviesdamas į namus. Paskui, galutinai įsitikinęs, kad šis vyras kelia jam šleikštulį, pertraukė jį ir tarė

– Noriu, kad jūsų žmonės išvažiuotų dar šį vakarą. Po mėnesio gausite savo pinigus. O dabar eikite.

Inžinierius Bonetis įtūžęs kažką suburbėjo.

– Ir dar. Tądien ten buvo apie keturiasdešimt žmonių. Vienas iš jų buvo labai taiklus ir jam labai nepasisekė. Jei pažįstate jį, pasakykite, kad čia visi jam atleido. Bet taip pat pasakykite, kad jam teks už tai sumokėti. Jam nepasisekė, ir jis už tai sumokės.

– Pone Reili, prisiekiu jums, kad negalėčiau perduoti šitos baisios žinios, nes, kaip jau sakiau, visiškai nenumanau, kas...

– Dinkite. Jūs dvokiate mirtim.

Rytojaus dieną statybos aikštelė ištuštėjo. Visi išvažiavo. Prieš Elizabetės akis driekėsi devyni kilometrai ir keturi šimtai septyni metrai bėgių. Sustingusių. Nebylių. Jie baigėsi kažkur pievoje, tarp žolės. Ten, ilgas valandas žingsniavęs vienas dulkiant lietui, atėjo ponas Reilis. Atsisėdo ant paskutinės bėgių atkarpos. Aplink tebuvo pievos ir kalvos, viskas paskendę tame iš viršaus krintančiame pilkšvame vandenyje. Galėjai sukiotis į visas puses, bet viskas atrodė velniškai vienoda. Nieko, kas prabiltų ar pažiūrėtų į tave. Pūvanti dykvietė, be žodžių ir gairių. Ponas Reilis dairėsi aplink, bet nieko negalėjo sugalvoti. Jis tiesiog nepajėgė to suprasti. Nieko nepadarysi. Nepajėgė to atskleisti. Kur yra gyvenimas.

2

Ponas Reilis ir Hektoras Horo sėdi vienas prieš kitą, pačiam viduržiemy, didelio – tylaus – namo vidury. Jie jau seniai nesimatė. Metų metus. Paskui Horo atvažiavo.

– Paryžiuje nėra sniego.

– Čia daug sniego.

Vienas prieš kitą. Didelės pintos kėdės. Alsuoja tyla neieškodami žodžių. Veiksmas jau vien čia būti. Savaip žavus. Šitaip minutė po minutės, gal valandą. Paskui, beveik nepastebimai, pasigirsta Hektoro Horo balsas.

– Jie manė, kad jis sugrius. Kai į atidarymo iškilmes atplūs minia, tūkstančių tūkstančiai žmonių, jis sugrius, lyg būtų iš popieriaus, ir iš tiesų, jis iš popieriaus, ne, dar blogiau, iš stiklo. Taip jie kalbėjo. Sugrius, vos tik jie pastatys pirmąją iš tų milžiniškų plieno arkų, jie pastatys ją ir viskas grius, rašė ekspertai. Ateina toji diena, ir didžioji miesto gyventojų dalis suplaukia pažiūrėti, kaip viskas griūna. Tos plieno arkos milžiniškos, taip pat ir transeptą laikančios nerviūros, joms pastatyti reikia dešimčių gervių ir skridinių, jas reikia lėtai pakelti į dvidešimt penkių metrų aukštį, o paskui uždėti ant kolonų, įremtų į žemę. Tam reikia mažiausiai šimtinės vyrų. Jie dirba visiems žiūrint. Visi susirinko ir laukia katastrofos. Tai užtrunka valandą. Kai pagaliau ateina lemiama akimirka, yra tokių, kurie nebeišlaiko ir nuleidžia akis, jie nenori matyti ir nepamatys, kaip milžiniškos plieno arkos nutupia ant kolonų lyg didžiuliai paukščiai, atskridę iš toli čia pailsėti. Dabar žmonės ploja. Jie sako, na, aš juk sakiau. Paskui grįžta namo ir

pasakoja, o vaikai klausosi išpūtę akis. Ar nuvesi mane pažiūrėti *Crystal Palace?* Taip, nuvesiu, dabar miegok.

Ponas Reilis paima į rankas naują knygą ir pjausto jos lapus, vieną po kito, sidabriniu peiliuku popieriui. Vieną po kito išlaisvina lapus. Lyg vieną po kito vertų ant siūlo karoliukus. Horo suneria rankas ir žiūri prieš save.

– Trys šimtai kareivių iš Karališkojo pionierių pulko. Jiems įsakinėja penkiasdešimtmetis vyras šaižiu balsu ir didžiuliais baltais ūsais. Jie netikėjo, kad galerijos išlaikys suplūdus visiems tiems žmonėms ir daiktams, sugabentiems į Pasaulinę parodą, todėl pakvietė kareivius. Visi jauni, įdomu, ar jie bijo. Nori, kad jie užliptų į viršų ir vaikščiotų lentomis, kurios, visų manymu, turėtų griūti. Jie užlipa trapu, eina po du. Nesibaigianti procesija. Įdomu, ar jie bijo. Pagaliau išsirikiuoja viršuje lyg per paradą, net su šautuvais, kiekvienas su savo, ir pilna akmenų kuprine. Darbininkai žiūri iš apačios ir galvoja, koks juokingas karas. Baltaūsis vyras įsako, ir kareiviai sustingsta. Dar vienas įsakymas, ir jie pradeda žygiuoti, darniai išsirikiavę, nesutrikdomi. Su kiekvienu žingsniu galėtų viską sutrypti, bet tuose trijuose šimtuose veidų nėra nieko, nei baimės, nei nuostabos, nieko. Tobulai išmankštinti žygiuoti pasitikt mirties. Reginys. Iš toli atrodo lyg butelyje uždarytas karas, juvelyro darbas, ne koks nors burlaivis ar panašiai. Karas, sukištas į didžiulį stiklo butelį. Ritmiškas žingsnių aidas atsimuša į stiklo sienas, sugrįžta, sklando ore. Vienas iš darbininkų kišenėje turi armonikėlę. Išsitraukia ją ir užgroja *God save the Queen** to beprasmio žygio ritmu. Niekas nesugrius, jie gyvi pasieks galą. Gražiai skamba lūpinė armonikėlė. Jie pasiekia galerijos galą ir sustoja. Juos sustabdo baltaūsio vyro įsakymas. Dar vienas įsakymas priverčia apsigręžti. Jie žygiuoja antrą kartą, paskui dar vieną. Atsargumas gėdos nedaro. Pirmyn ir atgal, dešimt metrų virš žemės, medinėmis grindimis, kurios nesugrius. Juokinga istorija. Ją taip pat aprašys laikraščiuose. Kaip ir kitą, apie žvirblius. Atskrido didžiulis žvirblių pulkas ir nutūpė ant *Crystal Palace* sijų. Tūkstančiai

*„Dieve, saugok karalienę“ *(D. Britanijos himnas).*

žvirblių, nebegalėjai dirbti. Jie džiaugėsi šiluma po jau uždengtu stiklu. Niekaip negalėjai jų nuvaikyti. Nesiliaujantis šurmulys, ir tas nesiliaujantis, pašėlęs skraidymas, tiesiog svaigo galva. Negalėjai jų šaudyti, kai aplink tiek stiklo. Bandyta nuodyti, bet jie neužkibo. Viskas sustojo, iki atidarymo liko du mėnesiai, o čia viską reikia sustabdyti. Juokinga, bet nieko negalėjai padaryti. Kiekvienas, aišku, siūlė savo išeitį, tačiau nė viena nepadėjo, nė viena. Ir viskas būtų nuėję velniop, jei karalienė nebūtų tarusi, pakvieskite Velingtono kunigaikštį. Jį patį. Vieną rytą jis atvyko į statybos aikštelę ir valandėlę žiūrėjo į tūkstančius po stiklu besišildančių žvirblių ir į dangų. Žiūrėjo, o paskui pasakė: „Sakalą. Atneškite sakalą“. Ir daugiau netaręs nė žodžio, išėjo.

Ponas Reilis pjaustė knygos lapus, vieną po kito. Dvidešimt šeštas puslapis. Ir klausėsi.

– Neapsakoma. Žmonės grįžta namo pamatę *Crystal Palace* ir sako: neapsakoma. Reikia ten pabūti. Kaip ten atrodo? Ar tiesa, kad ten pašėlusiai karšta? Ne, netiesa. Kaip jie tai padarė? Nežinau. Ar tiesa, kad ten yra milžiniški vargonai? Vargonų ten yra dveji. Netgi treji. Girdėjau grojant tris *Crystal Palace* vargonus: neapsakoma. Jie nudažė visus plieno piliorius raudonai, mėlynai, geltonai. O stiklas, papasakok apie stiklą. Jie visi iš stiklo, kaip šiltnamis, bet tūkstančius kartų didesni. Esi viduje, o atrodo, lyg būtum lauke, nors esi viduje. Žmonėms nieko nereikia aiškinti. Žmonės žino, kad tai – kerai. Ateina, ir vos pamatę juos dar iš toli supranta, kad tokių dar niekas niekada nėra matęs. O artėdami prie jų įsivaizduoja. Visą pasaulį iš stiklo. Viskas būtų daug lengviau. Žodžiai, baimė, net mirtis. Skaidrus gyvenimas. Mirti žvelgiant į tolį, skverbiantis į begalybę. Žmonėms tų dalykų nereikia aiškinti. Žmonės juos žino. Todėl, pasibaigus Pasaulinei parodai, niekas nė nemanė, kad *Crystal Palace* irgi turėtų baigtis kartu su ja. Amžiams. Juose liko įspausta tiek daug nustebusių žvilgsnių ir tūkstančių žmonių fantazijos. Todėl jie bus išrinkti, gabalėlis po gabalėlio, milžiniški stiklo rūmai, ir vėl pastatyti už miesto, apsupti beribių sodų, ežerėlių, fontanų ir labirintų. Naktimis ten vyks fejerverkai. O dienomis – didžiuliai koncertai, nuostabūs reginiai,

žirgų lenktynės, laivų mūšiai, akrobatų, dramblių, siaubūnų pasirodymai. Viskas jau paruošta. Jie bus išardyti per mėnesį ir vėl pastatyti. Visiškai tokie pat. Gal net didesni. O žmonės kalbės: rytoj eisim į *Crystal Palace*. Jie galės ten ateiti kada panorėję ir svajoti apie ką panorėję. Kartais lis, ir žmonės kalbės: eikime į *Crystal Palace* pasiklausyti lietaus barbenimo. Šimtai jų susirinks po pusbalsiu kalbančiu stiklu, lyg žuvys akvariume, ir klausysis lietaus. Jo šnaresio.

Ponas Reilis liovėsi pjaustęs ties keturiasdešimt šeštuoju puslapiu. Tai buvo knyga apie fontanus. Su brėžiniais. Ir tiesiog neįtikėtinus hidraulinius mechanizmus. Jis padėjo peiliuką popieriui ant didelės pintos kėdės ranktūrio. Žiūrėjo į Hektorą Horo. Žiūrėjo į jį.

– Vieną dieną gaunu laišką, o jame parašyta Noriu susipažinti su žmogum, sukūrusiu *Crystal Palace*. Moteriška rašysena. Pasirašė Rebeka. Paskui gaunu dar vieną, ir dar vieną. Pagaliau nueinu į pasimatymą, penktą valandą, pačiame naujųjų *Crystal Palace* viduryje, tų, kuriuos atstatėme tarp beribių sodų, ežerų, fontanų ir labirintų. Rebekos oda balta, kone perregima. Vaikštinėjame tarp vešlios subtropinės augmenijos ir plakatų, skelbiančių apie įvyksiančias bokso rungtynes tarp Roberto Denderio ir Poto Bulo, metų susitikimas, bilietai parduodami prie Rytų įėjimo, kainos prieinamos. Aš esu tas, kuris sukūrė *Crystal Palace*. O aš esu Rebeka. Aplink vaikštinėja žmonės, atsisėda, šnekučiuojasi. Rebeka sako Ištekėjau už nuostabaus vyro, jis – daktaras, prieš mėnesį jis pradingo nieko man nepasakęs, nepalikęs raštelio, nieko. Turėjo keistą pomėgį, gal tai buvo apsėdimas, kuris tęsiasi jau daug metų: jis rašė įsivaizduojamą enciklopediją. Taigi jis išgalvodavo garsenybes, tarkim, dailininkus, mokslininkus, politikus, parašydavo jų biografijas ir tai, ką jie yra nuveikę. Tūkstančiai vardų, galite netikėti, bet tai tiesa. Rašė juos abėcėlės tvarka, pradėjo nuo A ir anksčiau ar vėliau būtų pasiekęs Z. Jau buvo prirašęs dešimtis sąsiuvinių. Nenorėjo, kad aš juos skaityčiau, bet kai jis pradingo, paėmiau paskutinį sąsiuvinį ir atverčiau ten, kur jis sustojo. Jau buvo priėjęs iki raidės H. Paskutinis vardas – Hektoras Horo.

Aprašyta jūsų istorija ir viskas apie *Crystal Palace,* iki pat galo. Galo? Kokio galo? Iki pat galo, tarė Rebeka. Taip aš sužinojau, kas laukia *Crystal Palace*, iš tos moters, kuri žingsniavo be galo elegantiškai ir kurios oda buvo balta, kone perregima. Aš paklausiau jos Kokio galo? Ir ji man papasakojo.

Ponas Reilis sėdėjo nejudėdamas ir žiūrėjo į jį. Jis jau padėjo ant grindų knygą apie fontanus ir sukiojo rankose sidabrinį peiliuką popieriui, pirštais braukdamas per bukus ašmenis. Lyg durklo, bet bailaus. Pavargusiems žudikams. Hektoras Horo žiūrėjo prieš save ir kalbėjo su švelnia ramybe.

– Repetavo aštuoni muzikantai. Jau buvo vėlus vakaras ir *Crystal Palace* tebuvo likę jie ir keli prižiūrėtojai. Repetavo šeštadienio koncertui. Jų muzika atrodė tokia maža, pasiklydusi milžiniškoje plieno ir stiklo erdvėje. Tarsi būtų groję kokią paslaptį. Paskui užsiliepsnojo aksominė užuolaida, niekas niekad nesužinojo kodėl. Violončelininkas akies krašteliu kitame rūmų krašte pastebėjo tą keistą deglą ir pakėlė smičių nuo stygų. Jie liovėsi groti, vienas po kito, netardami nė žodžio. Gerai nė nesuprato, ką reikėtų daryti. Atrodė toks menkniekis. Du prižiūrėtojai iškart pribėgo ir mėgino nutraukti užuolaidą ant žemės. Jie greit judėjo liepsnų metamuose šviesos liežuviuose. Violončelininkas paėmė partitūrą nuo piupitro. Tarė Gal reikėtų ką nors pakviesti. Vienas iš smuikininkų pasakė Aš išeinu. Jie susidėjo instrumentus į dėklus ir išėjo, vienas po kito. Kažkuris atsiliko žiūrėdamas į vis aukščiau kylančias liepsnas. Paskui viskas truko tik akimirką: žaibu suliepsnojo krūmai, augantys prie užuolaidos, jie ėmė baisiai spragėti, kol pagaliau ugnis pasiekė nuo lubų nukabusį žibalinį šviestuvą, kuris nukrito su tokiu trenksmu, kad akimirksniu viską apraizgė liepsnos upeliai, tekantys prie kitų daiktų, nešantys ugnį, šviesą, dūmus ir deginančią griūtį. Reginys. Per kelias minutes liepsnos prarijo begalę daiktų. Iš lauko *Crystal Palace* panėšėjo į didžiulį milžiniškos rankos laikomą žibintą. Mieste žmonės ėjo prie langų ir klausė Iš kur ta šviesa? Parko takais pradėjo sklisti duslus gausmas, jis jau pasiekė pirmuosius namus. Atskubėjo dešimtys žmonių, paskui šim-

tai, tūkstančiai. Padėti, pasižiūrėti, šaukti, visi užvertę galvas žvelgė į tą netikėtai prasidėjusį fejerverką. Aišku, pylė vandenį, bet niekas negalėjo sustabdyti to ugnies išsiveržimo. Visi kalbėjo Atlaikys, nes tokia svajonė negalėjo taip paprastai sugriūti. Visi manė, kad atlaikys, ir visi, visi kaip vienas, svarstė Kaip galėjo suliepsnoti namas iš plieno ir stiklo? Teisybė, kaip tai galėjo atsitikti, juk stiklas nedega, bet liepsnos jau ryja viską, viską iki paskutinio gabalėlio, negali būti, čia kažkas ne taip. Tai beprasmiška. Ir tikrai, tai buvo beprasmiška, visiškai beprasmiška, tačiau kai viduje temperatūra tapo tiesiog beprotiška, sprogo pirmasis stiklo lakštas, niekas to nepastebėjo, jis tebuvo vienas iš tūkstančių, lyg ašara, niekas jo nepamatė, tai buvo ženklas, pabaigos ženklas, visi tai suprato, kai vienas po kito pradėjo sproginėti kiti stiklo lakštai, tiesiog pabiro šukėmis, skambėjo, lyg kas čaižytų rimbu, jos biro į didįjį milžiniško gaisro gausmą, visur skraidė stiklai, užburiantis reginys, visus tarsi sukaustė jaudulys toje lyg dieną šviesioje naktyje, prieš akis biro stiklas, tragiška šventė, reginys, verčiantis prapliupti ašaromis tiesiog stovint, gerai nė nesupratus kodėl. Susprogo dešimt tūkstančių *Crystal Palace* akių. Štai kodėl. Tai buvo galas, milžiniškas laužas visą naktį degino jausmus, *Crystal Palace* po truputį nyko, absurdiškai, bet didingai, reikia pripažinti, labai didingai. Jie leidosi sudeginami pamažu, beveik nesipriešindami, o paskui perlinko pusiau nugalėti amžiams, jų stuburas lūžo pusiau, ta didžioji plieno sija, kirtusi juos nuo pradžios iki galo, ilgas valandas atlaikiusi žvėrišką spaudimą, pagaliau lūžo, išsekusi griuvo su tokiu trenksmu, kokio jau niekas negalės pamiršti, jį girdėjo už daugelio kilometrų, lyg būtų sprogusi didžiulė bomba, trenksmas suskaldė naktį aplink ir visų miegą, Mama, kas atsitiko? Nežinau, Aš bijau, Nebijok, miegok, Kas tai buvo? Vaike, nežinau, gal kas nuvirto, taip, nuvirto *Crystal Palace*, tokia tiesa, jie parpuolė ant kelių ir pasidavė, išgaravo amžiams, išnyko, prapuolė, gana, taip jau atsitiko, viskas baigta, šį kartą visiems laikams, baigta, ištirpo tuštumoje, amžiams. Visi, kas juos sapnavo, dabar pakirdo.

Tyla.

Ponas Reilis nuleido akis. Krapšto vienos rankos delną buku sidabrinio peiliuko popieriui galu. Lyg ką rašytų. Vieną laišką po kito. Raidės tarsi hieroglifai. Ant odos lieka ženklai, vėliau jie išnyksta lyg magiški rašmenys. Jis rašo, rašo, rašo, rašo ir rašo. Negirdėti mažiausio triukšmo, balso, nieko. Slenka begalinis laikas.

Paskui ponas Reilis padeda peiliuką ir sako:

– Vieną dieną... kelios dienos iki jo mirties... aš mačiau Mormį... mačiau savo sūnų Mormį mylintis su Džun.

Tyla.

– Ji gulėjo ant jo... judėjo lėtai ir atrodė labai graži.

Tyla.

Kitą dieną Hektoras Horo išvyko. Ponas Reilis padovanojo jam sidabrinį peiliuką popieriui. Jie niekada daugiau nesusitiko.

3

Velnio Pekišai,

kaip turiu tau pasakyti, kad liautumeis siuntęs savo laiškus pono Yvo adresu? Juk ne kartą rašiau tau, kad ten nebegyvenu. Pekišai, aš vedžiau, kada pagaliau tai suprasi? Turiu žmoną ir greit, jei Dievas duos, turėsiu sūnų. Bet svarbiausia – AŠ JAU NEBEGYVENU PAS PONĄ YVĄ. Doros tėtis padovanojo mums vieno aukšto namuką, ir ten norėčiau gauti tavo laiškus, nes adresą rašiau tau jau šimtus kartų. Kartoju, ponas Yvas jau pradeda pykti. Be to, jis gyvena kitame miesto gale. Kaskart sugaištu marias laiko, kad pas jį nuvažiuočiau. Be to, žinau, kodėl tu taip užsispyrusiai siunti juos ten, ir atvirai pasakysiu, tai mane labiausiai siutina, nes man nuvažiuoti ten visiškai nesunku, o ponas Yvas iš esmės yra labai kantrus žmogus, bet tu užsispyrei ir nenori pripažinti, kad aš gyvenu čia, ir jau nesu...

...pašėlęs vėjas viską sujaukė, taip pat ir galvas, kitaip tariant, mintis, o ne galvas, kur kėpso ant pečių. Ir viskas. Tam tikra prasme gerai pasvarsčius, kvaila, kodėl niekas niekada nepagalvojo, kad vėjas galėtų pernešti muziką iš vieno kaimo į kitą. Būtų galima pastatyti malūnus, kurie, kiek patobulinti, filtruotų vėją ir kauptų garsus tam tikrame instrumente, o žmonės vėliau galėtų jų klausytis. Pasakiau tai Kasparui. Bet jis sako, kad malūnas mala miltus. Kasparo galvoje nėra vietos poezijai. Jis šaunus vaikinas, bet nesupranta poezijos.

Ką gi.

Neiškvėšk sukiodamasis tarp turčių ir nepamiršk savo seno draugo.

Pekišas

P.S. Man parašė ponas Yvas. Sako, kad tu pas jį jau nebegyveni. Nepagalvok, kad kišuosi į tavo reikalus, bet ką visa tai reiškia?

...nuostabu, tikrai nuostabu. Nė neįsivaizdavau, kaip tai galėtų atrodyti, o dabar žiūriu į jį ištisas valandas ir negaliu patikėti, kad šis mažylis yra mano sūnus, neįtikėtina, aš jį padariau. Suprantama, ir Dora. Bet, šiaip ar taip, aš su tuo susijęs. O kai jis užaugs? Reikės tam vaikui ką nors papasakoti. Bet nuo ko pradėti? Sakyk, Pekišai, ką reikės jam papasakoti, kai pirmą kartą jam ką nors pasakosiu? Pats pirmas kartas: tarp visų istorijų turi būti viena, kuri bus pirmoji jo išgirsta istorija. Viena iš jų, bet kuri?

Esu laimingas ir nieko nebesuprantu.

Bet nė akimirką nesiliauju buvęs tavo

Pentas

Gerai manęs paklausyk, Pentai,

aš galiu susitaikyti su mintim, kad tu vedei turtingiausio sostinės draudiko dukterį. Taip pat galiu susitaikyti su mintim, kad po šio sąmojingo veiksmo ir pagal, mano manymu, skaudžią logiką tu irgi ėmeisi draudiko amato. Netgi galiu, jei jau taip nori, pripažinti, kad tau pavyko paleisti į pasaulį vaiką, kas neišvengiamai privers tave sukurti šeimą, taigi ir per tam tikrą laiką iškvėšti. Bet vieno visiškai negaliu tau leisti, o būtent: pavadinti tą vargšą vaikutį Pekišu, taigi mano vardu. Kaip tokia mintis galėjo šauti tau į galvą? Vargšelis ir taip turės pakankamai nemalonumų, todėl nereikia papildomai komplikuoti jo gyvenimo tuo juokingu vardu. Be to, tai net ne vardas. Noriu pasakyti, ne tikras vardas. Gimęs aš nesivadinau Pekišu. Tai atsitiko vėliau. Jei nori žinoti, aš turėjau vardą iki tos prakeiktos dienos, kai atvyko Keras su savo grupe. Tuomet netekau visko, taip pat ir vardo. Kai bėgdamas atsidūriau kažkokiame mieste, gerai nė neprisimenu kur, siaubingame kambaryje su pigia kekše, ji atsisėdo ant lovos ir tarė man Aš vardu Freni, o tu? Iš kur galėjau žinoti. Moviausi kelnes. Pasakiau: Pekišas. Kažkur buvau jį girdėjęs, bet kas prisimins kur. Tiesiog pasakiau jai: Pekišas. O ji: Koks keistas vardas. Matai, net ji suprato, kad tai prasimanytas vardas, o tu nori juo pavadinti tą vargšą vaikelį. Argi nesupranti, kad jis, atėjus laikui, taps draudiku? Gal tau atrodo, kad žmogus,

vardu Pekišas, gali dirbti draudiku? Juokinga. Ponia Abeg sako, kad puikiai tiktų Šarliusas. Man tas vardas neatrodo labai didingas, bet, šiaip ar taip... Gal pakaktų pavadinti tiesiog Bilu. Žmonės pasitiki tais, kurių vardas Bilas. Tai tinkamas vardas draudikui. Pagalvok.

Be to, juk Pekišas esu aš. Kuo čia dėtas jis?

Pekišas sr.

P.S. Ponas Reilis sako nenorintis drausti geležinkelio, nes geležinkelio nebėra. Tai – ilga istorija. Kada nors tau papasakosiu.

Didžiai gerbiamas ir brangus pone ir profesoriau Pekišai, būtume jums dėkingi, jei teiktumėtės mums paaiškinti, koks svarbus reikalas sutrukdė jums paimti į ranką jūsų brangiąją plunksną ir pranešti mums savo naujienas. Be to, sakytume, ne itin mandagu taip užsispirti ir parsiųsti mums atgal nepaliestą mūsų kuklų daugelio mėnesių darbo vaisių – Tobulo draudiko vadovą, *kuris ne tik yra jums dedikuotas, bet ir galėtų kiek praplėsti jūsų akiratį. Gal nuo Kvinipeko oro surūdijo jūsų meilė, kurią kadaise jautėte niekada jūsų neužmirštančiam ištikimam draugui, vardu*

Pentas?

P.S. Linkėjimai nuo Bilo.

...ypač ten, kur XVII skyriuje kalbama apie lemiamą kaliošų, kaip neatsiejamos įvaizdžio detalės, vaidmenį tikro draudiko garderobe. Prisiekiu jums, tokios eilutės grąžina tikėjimą mūsų numylėtos tautos gebėjimu gimdyti neprilygstamus humoristus. Aišku, nemenkinu ir nepakartojamos ironijos skyriuose apie tobulą draudiko mitybą ir prieveiksmius, kurių šis niekad neturėtų vartoti girdint savo gerbiamam klientui (ir kuris, kaip patvirtina ir jūsų tekstas, visada teisus). Taip pat niekada neleisčiau sau paneigti dramatizmo puslapių, kuriuose jūs meistriškai aprašote su paraką vežančių laivų draudimu susijusią riziką, bet negaliu nepakartoti, kad niekas negali prilygti plastiškam jau minėtų kaliošams skirtų eilučių komizmui. Jų įkvėptas pradedu rimtai svarstyti galimybę pasinaudoti jūsų paslaugomis, patikėdamas jūsų neginčytinai rimtai Draudimo kompanijai tai, ką turiu brangiausio ir kas, tiesą sakant, yra vienintelis mano turtas: savo ausis. Ar galėtumėt man atsiųsti pavyzdį draudimo poliso, draudžiančio nuo galimų apkurtimų, sužalojimų, pažeidimų ir atsitiktinių pametimų?

Atsižvelgdami į mano abejotiną finansinį pajėgumą taip pat apsvarstykite galimybę apdrausti tik vieną mano ausį. Pageidautina, dešinę. Pagalvokite, ką būtų galima padaryti. Prašyčiau dar sykį priimti mano pačius nuoširdžiausius sveikinimus ir malonėti laikyti mane amžinai jūsų

Pekišu

P.S. Pamečiau draugą, kuris vadinasi Pentas. Buvo protingas vaikinas. Gal ką nors žinote apie jį?

Mano senasis gerasis Pekišai,

nederėjo to sakyti. Aš to nenusipelniau. Esu Pentas, tas pats, kuris gulėjo ant žemės klausydamas balso vamzdžiuose, lyg jis tikrai būtų turėjęs pasiekti mano ausis, bet taip ir nepasiekdavo. Nė karto jų nepasiekė. Dabar aš gyvenu čia. Turiu šeimą, darbą ir vakarais anksti guluosi. Antradieniais lankau koncertus Treiterio salėje ir klausausi muzikos, kokios nėra Kvinipeke: Mocarto, Bethoveno, Šopeno. Ji normali, bet vis tiek labai graži. Turiu draugų, su kuriais lošiu kortomis, rūkydamas cigarą kalbuosi apie politiką, o sekmadieniais važiuoju į užmiestį. Myliu savo žmoną, ji protinga ir graži moteris. Man patinka grįžti namo ir rasti ją ten, kad ir kas tą dieną būtų nutikę pasaulyje. Man patinka miegoti greta jos ir man patinka atsibusti kartu su ja. Turiu sūnų ir myliu jį, net jei viskas leidžia manyti, kad užaugęs jis bus draudikas. Tikiuosi, mokės dirbti šį darbą ir bus teisingas žmogus. Vakarais guluosi į lovą ir užmiegu. Tu sakei, kad tai liudija mano dvasinę ramybę. Nieko nepadarysi. Toks mano gyvenimas. Žinau, jis tau nepatinka, bet nenoriu, kad man apie tai rašytum. Nes ir toliau noriu vakarais atsigulti į lovą ir užmigti.

Kiekvienas gyvena tokiame pasaulyje, kurio nusipelno. Galbūt aš supratau, kad manasis būtent toks. Jis keistas, nes normalus. Kvinipeke nesu matęs nieko panašaus. Gal kaip tik todėl jame jaučiuosi puikiai. Kvinipeke prieš akis driekiasi begalybė. Čia, žiūrėdamas į tolį, žvelgi į savo sūnaus akis. O tai visai kas kita.

Nežinau, kaip tau paaiškinti, bet gyvenimas čia saugus. Ir tai ne paniekos vertas dalykas. Tai gražu. Kas pasakė, kad reikia gyventi pavojuje, nuolat balansuojant virš prarajos, ieškant neįmanomo, visais būdais stengiantis išsisukti nuo realaus gyvenimo? Argi taip jau būtina būti išskirtiniais?

Nežinau. Bet tvirtai laikausi šito savo gyvenimo ir nieko nesigėdinu, net savo kaliošų. Žmonės, neslepiantys savo baimių, nešantys jas nesukčiaudami kaip savo vidutinybės vėliavą, atrodo nepaprastai orūs. O aš esu vienas iš jų.

Kvinipeke, kartu su tavim, nuolat žiūrėdavau į begalybę. Čia nėra begalybės. Todėl žiūrime į daiktus, ir mums to pakanka. Kartkartėmis, pačiomis netikėčiausiomis akimirkomis, esame laimingi.

Šį vakarą gulsiuosi į lovą, bet neužmigsiu. Tai tavo kaltė, senasis nedorėli Pekišai.

Apkabinu tave. Dievas mato, kaip stipriai tave apkabinu.

Pentas, draudikas

4

Nutinka dalykų, kurie yra tarsi klausimai. Praeina minutė arba metai ir gyvenimas į juos atsako. Morivaro istorija buvo vienas iš tokių dalykų.

Kai ponas Reilis buvo kiek vyresnis už paauglį, kartą jis nuvyko į Morivarą, nes Morivaras buvo prie jūros.

Ten jis pamatė Džun.

Ir pagalvojo: aš gyvensiu su ja.

Džun buvo minioje tarp kitų žmonių. Visi jie laukė, kada bus įsodinti į laivą, kuris vadinosi *Adelė*. Lagaminai, vaikai, šauksmai ir tyla. Dangus buvo vaiskus, artinosi audra. Keistenybės.

– Aš vardu Denas Reilis.

– Na ir kas?

– Nieko, norėjau pasakyti, kad... tu išvyksti?

– Taip.

– Kur važiuoji?

– O tu?

– Aš – niekur. Aš neišvykstu.

– Ką tuomet čia veiki?

– Atvykau kai ko pasitikti.

– Ko?

– Tavęs.

/ Andersonai, tau reikėjo ją pamatyti, ji buvo tokia graži... Turėjo tik vieną lagaminą, pastatytą ant žemės, o rankoje – ryšulį, kurį laikė prispaudusi prie krūtinės, nepaleisdama, tą dieną nepaleido jo nė akimirką.

Ji niekur nenorėjo eiti, norėjo sėsti į tą laivą, tada paklausiau jos „Sugrįši?“, o ji atsakė „Ne“. Aš pasakiau „Tuomet nemanau, kad tau derėtų išvažiuoti“. Taip jai pasakiau. „Kodėl?“, paklausė, „Kodėl?“/

– Nes kaip tuomet galėtum gyventi su manimi?

/ Tada ji nusijuokė, pirmą kartą pamačiau ją juokiantis, o tu gerai žinai, Andersonai, kaip atrodo besijuokianti Džun, negali apsimesti, kad nieko neatsitiko, jei Džun juokiasi stovėdama prieš tave, būtinai pagalvoji: jei nepabučiuosiu tos moters – išprotėsiu. Ir aš pagalvojau: jei nepabučiuosiu tos moters – išprotėsiu. Aišku, jos mintys buvo kitokios, tačiau svarbiausia – ji juokėsi, prisiekiu, ji stovėjo ten, tarp kitų žmonių, su savo ryšuliu, kurį spaudė prie krūtinės, ir juokėsi /

Adelė turėjo išplaukti po dviejų valandų. Ponas Reilis pareiškė Džun, kad jei ši nenueis su juo ko nors išgerti, jis pasiriš po kaklu didelį akmenį ir šoks į uosto vandenis, o panirdamas į vandenį didelis akmuo pramuš *Adelės* kylį, ir ši nuskęs atsitrenkusi į greta stovintį laivą, kuris su pilnu parako triumu sprogs su siaubingu trenksmu ir pakils dešimties metrų aukščio liepsnos, kurios netrukus...

– Gerai, sutinku, eime ko nors išgerti, kol dar nesudegė visas miestas, sutarta?

Jis paėmė lagaminą, ji laikė suspaudusi savo ryšulį. Smuklė buvo gal už šimto metrų. Vadinosi „Viešpatis Dievas“. Netinkamas pavadinimas smuklei.

Ponas Reilis turėjo dvi valandas, gal kiek mažiau. Jis žinojo, ko siekia, bet nežinojo, nuo ko pradėti. Jį išgelbėjo viena frazė, kurią kartą ištarė Andersonas ir kuri ilgus metus laukė savo valandos. Toji valanda atėjo... „O jei matai, kad nėra kas daryti, tuomet pradėk kalbėti apie stiklą. Tas istorijas, kurias tau pasakojau aš. Pamatysi, pavyks. Nė viena moteris neatsispirs toms istorijoms“.

/ Aš niekada nekalbėjau tokių kvailysčių, Aišku, kalbėjai, Negali būti, Brangusis Andersonai, tu visai neturi atminties, Brangusis pone Reili, tavo tikrai laki vaizduotė /

Dvi valandas ponas Reilis pasakojo Džun apie stiklą. Beveik viską išgalvojo. Bet kai kurie dalykai buvo tikri. Ir labai gražūs. Džun klausėsi. Tarsi būtų kalbėjęs apie mėnulį. Paskui į smuklę

įėjo vyriškis ir sušuko, kad *Adelė* pasirengusi kelti inkarą. Žmonės pakyla, šaukia vieni kitiems, banguoja ryšuliai ir lagaminai, verkia vaikai. Džun atsistoja. Paima savo daiktus ir eina link durų. Ponas Reilis palieka ant stalo pinigų ir bėga paskui ją. Džun greitai žingsniuoja į laivą. Ponas Reilis bėga paskui ją ir galvoja Vieną sakinį, privalau rasti tinkamą sakinį. Bet tą sakinį ištaria ji. Staiga sustoja. Pastato lagaminą ant žemės, pasisuka į poną Reilį ir sušnibžda:

– Ar moki dar tokių istorijų?.. kaip toji apie stiklą.

– Daugybę.

– Ar moki tokią ilgą kaip naktis?

/ Ji taip ir neįsėdo į laivą. Abu likome ten, Morivare. Kitas laivas išplaukė tik po septynių dienų. Jos prabėgo labai greitai. Paskui praėjo dar septynios. Tas laivas vadinosi Estera. *Džun labai norėjo į jį įsėsti. Sakė būtinai turinti išplaukti. Tai dėl to ryšulio, supranti? Sakė turinti jį ten nuvežti, nė nežinau, kur ten, ji niekada man to nesakė. Bet privalo jį ten nuvežti. Kažkam. Niekad man nepasakė, kam. Žinau, tai keista istorija, bet taip yra. Ten kažkas laukia, vieną dieną Džun nuvažiuos pas jį ir atiduos ryšulį. Tomis dienomis, kai buvome Morivare, kartą ji man parodė, kas ten. Išvyniojo popierių, viduje buvo knyga, parašyta smulkiu raštu, mėlynais viršeliais. Knyga, supranti? Tik knyga /*

– Ją parašei tu?

– Ne.

– Apie ką ji?

– Nežinau.

– Neskaitei jos?

– Ne.

– Kodėl?

– Gal kurią dieną perskaitysiu. Bet pirma turiu ją ten nuvežti.

/ Viešpatie, Andersonai, nežinau, kaip turėčiau elgtis, bet ji turi nuvežti tą knygą, o man... man pavyko įkalbėti ją nesėsti į laivą, kuris vadinosi Estera, *pavyko atsivežti ją čia, ir kiekvieną savaitę laivas išplaukia be jos, jau daug metų. Bet man nepavyks amžinai jos čia išlaikyti, aš jai pažadėjau, vieną dieną ji atsistos, paims tą savo prakeiktą knygą ir sugrįš į Morivarą, o aš leisiu jai išvykti. Aš jai pažadėjau. Andersonai, nesiraukyk, pats žinau, tai nesąmonė, bet taip jau yra. Ta knyga jos gyvenime atsirado*

anksčiau už mane, ir nieko negaliu padaryti. Ji čia, ta prakeikta knyga, pusiaukelėje, bet negalės čia likti amžinai. Vieną dieną ji vėl iškeliaus. O toji kelionė yra Džun. Supranti? Visa kita – Kvinipekas, šie namai, stiklas, tu, Mormis ir net aš, visa kita tėra ilga nenumatyta stotelė. Jos likimas jau daug metų stebuklingai laiko užgniaužęs kvapą. Bet ateis diena, kai jis vėl pradės alsuoti. Ir ji išvažiuos. Tai ne taip baisu, kaip atrodo. Žinai, kartais pagalvoju... gal Džun tokia graži todėl, kad su ja – jos likimas, aiškus ir paprastas. Koks nors dalykas padaro tave ypatingą. Ji tą dalyką turėjo. Iš tos dienos Morivaro krantinėje aš niekada neužmiršiu dviejų dalykų: jos lūpų ir kaip ji laikė tą ryšulį. Dabar žinau, kad laikė savo likimą. Ir nepaliks jo vien todėl, kad myli mane. O aš iš jos nepavogsiu jo vien todėl, kad ją myliu. Aš jai pažadėjau. Tai paslaptis, niekam jos negali atskleisti. Bet taip yra /

– Ar tą dieną leisi man išvykti?

– Taip.

– Tikrai, pone Reili?

– Tikrai.

– O iki tos dienos mes apie tai niekad nesikalbėsime, niekad niekad?

– Ne, jei nenori.

– Tuomet noriu gyventi su tavim. Prašau.

Todėl vieną dieną ponas Reilis sugrįžo iš Morivaro, o kartu su juo – mergina, tokia graži, kokios Kvinipeke dar niekas nebuvo matęs. Todėl jie mylėjo vienas kitą keistai, rodės, neįmanomai, bet labai gražiai, kad to būtų galima išmokti... Ir todėl diena po dienos, po trisdešimt dvejų metų, ponas Reilis apsimetė nepastebintis tų mažų pasirengimų, kuriuos matė iš Džun judesių, kol pagaliau ilgiau nebeištvėrė ir tą naktį, užpūtęs žiburį, leido prabėgti keletui nebūties akimirkų, o paskui užsimerkė ir, užuot ištaręs

– Labanakt

paklausė

– Kada išvažiuoji?

– Rytoj.

Nutinka dalykų, kurie yra lyg klausimai. Praeina minutė arba metai, ir gyvenimas atsako. Turėjo praeiti trisdešimt dveji metai, kad Džun paimtų savo lagaminą, prispaustų prie širdies ryšulį ir išeitų iš pono Reilio namų. Anksti ryte. Gaivus nakties oras. Nė menkiausio triukšmo. Aplink nė gyvos dvasios. Džun leidžiasi taku, vedančiu į kelią. Jos laukia Aroldo brikelė. Jis čia pravažiuoja kasdien. Jam nesunku vieną dieną atvažiuoti kiek anksčiau nei įprasta. Ačiū, Aroldai. Už ką? Brikelė pajuda. Pamažu gremžia kelią. Jis negrįš atgal. Kažkas ką tik pabudo. Mato ją pravažiuojant.

Tai Džun.

Džun, kuri išvažiuoja.

Jos rankose knyga, kuri ją veda tolyn.

(Sudie, Denai. Sudie, mielasis pone Reili, išmokęs mane gyvenimo. Tavo tiesa: mes nemirėme. Šalia tavęs negalima numirti. Net Mormis laukė, kad būtum toli. Dabar aš išvažiuoju toli. Ir nemirsiu šalia tavęs. Sudie, mano mielasis pone, svajojęs apie traukinius ir žinojęs, kur yra begalybė. Viską, kas buvo, mačiau žiūrėdama į tave. O būdama kartu su tavim, buvau visur. To niekad niekam nemokėsiu paaiškinti. Bet taip yra. Tai visada liks su manim ir bus gražiausia mano paslaptis. Sudie, Denai. Galvok apie mane tik tada, kai juoksies. Sudie.)

ŠEŠI

1

– 4200 vienas... 4200 du...

– 4600!

– 4600 ponas salės gale, ačiū, pone, 4600... 4600 vienas... 4600 du... gerbiami ponai, 4600, neverskite manęs dovanoti, tiesiog dovanoti to neabejotinos meninės ir, jums leidus, dvasinės vertės daikto... mes sustojome ties 4600, ponai... 4600 du... 4600

– 5000!

– 5000! Matau, ponai pagaliau įsidrąsino... leiskite pasakyti, o sakau tai remdamasis savo ilgamete patirtimi, kurios niekam nepavyktų užginčyti, ponai, leiskite man pasakyti, kad atėjo palankus metas atskleisti savo kortas... pasiūlyti 5000, būtų nusikaltimas nė nepabandyti...

– 5400!

– Ponas prideda 400, ačiū, pone... Turime 5400... 5400 vienas... 5400 du...

Parduodant iš varžytinių pono Reilio turtą – nuobodi procedūra, kurią atlikti privertė įkyrūs kreditoriai, – ponas Reilis paprašė nuvežamas į Leversterį, kad galėtų ten dalyvauti. Jis dar niekada gyvenime nematė varžytinių ir jam buvo smalsu.

– Be to, noriu kiekvienam iš tų maitvanagių pažvelgti į akis.

Jis sėdėjo paskutinėje eilėje: nepraleido nė žodžio ir tarsi pakerėtas dairėsi aplink. Vienas po kito buvo parduoti brangiausi jo namų daiktai. Matė juos atsirandant ir išnykstant vieną po kito, bandė įsivaizduoti svetaines, kuriose jie atsidurs. Buvo tvirtai įsiti-

kinęs, kad nė vienam iš jų toks kraustymasis nepatiks. Gyvenimas jau niekada nebus koks buvęs, net jiems. Medinis šventas Tomas, natūralaus dydžio, už solidžią sumą atiteko vyrui riebaluotais plaukais ir neabejotinai su blogu kvapu iš burnos. Dėl rašomojo stalo ilgai ginčijosi du ponai, tarsi būtų beprotiškai jį įsimylėję: laimėjo senesnysis, kurio bukas profilis *a priori* atmetė galimybę, kad jam tikrai reikėtų rašomojo stalo. Kinų porceliano servizas atiteko poniai, kurios burna įkyriai priminė vieną iš to servizo puodelių. Senovinių ginklų kolekciją įsigijo svetimšalis, kuris, atrodė, gali sėkmingai ją panaudoti prieš save patį. Didelis mėlynas valgomojo kambario kilimas atiteko niekuo dėtam ponui, kuris per klaidą iškalbingu mostu pakėlė ranką visai netinkamą akimirką. Purpurinis *dormeuse** nuo šiol saugos ramų poilsį panelės, kuri savo sužadėtiniui ir visiems susirinkusiems pareiškė norinti bet kokia kaina gauti „tą įdomią lovą". Žodžiu, pono Reilio gyvenimo daiktai pasklido po visą pasaulį, kad patirtų kitų vargus. Reginys nebuvo gražus. Truputį panašus į namų apiplėšimą, tik lėtesnį ir daug geriau organizuotą. Ramus, sėdėdamas paskutinėje eilėje, ponas Reilis atsisveikino su visais tais daiktais keistai jausdamasis: jam atrodė, kad kažkas labai iš lėto graužia jo gyvenimą. Po kiek laiko jau galėjo eiti. Bet kažko laukė. Ir tas kažkas atėjo.

– Ponai, per daugelį savo kuklaus darbo metų man dar niekada nėra tekusi garbė parduoti iš varžytinių...

Ponas Reilis užsimerkė.

– ...daikto, kurio formų grožis susilieja su genialia mintimi...

Kad tik greičiau.

– ...neabejotinai gardus kąsnelis mėgėjams, vertingas mūsų šalies pažangos liudijimas...

Kad tik greičiau baigtųsi.

– ...autentiškas, tikras ir vis dar puikiai veikiantis garvežys.

Taip.

Dėl Elizabetės susiginčijo baronas, nepakenčiamai šaižiai tariantis „s", ir pagyvenęs ponas, kuklios ir neįsidėmėtinos išvaizdos. Baronas mojavo lazda, rėkdamas skaičius iškilmingai, tarsi

* Aštuonioliktajame amžiuje paplitęs minkštasuolis su skirtingo aukščio atramomis galuose *(pranc.)*.

kiekvienas jų būtų galutinis. Kiekvieną kartą neįsidėmėtinos išvaizdos senyvas ponas pakeldavo kainą niekingai menka suma, sukeldamas regimą barono ir jo *entourage** susierzinimą. Ponas Reilis akimis šokinėjo nuo vieno prie kito, mėgaudamasis menkiausiais tos keistos dvikovos atspalviais. Akivaizdžiam skelbėjo džiaugsmui, kova, regėjos, niekada nesibaigs. Tuodu galėjo tęsti dar valandų valandas. Netikėtai įsikišo aiškus moteriškas balsas, nuskambėjęs tvirtai kaip įsakymas ir švelniai kaip malda.

– Dešimt tūkstančių.

Baronas iš nuostabos, rodos, neteko žado. Senyvas neįsidėmėtinos išvaizdos ponas nuleido akis. Salės gale stovėjusi nuostabiai elegantiška ponia pakartojo:

– Dešimt tūkstančių.

Vyras su plaktuku tarsi pabudo iš nesuprantamo sapno. Jis tris kartus paskelbė sumą kiek skubėdamas, lyg abejodamas, ką turėtų daryti. Paskui visiškoje tyloje sumurmėjo:

– Parduota.

Ponia nusišypsojo, apsisuko ir išėjo iš salės.

Ponas Reilis nė nepažvelgė į ją. Tačiau žinojo, kad neužmirš šito balso. Pagalvojo: „Gal ji vardu Elizabetė. Gal ji labai graži“. Paskui jau nieko negalvojo. Liko salėje iki galo, tačiau jo mintys užgeso, jį apėmė netikėtas saldus nuovargis. Kai viskas baigėsi, pakilo, paėmė skrybėlę, lazdą ir paprašė palydėti į ekipažą. Jau lipo į jį, kai pamatė artinantis nuostabiai elegantišką moterį. Jos veidą dengė šydas. Ji padavė jam didelį voką ir tarė

– Nuo mūsų bendro draugo.

Paskui nusišypsojo ir nuėjo.

Sėdėdamas ekipaže, kuris kretėdamas riedėjo iš miesto, ponas Reilis atplėšė voką. Jame buvo Elizabetės pirkimo sutartis. Ir lapelis su vienu vieninteliu žodžiu.

Spjauk.

Ir parašu.

Hektoras Horo.

* Aplinka *(pranc.)*.

Didysis pono Reilio namas dar tebestovi. Pustuštis, bet iš lauko to nematyti. Ten dar gyvena Bratas, kuris vedė Merę, ten dar gyvena Merė, kuri ištekėjo už Brato ir laukiasi vaiko, kuris gal Brato, o gal ir ne. Ten vis dar gyvena ponas Harpas, kuris rūpinasi laukais ir želdiniais. Nebėra stiklo fabriko, ir visai nenuostabu, nes jau daug metų nėra senojo Andersono. Pievoje, kalvos papėdėje, stovi Elizabetė. Visi iki jos buvę bėgiai nuimti, palikti tik tie, ant kurių ji stovi. Jei traukiniai galėtų sudužti kaip laivai, o geležinkeliai vingiuotų dangumi, ji atrodytų lyg traukinio dužena, nukritusi ant žolėto pasaulio dugno. Kartais apie ją tarsi žuvys sukiojasi Kvinipeko vaikai. Jie ateina iš miestelio norėdami ją pamatyti: vyresnieji pasakoja, kad ji apkeliavo pasaulį ir galų gale atvyko čia nusprendusi apsistoti, nes jautėsi mirtinai pavargusi. Aplink ją sukiojasi Kvinipeko vaikai, jie tyli kaip žuvys, kad jos nepažadintų.

Pono Reilio studija pilna fontanų piešinių. Anksčiau ar vėliau prieš namus bus didelis fontanas iš stiklo, kurio vanduo kils ir leisis su muzika. Kokia muzika? Kokia nors. Kaip tai įmanoma? Viskas įmanoma. Netikiu. Pamatysi. Tarp visų tų piešinių yra ir iškarpa iš laikraščio. Joje parašyta, kad nužudytas vyras, vienas iš daugelio darbininkų, tiesusių geležinkelį, kuris turėjo eiti iki jūros, „toliaregiškas projektas, tautos pasididžiavimas, kurį pagimdė beribis didžio kavalieriaus Bonečio – karalystės pažangos ir dvasinio vystymosi pionieriaus – protas". Policija atlieka tyrimą. Iškarpa kiek pageltusi. Praeidamas pro ją, ponas Reilis nebejaučia nei pykčio, nei sąžinės priekaištų, nei pasitenkinimo. Daugiau nieko.

Jo dienos slenka lyg senosios liturgijos žodžiai. Jaukiamos vaizduotės ir vedamos tikslaus kasdienybės kompaso. Jos nejudėdamos ilsisi viena ant kitos, tiksliai išlaikydamos pusiausvyrą tarp prisiminimų ir svajonių. Ponas Reilis. Kartkartėmis, ypač žiemą, jam patinka nejudant sėdėti krėsle prieš knygų spintą su naminiu švarku iš damasko šilko ir žaliomis aksominėmis šlepetėmis. Jo akys lėtai slenka knygų nugarėlėmis: nuo vienos prie kitos, jos tolygiai varsto žodžius ir spalvas tarsi litanijos eilutes. Jei prieina galą, neskubėdamas vėl pradeda iš pradžių. Kai jau nebeatpažįsta raidžių ir vos tegali įžiūrėti spalvas – žino, kad atėjo vakaras.

2

Abelbergo ligoninėje – žmonės tai žinojo – gyveno bepročiai. Skustomis galvomis, vienodais rūbais pilkais ir rudais dryžiais. Tragiška pamišimo kariuomenė. Sunkiausi ligoniai uždaryti mediniuose narvuose. Tačiau buvo ir laisvai vaikštinėjančių, kartais kuris nors iš jų nuklysdavo į miestelį, tada jis būdavo paimamas už rankos ir parvedamas atgal į ligoninę. Eidami pro vartus, jie kartais pasakydavo:

– Ačiū.

Ten, Abelberge, buvo koks šimtas bepročių. Dar daktaras ir trys seselės. Ir tarsi koks daktaro padėjėjas. Tylus, malonaus būdo vyriškis, apie šešiasdešimties metų. Vieną dieną jis atvyko nešinas nedideliu lagaminėliu.

– Ar negalėčiau čia apsistoti? Moku visokio darbo ir niekam nebūsiu našta.

Daktaras neprieštaravo. Trys seselės pripažino, kad vyriškis savaip malonus. Jis įsikūrė ligoninėje. Nuolankiai tiksliai vykdydavo įvairiausias užduotis, lyg apsėstas transcendentinio visų troškimų atsižadėjimo. Niekam nieko neatsakydavo, bet mandagiai ir tvirtai atmesdavo bet kokį kvietimą išeiti iš ligoninės, net valandai.

– Verčiau liksiu čia. Tikrai.

Kiekvieną vakarą tą pačią valandą eidavo į savo kambarį. Jo spintelėje nebuvo knygų ar portretų. Niekas niekada nematė jo rašant arba gaunant laišką. Atrodė lyg žmogus iš niekur.

Jo egzistencijos tamsą kirto viena vienintelė, ne visai bereikšmė gija: retkarčiais jį rasdavo pasislėpusį kuriame nors ligoninės

užkaboryje persimainiusiu veidu, pusbalsiu monotoniškai kažką kalbantį. Tai buvo vienas vienintelis žodis, kartojamas prislopintai, be paliovos.

– Padėkite.

Taip atsitikdavo du tris kartus per metus, ne dažniau. Dešimčiai dienų padėjėjas nugrimzdavo į nepavojingo, bet visiško abejingumo visiems ir viskam būseną. Seselės įprato tomis dienomis apvilkti jį pilkai ir rudai dryžuotais drabužiais. Praėjus krizei, padėjėjas vėl tapdavo ramus ir visiškai normalus. Jis nusivilkdavo dryžuotą uniformą ir apsivilkdavo baltą chalatą, kuriuo vilkint ligoninėje visi jį buvo įpratę matyti. Vėl gyvendavo, lyg nieko nebūtų atsitikę.

Metai po metų padėjėjas pasiaukojamai gyveno tą keistą gyvenimą, taikiai švytuojantį per nematomą ribą, skiriančią baltąjį chalatą nuo dryžuotų drabužių. Jo paslapties švytuoklė jau nieko nestebino ir tyliai skrodė laiką, kuris atrodė begalinis. Todėl kai vieną dieną jos mechanizmas užsikirto, niekas negalėjo tuo patikėti.

Padėjėjas žingsniavo antrojo aukšto koridoriumi, kai jo akys užkliuvo už to, ką per tuos metus neabejotinai matė tūkstančius kartų. Tačiau tą akimirką išvydo lyg pirmą kartą. Ant grindų drybsojo vyras, vilkintis pilkai ir rudai dryžuotais drabužiais. Pedantiškai tvarkingai jis dalijo savo išmatas į mažus gabalėlius, kuriuos lėtai dėjo sau į burną ir kantriai, metodiškai kramtė. Padėjėjas sustojo. Priėjo prie vyro ir pritūpė prieš jį. Žiūrėjo lyg pakerėtas. Žmogus, atrodė, jo nė nematė. Toliau dirbo savo absurdišką, metodišką darbą. Keletą minučių padėjėjas nejudėdamas žiūrėjo į jį. Paskui beveik nepastebimai jo balsas pradėjo veržtis pro šimtus kitų garsų, sklidusių tame nekaltų pabaisų apgyventame koridoriuje.

„Šūdas. Šūdas, šūdas, šūdas, šūdas. Jūs visi įklimpę šūde. Jūsų užpakaliai smirsta šūdų vandenyne. Smirsta ir jūsų siela. Jūsų mintys. Viskas. Didžiausia šlykštybė, šlykštybės viršūnė. Reginys. Prakeikti bailiai. Aš nieko jums nepadariau. Aš tik norėjau gyventi. Bet juk tai draudžiama, tiesa? Privalu dvėsti, privalu stovėti eilėje, kad susmirstum, vienas paskui kitą, pasišlykštėtinai ir oriai. Jūs

dvėskite, niekšai. Dvėskite. Dvėskite. Dvėskite. Dvėskite. O aš žiūrėsiu, kaip vienas po kito dvesiate, dabar šito tenoriu, matyti, kaip dvesiate, ir spjauti ant jūsų, nes esate mėšlas. Kad ir kur slėptumėtės, jus gali praryti pačios baisiausios ligos, jūs mirsite rėkdami iš skausmo, bet niekam tai nerūpės, mirsite vieniši kaip gyvuliai, nes buvote gyvuliai, nedori, nešvankūs gyvuliai. Kad ir kur būtum, mano tėve, tu ir tavo žodžių siaubas, tu ir tavo niekinga laimė, tu ir tavo pasibjaurėtina niekšybė... dvėsk naktį, kai baimė gniauš tau gerklę, kai pragariškas skausmas grauš vidurius, siaubo dvoko debesyje. O su tavim tedvesia tavoji moteris vemdama keiksmais, kurie jai pelnys begalinį kančių rojų. Jai neužteks amžinybės, kad atpirktų visas savo kaltes. Tedvesia viskas, ką jūs lietėte, visi daiktai, kuriuos regėjote, ir kiekvienas jūsų ištartas žodis. Tenuvysta pievos, kur žengė jūsų varganos pėdos, ir lyg pūlingos pūslės tesprogsta tie žmonės, kuriuos suteršėte savo šypsenų dvoku. To aš trokštu. Matyti, kaip dvesiate, matyti jus, kurie paleidote mane į gyvenimą. O kartu su jumis – visi tie, kurie paskui jį iš manęs atėmė, lašas po lašo, visur išsislapstę, niekingai persekiodami mano troškimus. Aš esu Hektoras Horo ir nekenčiu jūsų. Nekenčiu jūsų sapnų, nekenčiu to pasididžiavimo, su kuriuo liūliuojate savo varganus kūdikius, nekenčiu to, ką liečia jūsų pasmirdusios rankos, nekenčiu jūsų šventinių drabužių, nekenčiu pinigų jūsų kišenėse, nekenčiu to siaubingo prakeiksmo, kai leidžiate sau verkti, nekenčiu jūsų akių, nekenčiu jūsų geros širdies nepadorumo, nekenčiu fortepijonų, kurie lyg karstai užgriozdė jūsų svetainių kapinynus, nekenčiu jūsų šlykščiai teisingų meilių, nekenčiu visko, ko mane išmokėte, nekenčiu jūsų varganų svajonių, nekenčiu jūsų naujų batų girgždesio, nekenčiu kiekvieno jūsų parašyto žodžio, nekenčiu kiekvienos akimirkos, kai lietėte mane, nekenčiu kiekvienos akimirkos, kai buvote teisūs, nekenčiu virš jūsų lovų kabančių madonų, nekenčiu prisiminimų apie meilės naktį su jumis, nekenčiu jūsų menkų paslapčių, nekenčiu jūsų gražiausių dienų, nekenčiu viso to, ką iš manęs pavogėte, nekenčiu traukinių, kurie nenuvežė jūsų toli, nekenčiu knygų, kurias suteršėte savo žvilgsniais, nekenčiu jūsų bjaurių veidų,

nekenčiu jūsų balsų skambesio, nekenčiu, kai jūs apsikabinate, nekenčiu, kai plojate, nekenčiu, kai jaudinatės, nekenčiu kiekvieno žodžio, kurį iš manęs išpešėte, nekenčiu to skurdaus vaizdo, kurį matote žvelgdami į tolį, nekenčiu jūsų pasėtos mirties, nekenčiu visų tylų, kurias išdrįsote sudraskyti, nekenčiu jūsų kvapo, nekenčiu, kai suprantate vienas kitą, nekenčiu kiekvieno krašto, kuris jums suteikė pastogę, ir nekenčiu laiko, praslinkusio virš jūsų. Kiekviena to laiko minutė buvo burnojimas. Niekinu jūsų likimą. O dabar, kai pavogėte manąjį, man rūpi tik pamatyti jus dvesiant. Aš būsiu jus draskantis skausmas, aš būsiu jus graužiantis nerimas, aš būsiu jūsų lavonų dvokas, aš būsiu jūsų mėsa mintantys kirminai. Ir kaskart, kai kas nors jus užmirš, aš būsiu ten.

Juk tenorėjau gyventi.

Niekšai".

Tą dieną padėjėjas nuolankiai apsivilko dryžuotus drabužius ir niekad jų nebenusivilko. Švytuoklė sustojo amžinai. Per šešerius metus, kuriuos jis dar praleido ligoninėje, niekas neišgirdo jo ištariant nė žodžio. Iš begalės kančių, kurios pripildo beprotybę, padėjėjas sau pasirinko pačią subtiliausią ir mažiausiai pavojingą: tylėjimą. Mirė vieną vasaros naktį kraujui užliejus smegenis. Jį nusinešė siaubingas kriokimas, grėsmingas ir plėšrus lyg žvilgsnis.

3

Kaip jau turėjome progos pastebėti, likimui įprasta skirti keistus pasimatymus. Pavyzdžiui: Pekišas maudėsi vonioje – tai darydavo kartą per mėnesį, – kai aiškiai išgirdo skambant *Kvapniųjų gėlių* melodiją. Pats savaime toks dalykas neatrodytų reikšmingas, tačiau reikia nepamiršti, kad tą akimirką niekas negrojo *Kvapniųjų gėlių* melodijos nei Kvinipeke, nei kur kitur. Žodžiu, toji muzika tą akimirką buvo tik Pekišo galvoje. Atsiradusi nežinia iš kur.

Pekišas baigė maudytis, bet tas visiškai asmeniškas, keistas *Kvapniųjų gėlių* skambėjimas nesiliovė (keturiems balsams ir fortepijonui su klarnetu). Vis didėjant vienintelio ir privilegijuoto klausytojo nuostabai, ji skambėjo visą dieną, negarsiai, bet su nesiliaujančiu įkyrumu. Buvo antradienis, ir Pekišui reikėjo suderinti bažnyčios vargonus. Tiesą sakant, tik jis vienas visame pasaulyje galėjo ką nors suderinti su ausyse nuolat skambančia *Kvapniųjų gėlių* melodija. Jam tai pavyko, bet į našlės Abeg namus grįžo išsekęs. Valgė greit ir tylėdamas. Kai netikėtai ir net pats to nepastebėdamas tarp vieno kąsnio ir kito pradėjo švilpauti, ponia Abeg nutraukė savo įprastinį vakaro monologą ir linksmai ištarė

– Tą dainą aš žinau...

– Taip.

– Tai *Kvapniosios gėlės*.

– Taip.

– Labai graži daina, tiesa?

– Kaip pažiūrėsi.

Tą naktį Pekišas miegojo mažai ir prastai. Kai ryte atsikėlė,

Kvapniosios gėlės vis dar skambėjo. Trūko klarneto, jį pakeitė du smuikai ir kontrabosas. Nė neapsirengęs Pekišas sėdo prie fortepijono ketindamas prisiderinti prie šio ypatingo atlikimo ir slapta vildamasis, kad pavyks melodiją gražiai užbaigti. Tačiau netruko suprasti, kad kažkas čia ne taip: nežinojo, kur turėtų dėti pirštus. Jis, galėjęs atpažinti kiekvieną natą, nepajėgė suprasti, kokia tonacija griežia tas prakeiktas orkestrėlis, skambantis jo galvoje. Nusprendė pabandyti. Išbandė visus galimus tonus, bet kiekvieną kartą fortepijonas negailestingai disonuodavo. Galų gale jis pasidavė. Dabar jau buvo aišku: toji muzika ne tik nemanė liautis – ji buvo sukomponuota iš nematomų natų.

– Koks čia, velniai rautų, pokštas?

Pirmą kartą po daugelio metų Pekišas vėl pajuto baimės dilgtelėjimą.

Kvapniosios gėlės nepaliaujamai skambėjo keturias dienas. Auštant penktajai, Pekišas aiškiai pajuto galvoje suskambant melodiją *Putpelės ryte*. Jis nubėgo į virtuvę ir nė nepasisveikinęs griežtai pratarė

– Ponia Abeg, turiu jums kai ką pasakyti.

Ir viską jai papasakojo. Našlė pasijuto sukrėsta, bet pasistengė nedramatizuoti.

– Bent jau atsikratėme *Kvapniųjų gėlių*.

– Ne.

– Kaip tai ne?

– Jos skamba kartu.

– *Kvapniosios gėlės* ir *Putpelės ryte?*

– Taip. Viena ir kita. Du skirtingi orkestrai.

– Viešpatie.

Akivaizdu, kad niekas, išskyrus Pekišą, negirdėjo to didžiojo koncerto. Ponia Abeg net pabandė priglausti ausį prie Pekišo galvos: patvirtino, kad negirdėti nė vienos gaidos. Viskas buvo ten, viduje, didžiulis triukšmas.

Galų gale galėtum net susitaikyti su gyvenimu galvoje skambant *Kvapniųjų gėlių* ir *Putpelės ryte* melodijoms, bent jau toks kaip Pekišas galėjo pamėginti. Tačiau per dvidešimt ateinančių dienų

prie jų prisidėjo *Sugrįš laikai, Tamsi naktis, Kur tu, švelnioji Mere?, Skaičiuok auksinius ir dainuok, Kopūstai ir ašaros, Himnas karūnai* ir *Ne, neateisiu nė už viso pasaulio auksą* – greita, kone kasdien pasipildanti seka. Kai auštant dvidešimt pirmajai dienai suskambo nepakenčiama *Op, op, arkliuk* melodija, Pekišas pasidavė ir atsisakė keltis iš lovos. Toji absurdiška simfonija jį purtyte purtė. Diena po dienos sekino jį ne juokais. Našlė Abeg valandų valandas leido sėdėdama prie jo lovos, neišmanydama, ką daryti. Daugelis jį lankė, bet niekas nežinojo, ką ir sakyti. Ligų yra daug, bet kas per velnias buvo šitoji? Juk nėra vaistų nuo neegzistuojančių ligų.

Žodžiu, Pekišo galvoje sprogo muzika. Ir nieko čia nepadarysi. Negalima gyventi, kai galvoje visą mielą dieną groja penkiolika orkestrų. Negali miegoti, negali kalbėti, valgyti, juoktis. Nieko daugiau negali. Tiesiog būk ir stenkis išlikti. Ką dar galėtum daryti? Pekišas tiesiog buvo ir stengėsi išlikti.

Paskui vieną naktį atsitiko taip, kad jis atsikėlė, be galo sunkiai svirduliuodamas nuslinko iki ponios Abeg kambario, tyliai pravėrė duris, priėjo prie lovos ir atsigulė šalia. Aplink tvyrojo nuostabi tyla. Visiems, išskyrus jį. Kalbėjo tyliai, bet ji išgirdo.

– Jie pradėjo disonuoti. Pavargo. Gerokai pavargo.

Našlė Abeg daug norėjo jam pasakyti. Bet kai tave apima beprotiškas noras verkti, kuris tiesiog smaugia ir negali jo sulaikyti, – neišspausi nė žodžio, nieko neišeis, viskas sugrįžta atgal, į vidų, viską praryja tas nelemtas kūkčiojimas, viskas skęsta tų kvailų ašarų tyloje. Prakeikimas. Juk tiek norėtųsi pasakyti... Bet nesiseka, nieko neišeina. Ar gali būti blogiau?

Per Pekišo laidotuves Kvinipeko žmonės, vadovaudamiesi tam tikra logika, nusprendė nesugroti nė vienos natos. Medinis karstas nuostabioje tyloje perkeliavo per kaimą ir pasiekė kapines ant žemiausios humanofono oktavos pečių. „Tebus tau lengva žemelė, kaip ir tu buvai jai lengvas“, – ištarė tėvas Obris. Ir žemė atsiliepė: „Amen“.

4

...Ir taip, puslapis po puslapio, pasiekė paskutinį. Skaitė lėtai.

Greta jos labai sena moteris sėdėjo įsmeigusi akis prieš save lyg akloji ir klausėsi.

Perskaitė paskutines eilutes.

Perskaitė paskutinį žodį.

Paskutinis žodis buvo: Amerika.

Tyla.

– Džun, skaityk toliau. Ar gali?

Džun pakėlė akis nuo knygos. Prieš ją plytėjo kalvų kilometrai, už jų – koralų rifas, už jo – jūra, už jos – paplūdimys, už jo – vienas miškas po kito, už jų – ilgas slėnis, už jo – kelias, už jo – Kvinipekas, už jo – pono Reilio namas, o jame ponas Reilis.

Užvertė knygą.

Apvertė ją.

Atvertė pirmą lapą ir tarė:

– Taip.

Tačiau be liūdesio. Reikia tik įsivaizduoti, kaip skamba, kai tai pasakoma be liūdesio.

– Taip.

*...wenn ein Glückliches fällt.**

*Visas cituotas tekstas skamba taip: „...o mes, galvojantys apie kylančią laimę, pajustume kone stulbinantį jaudulį, jei toji laimė išsipildytų“.
(Iš vokiečių kalbos vertė J. Kunčinas.)

SEPTYNI

Transatlantinis laivas *Atlasas*
1922 vasario 14 d.

Iš pradžių kapitonas Abegas nusivilkdavo uniformą, ir mes mylėdavomės. Jis sutikdavo mane denyje, nusišypsodavo, ir aš nusileisdavau į kajutę. Netrukus jis ateidavo. Kai baigdavome, kartais dar užtrukdavo. Pasakodavo apie save. Klausdavo, ar man nieko nereikia. Dabar viskas kitaip. Jis įeina ir net nenusirengia. Pakiša rankas man po apatiniais, kad susijaudintų, paskui pasodina mane ant lovos ir atsisagsto kelnes. Lieka stovėti prieš mane. Masturbuojasi, o paskui įkiša jį man į burną. Nebūtų taip bjauru, jei bent tylėtų. Bet jis negali nekalbėti. Jei nekalba, jam suminkštėja. „Tau patinka, kekše? Tai čiulpk, bjauri kale, giliau, juk tau patinka, kvaila kekše". Įdomu, koks malonumas vadinti kekše moterį, kuri tau čiulpia. Kokia prasmė? Gerai žinau, kad esu kekšė. Yra daug būdų, kad perplauktum vandenyną be bilieto. Aš pasirinkau čiulpti kapitono Šarliuso Abego lytį. Lygūs mainai. Jis naudojasi mano kūnu, aš – kajute jo prakeiktame laive. Anksčiau ar vėliau atplauksime, ir viskas baigsis. Šita šūdina bjaurastis. Pagaliau jis pasitenkina. Kažkaip juokingai rūgteli ir pripildo mano burną sėklos. Jos skonis siaubingas. Tulo buvo kitoks. Jo sėkla buvo skani. Kita vertus, jis mylėjo mane ir buvo Tulas. Atsikeliu ir einu išspjauti visko į tualetą, stengiuosi nesusivemti. Kartais, kai grįžtu atgal, kapitonas jau būna išėjęs. Be žodžių. Tuomet pagalvoju „Baigėsi, šį kartą baigėsi", susirangau ant lovos ir važiuoju į Kvinipeką. Tulas mane to išmokė. Važiuoti į Kvinipeką, miegoti Kvinipeke,

bėgti į Kvinipeką. Kartais klausdavau jį: „Kur buvai, visi tavęs ieškojo?“ O jis atsakydavo: „Pašokau į Kvinipeką“. Tai toks žaidimas. Praverčia, kai tau taip šlykštu, kad jau nebegali tverti. Tuomet kur nors susirangai, užsimerki ir pradedi kurti istorijas. Kokios tik šauna į galvą. Bet privalai tai daryti gerai. Su visomis smulkmenomis. Su žmonių kalbomis, spalvomis, garsais. Viskuo. Ir bjaurastis pamažu išgaruoja. Pirmą kartą sugautą Tulą vežė į kalėjimą furgonu. Jame buvo langelis. Tulas bijojo kalėjimo. Žiūrėjo pro langelį lyg mirdamas. Važiavo per kryžkelę, ir vienos gatvės kampe buvo rodyklė su miestelio pavadinimu. Tulas perskaitė: Kvinipekas. Tam, kurį veža į kalėjimą, pamatyti kitur kreipiančią rodyklę turėtų būti lyg žvilgsnis į begalybę. Kad ir kas ten būtų, tai buvo gyvenimas, o ne kalėjimas. Todėl tas vardas įstrigo jam į galvą. Iš kalėjimo išėjo pasikeitusiu veidu. Pasenęs. Bet aš jo laukiau. Pasakiau, kad myliu jį kaip anksčiau ir viską pradėsime iš pradžių. Bet buvo nelengva ištrūkti iš to mėšlyno. Vargas laikė užgriuvęs, nė akimirką nepaleisdavo iš akių. Mudu kartu užaugome, aš ir Tulas, to nuostabaus kvartalo purve. Kai buvome maži, gyvenome greta. Buvome pasidarę ilgą popierinį vamzdį, vakarais persisverdavome per langą ir kalbėdavome į jį: pasakodavome vienas kitam paslaptis. Jei jų nebūdavo – išsigalvodavome. Žodžiu, tai buvo mūsų pasaulis. Visada. Išėjęs iš kalėjimo Tulas įsidarbino vienoje ypatingoje statybos kompanijoje: ji tiesė geležinkelius. Keistas darbas. Aš dirbau prekybos centre, pas Andersoną. Paskui senis mirė, ir viskas nuėjo velniop. Juokinga, bet svajojau tapti dainininke. Mano gražus balsas. Būčiau galėjusi dainuoti chore arba vienoje iš tų vietų, kur turtingi žmonės geria ir leidžia vakarus rūkydami cigaretes. Tačiau pas mus nebuvo nieko panašaus. Tulas pasakojo, kad jo senelis buvo muzikos mokytojas. Ir kūrė instrumentus, kokių anksčiau nebuvo. Tik nežinau, ar tai tiesa. Jo senelis jau miręs. Aš jo niekada nemačiau. Nė Tulas. Dar Tulas kalbėjo, kad vieną dieną praturtės ir nuveš mane traukiniu prie jūros pažiūrėti, kaip išplaukia laivai. Tačiau niekas nesikeitė, viskas likdavo kaip buvę. Kartais būdavo tiesiog siaubinga. Bėgdavome į Kvinipeką, bet ir tai jau nebegelbėjo. Tulas jautėsi blogai.

Kartais jo veido išraiška baugindavo. Lyg nekęstų viso pasaulio. Bet tas veidas buvo labai gražus. Aš nuėjau dirbti į turtingųjų kvartalą. Dirbau virėja pas vieną tokį, kuris praturtėjo drausdamas kitų turtą. Ten irgi buvo bjauru. Čiupinėdavo mane tiesiog savo žmonos akyse. Prie žmonos, neįtikėtina. Bet negalėjau mesti. Jie mokėjo. Net gerai mokėjo. Paskui vieną dieną mirė vyras, vardu Marius Žobaras: žmonės kalbėjo, kad jį užmušė Tulas. Kai atvyko policija, Tulas buvo su manim. Čiupo jį ir išsivedė. Jis pažvelgė į mane ir pasakė du dalykus: Tu per graži visam tam. Ir dar: Pasimatysime Kvinipeke. Nežinau, ar jis tikrai nužudė. Niekada jo neklausiau. Koks skirtumas? Šiaip ar taip, teisėjas nusprendė, kad tai padarė jis. Jo teismo dieną laikraštyje net pasirodė žinutė. Prisimenu todėl, kad greta buvo žinia apie didžiulius stiklo rūmus, kurie tą naktį visiškai sudegė, jau nebeprisimenu kur. Pagalvojau: šiandien viskas nutarė pavirsti dūmais. Viskas velniop. Tulą mačiau dar keletą kartų. Aplankiau jį kalėjime. Paskui nebėjau. Jis buvo nebe jis. Visą laiką tylėjo ir žiūrėjo į mane. Spoksojo lyg pakerėtas. Gražias turėjo akis, Tulas. Bet man būdavo baugu, kai šitaip žiūrėjo. Nebepajėgiau sugrįžti. Kartais ieškodavau jo Kvinipeke, bet ir ten nebegalėjau rasti. Viskas baigta. Tikrai baigta. Tuomet nusprendžiau išvažiuoti. Nežinau, iš kur gavau jėgų tai padaryti. Bet vieną dieną susikroviau lagaminą ir išvažiavau. Viena mano draugė supažindino su kapitonu Abegu. Jis kalbėjo, kad kitame vandenyno krante viskas kitaip. Ir aš išplaukiau. Mano tėvas nieko nepasakė. Mano motina verkė, ir tiek. Tik Elena palydėjo iki gatvės galo. Elena – tai mergaitė, aštuonerių. „Kodėl bėgi?“ – paklausė. „Nežinau“. Elena, nežinau, kodėl bėgu. Bet suprasiu. Pamažu, kiekvieną dieną, suprasiu. „O kai suprasi, pasakysi man?“ – „Taip“. Tau pasakysiu. Kad ir kur būčiau, net labai toli, paimsiu plunksną ir popieriaus lapą, plunksną ir tūkstančius popieriaus lapų, ir parašysiu tau, mažoji Elena, pasakysiu, kodėl gyvenime galų gale pabėgame. Pažadu.

Kalba, kad po trijų dienų atplauksime. Dar tris kartus pačiulpsiu ir jau būsiu anapus vandenyno. Neįtikėtina. Kažin koks ten kraštas. Kartais esu tikra, kad ten rasiu laimę. Kartais vien apie tai

pagalvojus mane apima beprotiškas liūdesys. Nieko nebegali suprasti. Daug mačiau, bet tik du dalykai galėdavo man sukelti tokį geismą ir tokią baimę.

Tulo šypsena, kai dar buvo Tulas.

Dabar – Amerika.

Baricco, Alessandro

Ba 433 Aistrų pilys: romanas / Alessandro Baricco ; iš italų kalbos vertė Inga Tuliševskaitė. – Vilnius : Alma littera, 2007. – 184 p.

ISBN 978-9955-24-822-4

Devynioliktojo amžiaus Europos kampelis. Mažas įsivaizduojamas ir tikėtinas miestas. Pono Reilio sapnai ir ponios Reil lūpos. Pirmųjų traukinių pasaka. Vyras, jaučiantis begalybę. Vaikas, ant pečių nešiojantis savo likimą. *Crystal Palace* – milžiniško stiklo statinio – kerai. Tai knyga, grąžinanti malonumą klausytis Didžiųjų Pasakojimų ir tikėjimą, kad juos dar galima papasakoti. Romanas, kuriuo 1991 metais debiutavo Alessandro Baricco.

UDK 850–3

ALESSANDRO BARICCO
AISTRŲ PILYS
Romanas

Iš italų kalbos vertė
INGA TULIŠEVSKAITĖ

Redaktorius PRANAS BIELIAUSKAS
Viršelio iliustracijos autorius JOKŪBAS JACOVSKIS
Korektorė AUKSĖ ŽIŪKIENĖ
Maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

Tiražas 2000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, LT-09310 Vilnius
Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, LT-44318 Kaunas
Interneto svetainė: www.spindulys.lt

ALESSANDRO BARICCO (g. 1958 m .) – geriausias šiuolaikinis italų rašytojas, pelnęs tarptautinį pripažinimą. Romanas „Aistrų pilys" (1991) apdovanotas keliomis prestižinėmis premijomis Italijoje bei Médicis premija Prancūzijoje, „Vandenynas jūra" (1993) apdovanotas Viareggio, Palazzo al Bosco premijomis. Parašė „Šilkas" (1996), „City" (1999) ir „Be kraujo" (2002), teatro monologą „Novocento", straipsnių rinkinį „Barnum, Didžiojo šou kronika" ir esė apie klasikinės muzikos ir nūdienos santykius („Hėgelio dvasia ir Viskonsino karvės", „Genijaus pabėgimas. Apie Rosinio muzikinį teatrą"). A. Baricco yra ne tik prozininkas ir žurnalistas, bet ir pianistas bei muzikologas. Jo knygos leidžiamos milijoniniais tiražais 32 pasaulio kalbomis.

Devynioliktojo amžiaus Europos kampelis. Mažas įsivaizduojamas ir tikėtinas miestas. Pono Reilio sapnai ir ponios Reil lūpos. Pirmųjų traukinių pasaka. Vyras, jaučiantis begalybę. Vaikas, ant pečių nešiojantis savo likimą. *Crystal Palace* – milžiniško stiklo statinio – kerai. Keistas genialus ir prarastas architektas. Tas, kuris dalyvauja savo turto varžytinėse, tas, kuris žudo iš nuovargio, tie, kurie visą gyvenimą dainuoja vieną vienintelę natą, toji, kuri ištekėjo už vyro, kurio jau nebėra, tas, kuris mirė iš nuostabos, tas, kuris kiekvieną dieną išmokdavo vieną ir tiktai vieną dalyką. Istorijos šukės ir istorijų upės. Viskas įspūdingai parašytoje knygoje. Knyga, grąžinanti malonumą klausytis Didžiųjų Pasakojimų ir tikėjimą, kad juos dar galima papasakoti. Romanas, kuriuo 1991 metais debiutavo Alessandro Baricco.

